Влиянието на духовните същества върху човека

GA 102

Рудолф Щайнер

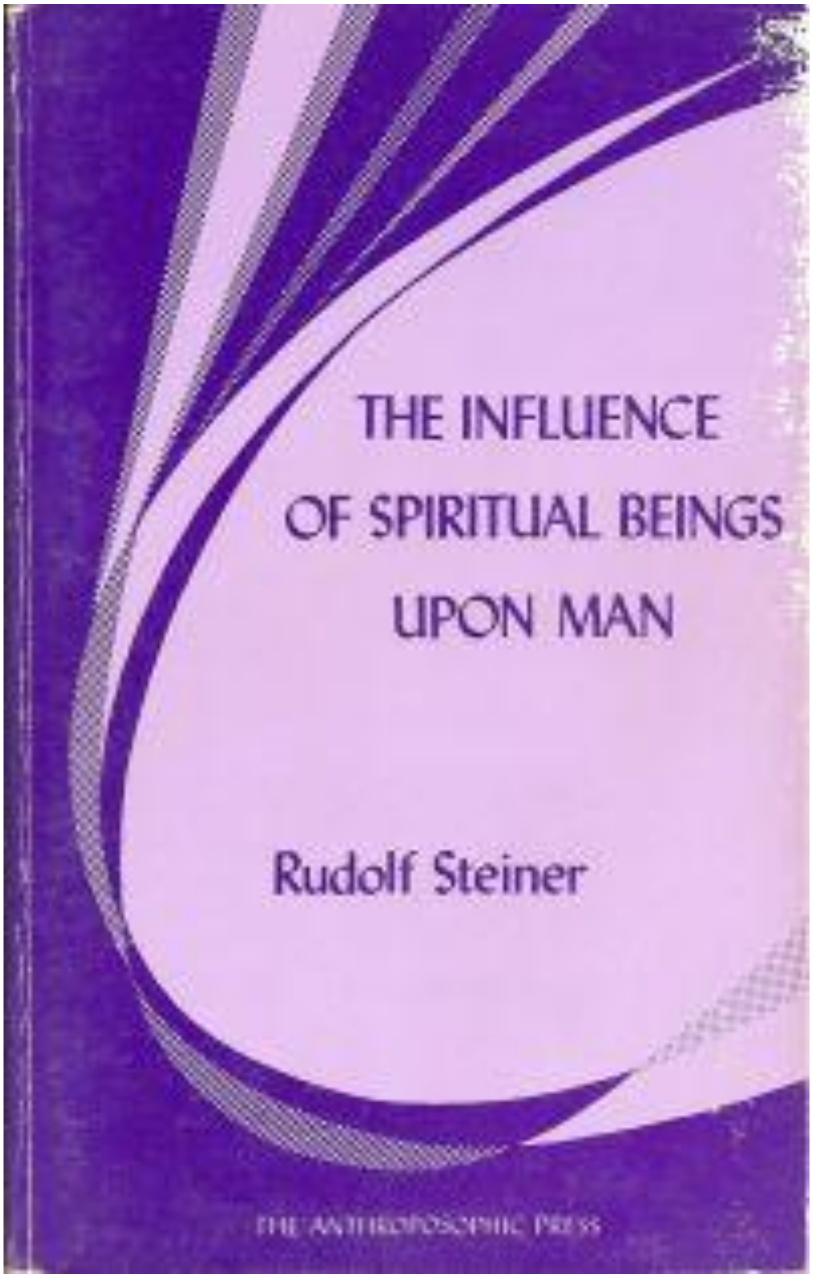
THE INFLUENCE
OF SPIRITUAL BEINGS
UPON MAN
Rudolf Steiner
THE ANTHROPOSOPHIC PRESS

В тези единадесет лекции Щайнер описва световете, обитавани от почти безгранични разновидности на елементарни същества, както и действието на великите планетарни същества и висшите духовни йерархии в космическата еволюция.
Този превод е разрешен за западното полукълбо със споразумение с Rudolf Steiner Nachlassverwaltung, Дорнах, Швейцария. Оригиналното издание е издадено под заглавието: *Das Hereinwirken geistiger Wesertheiten in den Menschen.*

Лекция I 6 януари 1908 г.

Същества от астралния план и Девачан. Груповите души на животни, растения, минерали. Доброжелателни и злокачествени същества на Марс, Луна, Венера. Изобретателните и дивите същества на Сатурн. Различни влияния на тези същества върху земята и върху човека. Хилус, лимфа и кръв като тяло на същества от други планети. Действие на духовете на Сатурн чрез сетивните органи; (Парфюми). Сатурн и черен дроб; митът за Прометей.

Лекция II 27 януари 1908 г.

Планети и Зодиак, Време и Продължителност. Сатурн като зора на нашето планетарно състояние. Неговият произход като жертва на Зодиака. Възходящи и низходящи сили на Зодиака. Всички духовни същества имат седем члена на своето същество. Христос, Мистичният Агнец, има жизнен дух или Будхи като най-нисък член.

Лекция III 15 февруари 1908 г.

Произход на нашата слънчева система от гледна точка на естествената и духовната наука. Теорията на Кант-Лаплас. По-ранните въплъщения на Земята като дела на духовни същества, намиращи се на различни нива на еволюция. Допълнителни духовни същества и изоставащи духовни същества. Разделяне на слънцето и планетите Уран, Сатурн и Юпитер като обитатели на духовни същества. Транзитът на Марс и желязото. Разделяне на луната, връзката ѝ със слънчевия дух, Яхве. Съществата на Венера и Меркурий като учители на човека. Дейността на Марс в сетивната душа, Меркурий в интелектуалната душа, Юпитер в съзнателната душа.

Лекция IV 29 февруари 1908 г.

Топлинният елемент на древен Сатурн. Духовете на Формата изпратили своите животворящи сили на Сатурн; първото зараждане на физическото тяло на човека. Митът за Хронос и Гея. На Слънцето Духовете на Формата жертват етерното тяло, на Луната - астралното тяло и осъществяват първото зараждане на човешкото етерно и астрално тяло. На Земята „проникване“ на егото в Лемурийската епоха. В хода на Атлантската епоха егото завладява астралното, етерното и физическото тяло на човека и там възникват сетивна душа, интелектуална душа, съзнателна душа, духовно себе и жизнен дух. Мистерията на Голгота.

Лекция V 16 март 1908 г.

Световна еволюция чрез Сатурн, Слънце, Луна и Земя. Обобщение на по-ранни условия в началото на Земната еволюция. Човекът като първороден, преди животинското, растителното и минералното царство. Произход на светлината и въздуха, сърцето, дихателните системи, нервите, жлезите и костите. „Танцът на материята“ в ритъма на хармонията на сферите. Образуване на албумин. Произход на сетивните органи. Произход на пепелта след отделянето на слънцето. Образуване на минерала чрез мисълта, която превръща тона в Словото.

Лекция VI 24 март 1908 г.

Обръщането на времето в рекапитулацията на еволюционните условия. Трансформацията на системите кръв, сетива, нерви в хода на еволюцията. Личностното съзнание на Земята в контраст с Лунното съзнание. Груповите души и паметта през поколенията. Груповите души на Луната. Луната като планета на мъдростта, Земята като планета на любовта. На Юпитер любовта ще се е превърнала в природа, както мъдростта е станала на Земята. Възходът на Духовете на Мъдростта към Духовете на Революцията на Времената. Индивидуалност и личност на човека при преминаване през въплъщенията. Христос като Слънчево Същество, като Мистичен Агнец, като Велика Жертва на Земята. Духовете на Мъдростта и Яхве, Властелинът на Формата. Импулсът на изоставащите духове. Бъдещото одухотворяване на материалното като Възкресение на Плътта. Стар и Нов Завет. Християнството като религия на човечеството е по-велико от всички религии.

Лекция VII

20 април 1908 г.

Духовните йерархии над човека. Различните сфери на съзнанието на човека и йерархиите. Най-ниското ниво за Ангелите: растителното царство; за Архангелите: животинското царство. Ангелите са духове пазители на отделните хора, Архангелите са народни духове, Археи, духове на времето. За тях хората формират най-ниското царство от тяхната скала на съзнание. Сатана, незаконният, Яхве, законният, Князът на този свят. Най-висшият дух е Христос. Той не използва принуда, човешкото същество трябва да дойде при него доброволно.

Лекция VIII

16 май 1908 г.

Разбирането чрез чувство на духовно-научното знание. Тройната природа на човека: тяло, душа и дух. Съществата, по-висши от човека, притежават душа и дух, животните - тяло и душа. Елементарните същества също имат тяло и душа, макар че тялото е невидимо. Гоблини, Гноми. Четирикратната природа на човека: физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и его. Както физическата субстанция продължава нагоре като етерно тяло, астрално тяло, така тя продължава и надолу по посока на подфизическите членове на Гоблините, Гномите, Силфите, Ундините. Произходът на такива същества. Човешките същества, които се обединяват твърде силно с телесната природа, могат да станат елементарни същества в еволюцията на Юпитер. Митът за Ахашверо. „Шестнадесетте пътя на погибелта“. Гномите, Силфите, Ундините са изостанали същества от по-ранни етапи на еволюцията; Саламандрите са откъснати от душите на животинските групи. Те са подобни на егото.

Лекция IX

1 юни 1908 г.

Раждане и смърт при животните и хората. Груповите души познават само метаморфози, а не смърт. Връзка между пчелите и силфите. Еволюцията на човешките души от групови души към индивидуалност в различните ѝ степени. Стар завет, германска митология. Хората се отдалечават от връзката си със семейство, племе, народ, раса. В бъдеще духовната истина ще създаде съюз между индивидуалностите. Груповите души на бъдещето няма да накърнят свободата на индивида. Произходът на елементарните същества в граничните региони: Нимфи и Ундини при срещата на водата и скалата, Гноми при срещата на метала и земята, Саламандри чрез взаимоотношенията между човек и животно.

Лекция X **4 юни 1908 г.**

Четирите системи на физическото тяло на човека: сетивна система като израз на физическото: Сатурн. Жлезиста система като израз на етерното: Слънце. Нервна система като израз на астралното: Луна. Кръвоносна система като израз на егото: Земя. В съня, когато астралното тяло и егото са извън физическото и етерното тяло, нервната и кръвоносната система на човека се обгрижват от духовни същества. Според поведението на човека по време на будно състояние, тези същества могат да бъдат изместени от елементарни същества. Така възникват фантоми чрез лъжи и клевети, призраци чрез лоши социални условия и организации, демони чрез нетърпимост, налагане на мнения и т.н. Все по-твърдото установяване на етерното тяло във физическото тяло; към бъдещето отново се случва разхлабване на етерното тяло. Вътрешният духовен живот отново ще придаде стил на човешката среда. Бъдещото проникване на света с дух е символизирано от събитието Петдесетница.

Лекция XI **11 юни 1908 г.**

Съединението на човека с духовните същества чрез изкуството. Архитектурата като съюз с етерните тела (гръцки храм), музиката като съюз с астралните тела на духовните същества. В съня човек влиза във връзка със същества, които му осигуряват сили за ежедневието. Във взаимодействието между вътрешната душевна природа и тези духовни същества човек може да схване пространствените сили, които приемат формата на архитектура за физическото тяло, както и формалните сили, които приемат формата на скулптура за етерното тяло, живопис за сетивната душа. Хармониите на сферите приемат формата на музика за интелектуалната душа. Думите на духовния свят, които съзнателната душа получава през нощта, приемат формата на поезия в дневното съзнание. Рихард Вагнер и връзката му с изкуството. Неговият опит да обедини Шекспир и Бетовен. Поглед към бъдещите времена, когато всички външни неща в обкръжението на човека (напр. жп гари и т.н.) отново ще бъдат образ на духовната реалност. Мисията на Духовната наука в еволюцията на човечеството.

Лекция първа

Днес ще трябва да говорим от гледна точка на Духовната наука за различни факти и същества от висшите светове и за тяхната връзка с човека. Още от самото начало трябва да се отбележи, макар че в такава работна група това може да изглежда ненужно, че днешната лекция е предназначена за онези изучаващи духовните въпроси, които са достигнали по-напреднал етап. Това трябва да е възможно от време на време. Някой, който е новодошъл на тези понеделнишки лекции, може би ще се почувства донякъде изненадан от казаното днес, но не бихме постигнали никакъв напредък, ако понякога не обсъждахме неща, отнасящи се до висшите сфери на духовната наука. Възможно е някой, който едва наскоро се е запознал с истините на Духовната наука и чака да бъде убеден, да открие някаква лудост в много неща, които ще бъдат изразени днес, но такива области трябва да бъдат засягани от време на време.

От лекциите, изнесени тук наскоро, ще сте разбрали, че когато се издигаме с ясновидство във висшите светове, там срещаме същества, които, вярно е, не принадлежат на нашия физически свят, но сами по себе си са толкова независими, че можем да ги опишем като „личности“ за тези светове, точно както наричаме хората тук, на физическия план, „личности“. Видяхте, че групи животни от един и същи вид заедно принадлежат към групова душа или групово его и че на астралния план се натъкваме на душата на лъва, душата на тигъра и т.н., като независими личности, които можем да срещнем там, както срещаме човешкото същество на физическия план. По същия начин, в още по-висшите области, на деваканския план, откриваме егото на доста големи растителни групи, а в най-високите части на Девакан откриваме егото на минералите, личности, толкова различни, колкото са хората тук, на физическия план. По този начин видяхме, че в тези висши светове срещаме определени същества, които, така да се каже, простират част от своя организъм, отделните си членове, надолу във физическия план. Ако човек протегне пръстите си през отвори в завеса или преграда, ще видим само десетте пръста, самият човек ще бъде зад преградата. Така е и с груповите егота на животните. Тук с физическото око виждаме това, което е протегнато долу като членове от висши същества на астралния свят, а действителното его е зад преградата, зад онази стена, която разделя физическия свят от астралния свят. И по същия начин това важи и за другите групови егота, груповите егота на растителния или минералния свят. Когато се издигнем от физическия свят във висши светове, срещаме не само тези същества, които са описани като простиращи членовете си тук долу, но срещаме и цял ред други същества, които също могат да се считат за личности за тези светове, но чиито физически членове не са толкова пряко видими и очевидни, колкото тези на груповите егота на животните, растенията и минералите.

Астралният план и деваканичният план всъщност са гъсто населени светове. Там откриваме много видове същества, чиито ефекти се проявяват тук, на физическия план, макар и не очевидно, и които имат много общо с физическия план, с целия ни съвременен човешки живот. Човек не разбира този живот, ако не знае, че съществата, които живеят горе, във висши светове, са активни в него. В самото човешко тяло се случват много неща, над които човек не е господар, които не са израз на човешкото его, а дело, следствие, проявление на същества от висши светове. Именно за тези неща ще говорим днес.

Когато наблюдаваме астралния план, ние се натъкваме на определени същества там – само един вид сред многото – които сякаш нямат израз или проявление сред съществата, намиращи се на физическия план, но все пак са свързани с него. Там, на астралния план, ги срещаме като астрални същества – с ясно изразена воля, ясно изразени цели и т.н. В нашия непосредствен свят те имат това съществуване на астралния план, но са свързани, принадлежат към същия вид същества, които обитават нашата сегашна Луна, имайки дори известно физическо съществуване на Луната. Този, който е способен да се доближи до тези неща ясновидски, знае, че на мястото на тяхното действие, Луната, това са същества, в известен смисъл подобни на човека, но че са джуджета в сравнение с него, едва достигащи ръста на шест или седемгодишно дете. На Луната обаче им се предлага особена възможност за тяхната дейност. Физическите условия там са съвсем различни, например атмосферата е съвсем различна и в резултат на това, когато тези същества се оттеглят, така да се каже, в местообитанието си, те придобиват способността да издават огромен рев, да издават изключително мощни, ужасяващи звуци. Тези джуджеподобни същества могат да поддържат астрално съществуване в нашия свят. Всъщност трябва да си представите условията във висшите светове като много по-сложни, отколкото хората са свикнали да си представят.

Веднага щом говорим от гледна точка на висшите светове, съществува неразривна връзка между различните планети и така Луната е свързана със Земята, точно както например Берлин и Хамбург са свързани чрез телефона. Съществата, които живеят на Луната, следователно могат да извършват своите операции на Земята с помощта на астрални сили. Може да се нарече обратната страна на други същества, които също намираме в астралния свят, благотворни същества, които, в сравнение дори с най-меката човешка природа, са все пак много, много по-меки – и в речта си, много меки и нежни. Речта на тези същества няма онази сухота на човешкия език, върху която човек трябва да размишлява дълго време, ако иска да се изрази и да облече мислите и идеите си в думи. Може да се каже, че мислите на тези същества изтичат от устните им – не просто изразяване на мислите с думи, а самите мисли изтичат на нежен език от устните им. Тези същества също могат да бъдат намерени в нашия астрален свят; те имат своята действителна сцена на действие на друга планета. Както първите споменати същества са си у дома на Луната, така и тези втори са си у дома на Марс, те обитават Марс и всъщност са основното население – както някои човешки раси са основното население на нашата земя.

Ако се издигнем по-високо до деваканичния план, ще открием същества, които по свой начин са с кротка, миролюбива природа и в известен смисъл са изключително умни. Тези същества, които се намират на деваканичния план, имат свой истински дом на планетата Венера, както и другите същества на Луната и Марс. На Венера също откриваме втори вид същества, които – за разлика от кроткия, любезен вид – притежават дива и яростна жизненост и чието основно занимание се състои във взаимни битки и грабежи.

Отново откриваме в по-висшите части на деваканичния план определени същества, които са много трудни за описание. Можем да го направим само сравнително, като кажем, че те са безкрайно изобретателни: във всеки момент от живота си те измислят нещо - защото би било невярно да се каже, че го обмислят. Тяхната изобретателна дарба е по-скоро като че ли човек гледа нещо и в същия миг - дори при съзерцанието - има впечатлението как може да го оформи по различен начин. Изобретателството идва при тях спонтанно. Тези същества, чийто дом е Сатурн, отново се сблъскват с други, които сякаш са тяхната обратна страна; диви, ужасни същества, които притежават в безкрайно по-висока, по-страшна степен всичко, което живее в човека като дива, чувствена алчност и прекомерно желание.

Всички тези споменати същества по никакъв начин не са несвързани с нашето съществуване. Техните дела, дейности, проявления определено се простират в нашия живот и тяхното действие може да бъде проследено чрез ясновидство, когато на Земята се появят определени условия. Така съществата, които – естествено като астрални същества – се чувстват като у дома си на Луната, присъстват на Земята при най-разнообразни обстоятелства, когато например човек става жертва на илюзорни идеи или където се събират луди хора. Такива астрални същества показват особено предпочитание към близостта до лудници. Освен това, те почти винаги се намират в близост до медиуми и сомнамбулисти; тези хора имат такива същества, които се вихрят около тях, и голяма част от влиянията, които се упражняват върху тях, произтичат от присъствието на тези същества. Където, от друга страна, преобладават любовта и добротата, където се разгръща хуманизмът, там се намират кротките, нежни същества на Марс, присъстващи като астрални творения, участващи в силите, които действат там. Това е храната за тях, атмосферата, в която могат да живеят и откъдето упражняват влиянието си върху човека.

Винаги, когато се правят човешки открития, където работят инженери, в техническите работилници, се създава атмосфера за изобретателните сатурнови същества. От друга страна, където се развива някаква дейност, свързана с присъствие на духа, там са съществата, които имат своето място на Венера.

И така, виждате как човекът в най-разнообразни обстоятелства е непрекъснато придружен от такива вихрушки от елементарни същества, както биха могли да се нарекат. Човекът всъщност никога не е сам; каквото и да прави и каквото и да предприема, е едновременно възможност за развитието на редица същества. Делата на човека, както изящни, така и груби, дела на идеализъм и най-грозни дела, всички те дават възможност за присъствието на същества, които посегателстват в човешките сили и се заемат там, и които човек трябва да познава, ако иска да получи истински поглед върху живота. Този, който не осъзнава тези неща, преминава през живота в пълна слепота. Тук не се занимаваме само с теория или теоретично предизвикателство; всички тези неща са пряко практически. Защото човекът само малко по малко в бъдещата земна еволюция ще се научи да действа и да оформя поведението си по правилния начин, когато започне да разпознава какви същества се призовават в отговор на определени дела и обстоятелства. Всичко, което човек прави, е като призив към непознати същества. Не само лудите или медиумите са тези лунни същества, сред които има и напълно злонамерени малки негодници, които могат да се осмелят да се доближат; Когато например малките деца са прехранвани по такъв безсмислен начин, че стават алчни, тогава тези същества могат да се промъкнат до тях и да развалят развитието им. Виждате тогава колко е необходимо човекът да знае какво предизвиква около себе си чрез поведението и цялостното си отношение към света!

Сега тези същества в още едно отношение по никакъв начин не са несвързани с човека. Напротив, те имат дълбока връзка с нашата човешка структура. От всичко, което съществува в човешкото тяло, всъщност има само едно нещо, което принадлежи или може все повече да принадлежи на човека - и това е неговата кръв. Кръвта на човека е пряк израз на неговото его. Ако обаче той не се грижи постоянно да укрепва егото си вътрешно чрез силна и енергична воля, чрез силни сили на душата си, ако, така да се каже, загуби контрол над егото си, тогава други същества могат да се прикрепят към кръвта му и това е много тежко и зло за него. От друга страна, много други същества са закотвени в други части на настоящия човешки организъм. Сега ще видим всичко, което всъщност протяга своите пипала в човешкото тяло, всичко, което е закотвено там. Но първо трябва да разгледаме малко човешкото тяло.

Вие сте наясно, че кръвта, докато тече през артериите и се разпространява в тялото, е израз на човешкото его и че то става все по-силен и по-силен израз, докато самото его намира своя център, намира своя вътрешен център на сила във все по-голяма степен. Човешкото его едва в далечно бъдеще ще получи контрол над други затворени части на организма. Много други същества все още се съдържат днес в тези други съставки на човешкото тяло. Нека си припомним например трите телесни течности, трите сока: хилус, лимфа, кръв, за да ги изучим по-отблизо.

Може би знаете значението, което тези три вида течности имат за човека. Знаете, че когато храната се приема, тя първо се пренася през подготвителните органи в стомаха, смесва се и се приготвя с правилните сокове, отделяни от жлезите, така че да може да бъде преработена през червата. Там храната се довежда до кашесто състояние, химус, който се пренася напред през червата. Всичко, което може да образува хранителен материал за човека, след това се пренася в тялото през малки съдови органи, наречени „власи“, за да служи като хранителни сокове за обновяване на тялото. Това е едно от веществата, които имаме в тялото и които наричаме „хилус“.

Тогава може би знаете също, че освен хилуса, който се произвежда чрез постъпването на храна отвън в човешкото тяло, има и други съдове вътре в тялото от подобен характер, които провеждат вид течност, наподобяваща в известен смисъл бялото вещество в нашата кръв. Този сок протича през целия човешки организъм в определени съдове, които до голяма степен следват същия път като кръвоносните съдове, които наричаме вени, защото съдържат синьо-червена кръв. Те дори поемат и хилуса. Течността, която съдържат, е лимфата. Това е сок, който може да се каже, че е одухотворен в сравнение с еднородния хранителен сок, хилуса. Съдовете, които пренасят лимфата, преминават през цялото тяло, в известен смисъл те дори преминават през костния мозък и това, което пренасят, след това абсорбира и хилуса. Цялата лимфа, която е разпръсната и протича през лявата половина на тялото и долните крайници - тоест лявата страна на главата, лявата страна на торса, лявата ръка и двата крака - всичко това се събира, влива се в лявата ключична вена и след това се влива в кръвообращението. Само лимфата, съдържаща се в съдовете от дясната страна на главата и дясната страна на торса, се обединява и навлиза в дясната ключична вена, така че по този начин лимфните съдове стават израз на важен факт.

Виждате как човекът е разделен на две части; всъщност не симетрично, а така, че едната част обхваща всички долни части на тялото с лявата половина на торса и главата, докато другата част е образувана от дясната страна на торса и главата. Лимфата е втора течност, пулсираща в човека, течност, която стои много по-близо до душата, отколкото хилусът, стомашните и чревните сокове на хилуса. Вярно е, че храносмилането и цялата циркулация на хилуса също са силно повлияни от душевните състояния, но те са много по-дълбоко свързани с лимфата. При човек, който е много активен и енергичен, лимфата тече много по-енергично, отколкото при човек, който е тежък, мързелив и неактивен. Бихме могли да посочим много състояния на душата, които са свързани с движението на лимфата в човешкото тяло. Третата течност е кръвта, за която често сме говорили. Тя се състои от червена животворна кръв, богата на кислород, която тече в артериите, и синьо-червена кръв, богата на въглерод, която тече във вените. И както нашата кръв е израз на нашето его, така и лимфата в определена посока е израз на човешкото астрално тяло. Такива неща не се проявяват само в една посока. От друг аспект нервната система е израз на астралното тяло. Днес ще разгледаме аспекта, в който действието, откровението, изразът на астралното тяло е лимфата. Точно както човек може да изпълнява две професии, така и астралното тяло може да бъде, от една страна, строител на нервната система, а от друга страна, строител, създател на лимфата. По същия начин етерното тяло на човека е строител и създател на цялата жлезиста система, както и в друг аспект организатор, създател и контролер на циркулацията на хилуса. Тук имате връзката на тези течности, които протичат в човешкото тяло, с членовете на самата човешка природа.

Сега трябва да сме наясно, че в човешкото астрално тяло и етерно тяло, егото определено не е единственият господар. Постепенно в хода на еволюцията, егото на човека постига по-голям контрол над астралното и етерното си тяло, като променя първото в духовно-аз или Манас, а второто в жизнен дух или Будхи. Но докато човекът няма контрол над тези части от своето същество, други същества са свързани с тези човешки членове.

В човешкото астрално тяло други същества са вградени като личинки в сирене - простете неапетитното сравнение - но е така. И всъщност астралните същества, които са вградени в и свързани с човешкото астрално тяло, са тези, които описах като имащи истинско местообитание на Луната или Марс, в зависимост от това дали са доброжелателни или злонамерени. Те се закотвят там. А лимфата, белезникавият сок, който тече през човека, принадлежи към тялото на съществата, които живеят в нашия астрален свят. Разбира се, тези същества от астралния план, с истински дом на Луната или Марс, не са толкова очевидни, колкото животинските групови егота. Но те са от такава астрална природа, че в една друга посока можем да кажем: точно както в една животинска група, например група лъвове, имаме един вид проявление на отделната личност на астралния план, лъвското его, така и в лимфата, преминаваща през човешкото тяло, имаме, макар и не толкова очевидно, проявлението, разширените членове, на тези астрални същества.

Тогава – може би ще попитате – имат ли тези астрални същества също толкова физическо съществуване, колкото груповите души на животните, както груповото его на вида Лъв в неговото проявление в отделните лъвове тук, на физическия план? Ако зададете този въпрос, човек би трябвало да отговори: да, имат. Точно както в случая с животните видяхме, че астралното групово его разпростира отделните си членове в отделните индивиди-лъвове, така и тези астрални същества разпростират физическото си същество тук. Те обаче не биха могли да го разпрострат отвън във физическия план; за това те се нуждаят от същества на физическия план, чиито паразити са, в които се закрепват и вдъхват. Тук те са паразитите на хората. Ако тук на земята нямаше човешка раса, те много скоро щяха да си тръгнат; не биха могли да намерят жилище, тук не би им било удобно. Но има същества, хора и висши животни, които имат лимфа и там тези същества имат своето физическо проявление. По този начин не просто материална субстанция пулсира през тялото ни, но в такава циркулация се движат цели множество от тези същества. Те се въртят през човека, движат се през него и имат телата си в лимфата - докато действителният човек, его-човекът, има тялото си, поначало, само в кръвта. И преобладаването на лунни същества или марсови същества от тази природа, циркулиращи през човека, придава на лимфата му особен характер. Ако през тялото му циркулират повече лунни същества, той е човек, който е по-лесно склонен към злодеяния, раздразнение и гняв, ако има повече марсови същества, тогава той е човек, който е по-склонен към нежност, доброта, кротост. Виждате как човек не е преминаван само от флуиди, но и от духове, и как човек разбира човека само когато знае, че през него преминават духове, а не само флуиди.

Ако сега разгледате ясновидски това, което се нарича хилус, тоест външният израз на човешкото етерно тяло, ще откриете, че подобни същества също са включени в него. Съществата, които са предимно закотвени там, са тези, които вече характеризирахме като добри и зли същества на Венера, тези, които имат свой дом на Венера и съществуват в нашия деваканичен свят. Там те са личности за ясновидско виждане и имат своя израз, своята проява, тук, във физическия живот, в човешкия хилус - колкото и странно да изглежда това. Живеейки в този флуид, който тече през човешкото тяло, тези същества имат своя действителен дом на деваканичния план и доколкото приемат физическо тяло, имат своя физически живот на Венера. И тъй като Венера е свързана по определен начин чрез своите сили с цялата ни земна растителност и всичко, което живее на земята, ще осъзнаете връзката, съществуваща между храненето на човека и ефекта, произведен в него чрез това, което той приема като храна. Това със сигурност не е безразлично. Влиянията на съществата на Венера живеят във всички растения и естествено също и в животинското царство. Влиянията могат да идват, от една страна, от добрите, кротки, меки същества на Венера, или, от друга страна, от дивите същества, които ви бяха описани като алчни за плячка и въвлечени в конфликт помежду си. В зависимост от това как единият или другият вид действа върху нашите животни и растения, така добродетелите или пороците се вграждат в човешкото тяло, когато плътта на тези животни или храната, получена от тези растения, се трансформира в хилус.

От това можете да видите, от по-висока гледна точка, отколкото той можеше да представи в по-ранните си лекции, колко е важно да се знае за човешкото хранене от гледна точка на духовната наука, да се познават влиянията, под които се намират различните растения и животни. Можете например да разберете, че този, който знае, че растенията и животните, намиращи се под определени небесни влияния, процъфтяват в определена страна, може също да се научи да разбира как трябва да се зароди съвсем определен национален характер. Защото във всичко, което човек консумира от околната си среда, той яде не само веществата, анализирани чрез химия, той яде едновременно и определени духове и именно тези духове влизат през устата му в стомаха му и се разпространяват през неговото същество. Там ни се открива перспективата за това как характерът на един народ може да бъде познат от по-дълбокия географски строеж на една страна.

Не забравяйте една забележка, която можете да намерите в лекцията за[1]където подобен факт беше представен от съвсем различна гледна точка. Там се твърдеше, че човекът се намира в определена връзка с целия си народ чрез етерното си тяло и е свързан чрез астралното си тяло с по-близкото си обкръжение.

Тук отново виждате осветено от още по-дълбок аспект как народният характер се формира от духовните същества, които се абсорбират в човека с храната му. Това е едно от средствата, чрез които великото духовно ръководство на земята разпределя различните национални характери по земята; храните, които произвеждат един или друг ефект, са били разпределени по такъв начин, че характерът на определен народ произтича от храната, която той получава. Това не води по заобиколен път към материализма: духовната наука показва как всичко от материална природа е откровение на духа и как по начин, непознат за човека, самите духовни влияния се разпространяват в него.

По-трудно е да се разбере начинът, по който духовете на Сатурн действат върху човека. От една страна има духове на Сатурн, които веднага щом наблюдават нещо, веднага измислят нещо, а от друга страна има такива, които развиват ужасно разстроени страсти от чувствен характер, в сравнение с които всичко, което човек може да развие в тази посока, е детска игра. Тези духове на Сатурн се промъкват в човешкото тяло по още по-скрит начин, а именно чрез сетивното възприятие. Когато обърнем погледа си към нещо красиво, чисто и благородно, в нас се събужда понятие; когато обърнем погледа си към нещо мръсно, низко, тогава се събужда друго понятие. Сега, когато понятието се извика в душата чрез външни впечатления, в човека едновременно се промъкват и тези духове на Сатурн - добрите и лошите. И чрез всичко това, което човек, само чрез своите симпатии и антипатии, разгръща около себе си като среда, като това, което чува, вижда и помирисва, той се излага на внушенията на единия или другия ред духове на Сатурн. Когато човек усеща, те го привличат през очите, ушите и цялата кожа. Доста страшно е например да се наблюдава окултно какви разпуснати духове се промъкват в носа на хората от обкръжението им чрез многобройни парфюми, които са високо ценени в човешкото общество – съвсем отделно от това, което се промъква в носа на онези, които носят тези парфюми върху себе си.

От това виждаме колко фино и внимателно трябва да се наблюдават най-всекидневните неща от духовна гледна точка, ако човек иска да има ясна представа за живота. Много може да се разкаже за хора, които повече или по-малко съзнателно са знаели как да командват духове, които действат върху човека чрез аромати и се промъкват в него с парфюма. Ако познавахте по-дълбоко, по-интимно различни неща от историята, особено историята на Франция по времето на Луи XIII, XIV и XV, с всички изкуства, развити там, където всъщност ароматите са играли важна роля в драмата на интригите, тогава щяхте да имате представа какво са способни да правят – съзнателно или несъзнателно – хората, които знаят как да командват духовете, промъкващи се в човешкото сетивно възприятие чрез парфюмите. Бих могъл да ви насоча към една доста привлекателна книга.[2]това е написано наскоро от министъра на един малък двор. Той го е написал, естествено, без да е знаел за тези факти, но е бил съвсем ясен за последиците. Това е много интересна книга за този малък двор, където през последните години се случи забележителна катастрофа, и където министърът и съответният сановник описват от мемоарите си машинациите на един човек[3]който по определен начин е знаел как да командва ароматите и техните духове. И той го описва с известно удовлетворение, защото е бил въоръжен срещу това и не е станал жертва. Виждате ли, тези неща не са без значение и ефект за практическия живот. Когато човек разбира живота не като сляп материалист, а като виждащ човек, тогава може да проследи духовните влияния навсякъде – и ако влиянията са познати, животът е разбран за първи път.

И така, виждате как трябва да си представим човека като доста сложно същество, като сътрудник на много видове светове, много видове същества. Този, който напредва по пътя на окултното развитие към все по-високи степени на познание, се научава да познава тези същества в тяхната особена природа и по този начин става независим от тях, той е способен да ги гледа от независима гледна точка. Да приемеш в себе си истината относно висшите светове означава да станеш наистина свободен, наистина зрял, защото тогава осъзнаваме дейностите и импулсите, които пулсират и протичат през живота ни. Да се научиш да познаваш своя път означава едновременно с това да станеш свободен и независим.

И както може да се посочи към определени флуиди, пулсиращи през човека, така могат да се посочат и определени човешки органи, в които същества от висшите светове също намират своя израз и проявление. Така например, съществата, току-що описани като същества на Сатурн, намират своя израз в определен смисъл в човешкия черен дроб. Разбира се, трябва да е ясно, че ако човек наистина иска да разбере Духовната наука, той открива, че тя е една много сложна област.

Вие знаете, че в сатурновото развитие на човешката еволюция първото начало на сетивата е възникнало чрез силите на Сатурн. По подобен начин Сатурн все още действа в човека и сред вътрешните му телесни органи именно черният дроб е този, върху който силите на Сатурн имат силно и интензивно влияние. Човешкото същество, което е на път да еволюира отвъд всичко от сатурнова природа, следователно трябва да израсне отвъд силите, които са закотвени в черния му дроб. И въпреки че в черния дроб присъстват определени сили, от които човек трябва да се освободи, те са били необходими, за да може той да достигне сегашната си форма и облик; те обаче трябва да бъдат преодолени. Можете да докажете това по определен начин чрез външни доказателства. Можете да откриете например, че в периода преди раждането и непосредствено след раждането, когато човешкото тяло се изгражда, черният дроб заема най-голямо пространство спрямо останалата част от тялото и че след това става все по-малък и по-малък. Всъщност съотношението при раждането може да се даде като 1:18, докато по-късно съотношението е 1:36. Черният дроб намалява приблизително наполовина и по този начин чрез чисто естествено развитие човек преодолява силите, вкоренени в него. Доколкото земният човек е предназначен да еволюира към все по-висша духовност, той е придобил като външен физически израз силата да преодолява силите на черния дроб. По някакъв начин белите дробове представляват контраорган на черния дроб. Те не затварят всичко егоистично в себе си, както прави черният дроб, те отварят човека напълно навън, той е в непрекъсната комуникация със света чрез въздуха, който поема и отново отделя. В белите дробове протича процес на горене. Синьо-червената, богата на въглерод кръв навлиза в белите дробове и се трансформира чрез комбинацията си с кислород в червена животворяща кръв. Точно както в горящ пламък веществата се съединяват с кислорода, така и в белите дробове протича процес на горене. Дишането може да се нарече процес на горене и с този процес на дишане и горене човек е надарен с перспективата да постигне все по-висша еволюция. Силите, които са го изградили, са достигнали своя краен етап в черния дроб. Силите, които той получава като огън от въздуха, ще го спасят от силите, които го приковават към земята. Огънят, който човек получава от въздуха и който се изразява в дишането му, е това, което го води нагоре към все по-висши сфери.

Митовете и легендите винаги са по-дълбоки и по-изпълнени с мъдрост от нашата привидно напреднала наука. В мита за Прометей имаме великолепен израз на току-що разказаното от фактите на човешкия живот. Митът казва, че Прометей е донесъл на човека огън от небето и по този начин показва, че Прометей участва в процеса, който се изразява в човешкото дихание и който води човека нагоре. Но е дадено и едно прекрасно обяснение: тъй като Прометей се издига над силите, които приковават човека към земята и им се противопоставят, тъй като той е този, който дава на човека тази сила на огъня, следователно той трябва да страда за нея. Страданието е чудесно представено като факт, който стои в основата на Мита, а именно, лешояд поглъща черния дроб на окования Прометей. Как би могло да се покаже по-фино и мъдро, че силите, вливащи се в нас с процеса на дишане, гризат черния дроб и че този, който извършва предварително това, което човечеството постига в далечно бъдеще, стои там като разпнат - как това, което потъва от въздуха, разяжда черния дроб!

Така посветените са изразили могъщите истини на съществуването в митовете. Няма мит, наистина извлечен от Мистериите, който да не изразява дълбока мъдрост, която впоследствие може да бъде проверена. Когато, въоръжени със знанието на духовната наука, се приближим до митовете, трябва да застанем пред тях с благоговение. Те са били разкрити от висшите духовни същества на човека, за да може той първо да научи в картини това, което по-късно трябва да постигне в ясни понятия. Все повече и повече ще се осъзнава, че митовете съдържат мъдрост и ако човек иска да намери най-дълбока мъдрост, проявена в която и да е сфера на живота, трябва да се обърне към митовете. Това е било известно на онези, които са творили от дълбините на изкуството. Дълбоката истина, например, е в основата на отношението на Рихард Вагнер към митологията и тя е намерила израз в творчеството му по артистичен начин. Нашето време е време, което ще се издигне от чисто физическа баналност до изцяло духовен поток. Ако се вгледате в това, което пулсира в нашето време от тази гледна точка, ще разберете във все по-дълбок смисъл задачата на Духовната наука.

Така, започвайки от изучаването на висшите светове, ние стигнахме до осъзнаването на истинската мисия на Духовната наука. Тя е да даде възможност на човека да се научи да познава живота и когато работи и твори, да му покаже какво тайно работи с него, когато движи ръката си, когато твори с дух, душа и тяло. Чрез духовното познание той ще става все по-съзнателен за съществата, които са негови спътници, и ще живее и твори с тях в хармония. По този начин духовното изследване ще му разкрие пълнотата на реалността и ще му даде възможност да внесе знание и мъдрост в живота.

Лекция втора

В днешната лекция ще направим доста широкообхватен поглед в космическото пространство. Това ще ни разкрие, в общи линии, вътрешния ход на световната еволюция и същевременно нейната тясна връзка с човешката еволюция на Земята.

Всичко във Вселената е взаимосвързано. За да можем да проследим тези сложни връзки, естествено е необходимо много, много време и само много постепенно човек може да намери своя път, така да се каже, в сложните механизми на Космоса.

В предишни лекции чухте как определени същества, обитаващи други космически тела, оказват влияние върху нашия собствен живот, как са свързани с това, което наричаме лимфа, с храносмилателните течности, а също и с нашите сетивни възприятия. Това ще ви е дало представа за широко разпространените действия на духа в цялото космическо пространство.

Днес ще изучим различен аспект на тези неща, като си припомним, за начало, че нашата Земя, подобно на самия човек, е преминала през различни въплъщения и ще премине през други в бъдеще.

Поглеждаме назад към три предишни въплъщения на нашата Земя: към непосредствено предходното въплъщение, което наричаме Старата Луна (да не се бърка с нашата настояща луна); след това към това на „Слънцето“; и още по-назад към това на „Сатурн“. И гледайки напред, виждаме пророчески, че нашата Земя ще се трансформира в „Юпитер“, „Венера“ и „Вулкан“.

Това са последователните въплъщения на нашата планета Земя. Ако помислите малко върху тези етапи от еволюцията на нашата Земя, ще осъзнаете, че това, което в окултната наука наричаме „Слънце“, е – подобно на нашето сегашно слънце – небесно тяло, около което се въртят редица планети. Когато освен това говорим и за планетарно слънчево съществуване, казвайки, че самата нашата Земя в по-ранно състояние на еволюция е била „Слънце“, ние в известен смисъл предполагаме, че слънцето, което днес е центърът на нашата планетарна система, не винаги е било слънце. То е напреднало, така да се каже, до ранга и достойнството на слънце в Космоса. Някога то е било обединено с веществата и силите, съдържащи се в нашата Земя, а след това, отнемайки, така да се каже, това, което е било най-доброто и най-способното за най-висше развитие, се е отделило от Земята, оставяйки ни, заедно с определени сили, които са били предназначени за по-бавна еволюция, зад себе си. Слънцето е поело със себе си определени висши същества и заедно с тези висши същества се е установило в центъра на нашата система.

Следователно, два етапа по-рано, това, което се съдържа в слънцето днес, е имало само планетарно съществуване и се е издигнало оттам до формата на съществуване, принадлежаща на неподвижните звезди. Това ще ви покаже какви могъщи промени в еволюцията се случват във вселената. В началото слънцето не е слънце.

Неподвижната звезда от самото начало не е била неподвижна звезда, а е трябвало да премине през по-нисшата школа на планетарно съществуване.

Сега съвсем естествено може да ме попитате: Какво тогава се случва, когато една неподвижна звезда еволюира до по-нататъшен етап? Както слънчевото съществуване – съществуването на неподвижна звезда – се е издигнало от планетарно съществуване, така и неговата еволюция продължава до по-нататъшни етапи на живота в космоса. Разбира се, ще разберем тази еволюция още по-добре, ако изучим по-нататъшната еволюция на нашата Земя.

Вярно е, че за определен период от своята космическа еволюция нашата Земя е била отделена от слънцето. Слънцето и неговите същества напредват по по-бърз еволюционен път. Нашата Земя и съществата, принадлежащи към нея, поемат различен курс. Но тези същества, и Земята като цяло, един ден ще са достигнали етап, където съюзът със слънцето отново е възможен - след като отделното съществуване им е позволило да завършат и усъвършенстват настоящата си фаза на развитие. Защото нашата Земя отново ще се съедини със слънцето. По време на самия етап на земно съществуване, Земята ще се съедини отново със слънцето, точно както по време на същата фаза на еволюцията се е отделила от слънцето. Но по време на етапа на Юпитер отново трябва да има разделяне. Земните същества трябва отново да бъдат отделени от слънцето по време на състоянието на Юпитер. Отново ще има повторно съединяване и по време на състоянието на Венера нашата Земя ще бъде трайно съединена със слънцето, ще бъде взета завинаги в слънцето. По време на Вулканското състояние нашата Земя сама ще се е превърнала в слънце в слънцето и ще е допринесла с нещо за слънчевата еволюция, ще е добавила нещо, което, въпреки по-високия си ранг, онези същества, които винаги са оставали на слънцето, никога не биха могли сами да постигнат. Земното съществуване е било необходимо, за да могат хората да еволюират така, както са еволюирали, със съзнание, което се редува между будност и сън. Това е свързано с отделянето от слънцето. Съществата, които живеят винаги на слънце, нямат ден и нощ. Сетивното съзнание, което наричаме ясно съзнание за деня и което в бъдеще ще еволюира в по-висши състояния, носи със себе си в слънчевата еволюция плодовете на преживяванията, свързани с нещата от външното физическо пространство. По този начин земните същества дават нещо на слънцето, обогатяват слънцето. И от това, което е придобито по този начин на земята, допълнено от това, което е придобито на слънцето, се ражда Вулканското съществуване. Това Вулканско съществуване всъщност е по-висше състояние от това на нашето сегашно слънчево съществуване. Земята еволюира, слънцето еволюира, докато не могат да се обединят, за да съставят вулканското съществуване.

Може би ще ме попитате: Когато една планета е еволюирала по този начин до слънчево съществуване, в какво се превръща това слънце в хода на по-нататъшната космическа еволюция? Когато нашата Земя достигне състоянието на Венера, тя самата ще се е превърнала в слънце и всички същества на Венера са слънчеви същества – всъщност на по-висок етап от съществата на сегашното слънце. Какъв е тогава по-нататъшният етап на такава планетарна еволюция?

Следното ще изглежда гротескно, дори абсурдно, за онези, чиито концепции са вкоренени в съвременната астрономия. Въпреки това, истина на космическата еволюция е, че когато планета като нашата Земя се издигне до слънчево съществуване, когато постепенно постигне съюз със слънцето и дори слънчевото съществуване бъде преодоляно, възниква, като още по-висок етап на еволюцията, нещо, което в известен смисъл можете да възприемете в небесата: възниква това, което днес наричаме „Зодиак“ – това е етапът, по-висок от този на неподвижна звезда. По този начин, когато съществата вече не са ограничени до формата на съществуване, принадлежаща на неподвижна звезда, а са разширили еволюцията си толкова мощно, че тя се простира отвъд неподвижните звезди и неподвижните звезди лежат като тела, вградени в нея – тогава се достига по-висок етап, етапът на зодиакално съществуване. Силите, които действат от зодиак върху планетарна система, самите те са еволюирали в предишни епохи в планетарна система и са напреднали до етапа на зодиак.

А сега се върнете към старата еволюция на Сатурн, първото въплъщение на нашата Земя. Този Сатурн някога е блещукал, така да се каже, в космическото пространство, като първи вестител на зората на нашето планетарно съществуване. Знаете също, че на този стар Сатурн е бил създаден първият зародиш на нашето физическо тяло. Дори при най-голямата си плътност този Сатурн не е бил толкова физически плътен, колкото нашата Земя. Той е бил състояние на изключителна разреденост. Това, което днес прониква във всички същества като топлина – известно в окултизма като „огън“ – е била материята на Сатурн. Можем да си представим, че около този Сатурн, това първо състояние на зората на нашата планетарна система, са съществували съзвездията на Зодиака – но все още не такива, каквито са днес. Единичните звезди, съставляващи зодиакалните съзвездия около този древен Сатурн, едва се различаваха една от друга. Те блестяха само много слабо, като лъчи светлина, струящи от Сатурн. Най-добрият начин да си представим това е да си представим древен Сатурн, обграден от лъчи светлина, точно както нашата Земя е обградена от Зодиак. И в хода на самата Земна еволюция тези светлинни маси са се развили в днешните звездни купове, съставени от Зодиака. Така че Зодиакът – за да използваме абстрактен израз – се е диференцирал от този първоначален океан от пламъци. И от какво е възникнал самият този океан от пламъци?

Тя е възникнала от планетарната система, предшестваща нашата. Самият Сатурн е бил предшестван от планетарни еволюции в епоха, която, говорейки от гледна точка на окултната астрономия, по никакъв начин не може да бъде описана като „време“, както ние разбираме времето, защото неговият характер е бил доста различен. Но за човешкия ум днес тази концепция е толкова невероятна, че нямаме дума, с която да я изразим. Говорейки по аналогия обаче, можем да кажем, че силите, които са предшествали нашата планетарна система в по-ранен цикъл на планетарно съществуване, са излезли в светлинните потоци и от малка част от материята, постепенно събираща се в центъра, е възникнало това първо, зорно състояние на Земята; това е бил древен Сатурн и силите, съдържащи се в Зодиака, са се излъчвали върху него от космическото Всичко.

Нещо доста забележително излиза наяве, когато сравним планетарното съществуване със зодиакалното. Окултистът използва две думи, за да обозначи разликата между тях. Той казва: Всичко, което се съдържа в Зодиака, е под знака на „Продължителност“; всичко, което се съдържа в планетарното съществуване, е под знака на „Време“. Можете да добиете представа какво означава това, ако си спомните, че дори най-отдалечените кътчета на ума не могат да си представят промени, настъпили в Зодиака. Всяка отделна планета може да е претърпяла значителни промени през дълги и силно различаващи се периоди на еволюция; силите, действащи в Зодиака, остават, относително казано, фиксирани и постоянни. Тези понятия могат, във всеки случай, да бъдат само относителни. Единствената разлика в тези промени, която можем да си представим, е по отношение на скоростта. Промените в Зодиака се случват бавно; промените в планетарния свят и дори в съществуването на неподвижна звезда се случват бързо – в сравнение, тоест, с това, което се случва в Зодиака. – Разликата винаги е относителна, само относителна. Що се отнася до човешкото мислене, можем да кажем, че планетарното съществуване принадлежи към сферата на Крайното, докато зодиакалното съществуване принадлежи към сферата на Безкрайността. Това, както вече беше казано, трябва да се приема в относителен смисъл, но засега е достатъчно точно.

А сега бих ви помолил да обърнете специално внимание на следното: Това, което е постигнато в едно планетарно съществуване и е станало слънце, се издига до „небесно“ съществуване, става зодиакално съществуване. И след като достигне зодиакално съществуване, какво прави то? То се предлага в жертва! Моля, обърнете внимание на тази конкретна дума. Първото състояние на зората на Земята, древен Сатурн, е възникнало по мистериозен начин в резултат на жертвоприношение от страна на Зодиака. Силите, които са накарали първите, разредени маси на Сатурн да се съберат, са тези, които са се стичали от Зодиака, създавайки върху Сатурн първия зародиш на физическия човек. Това е продължило без прекъсване. Не бива да си го представяте като случващо се само веднъж. По същество, това, което се случва непрекъснато, е, че в рамките на това, което наричаме планетарна система, силите, които са еволюирали до по-висок етап, след като са преминали през планетарна система, се жертват. Можем да кажем всъщност: това, което първоначално се съдържа в една планетарна система, еволюира до „слънчево“

съществуване, след това до зодиакално съществуване и след това има силата да бъде самото творческо, да се предложи в жертва в рамките на едно планетарно съществуване. Силите от Зодиака „валят“ непрекъснато надолу в планетарното съществуване и непрекъснато се издигат отново; защото това, което някога се е превърнало в нашия Зодиак, трябва постепенно да се издигне отново.

Разпределението на силите в нашето земно съществуване може да се представи по следния начин: от едната страна силите слизат от Зодиака, а от другата страна силите се издигат към Зодиака. Такова е мистериозното взаимодействие между Зодиака и нашата земя. Силите слизат и силите се издигат. Това е мистериозната „небесна стълба“, по която силите слизат и се издигат. Тези сили са посочени по различни начини в различните писания; можете да ги намерите посочени и във *„Фауст“* на Гьоте :

„Какви небесни сили се разпростират горе-долу,
златните съдове си разменят.“

Доколкото стига нашето човешко разбиране, тези сили са започнали да се спускат по време на сатурновото съществуване на нашата Земя и когато самото земно съществуване е достигнало своята средна точка, е настъпил етапът, в който те постепенно отново са започнали да се издигат. Сега сме преминали средната точка на нашата еволюция, която е паднала в средата на Атлантската епоха; и това, което човешките същества са преживели оттогава, е фаза на съществуване отвъд средната точка. В известен смисъл следователно можем да кажем, че в момента повече сили се издигат към Зодиака, отколкото се спускат от него.

Следователно, когато мислите за целия Зодиак, трябва да си представите, че някои от неговите сили са низходящи, а други - възходящи. Ние си представяме силите, които сега участват във възходящата линия на еволюцията, колективно като Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева, Везни - защото те всъщност принадлежат към тези съзвездия. Тези седем съзвездия съставляват възходящите сили. Низходящите сили се състоят, приблизително казано, в петте съзвездия: Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби. Така силите се спускат надолу от Зодиака и отново се издигат: седем съзвездия на възходящи, пет на низходящи сили. Възходящите сили също съответстват в човека на висшите членове на неговото същество, на неговите висши, по-благородни качества. Силите, които са в низходящата фаза на еволюцията, първо трябва да преминат през човека и в него, за да достигнат етапа, на който и те могат да станат възходящи сили.

По този начин ще осъзнаете, че има взаимодействие между всичко в космическото пространство, че всичко в космическото пространство е взаимосвързано, взаимосвързано. Но никога не бива да се забравя, че тези операции и дейности протичат през цялото време, че те са винаги присъстващи. Във всеки един момент от нашата еволюция можем да говорим за сили, които излизат от човека, и сили, които влизат; сили са низходящи и сили са възходящи. За всички и всяка от тези сили в даден момент настъпва моментът, в който от низходящи сили те се трансформират във възходящи сили. Всички сили, които в крайна сметка стават възходящи сили, са първоначално низходящи сили. Те се спускат, така да се каже, чак до човека. В човека те придобиват силата да се издигат.

В средната точка на своята еволюция, когато нашата Земя е преминала през трите планетарни етапа на Сатурн, Слънце, Луна, е достигнала четвъртото планетарно състояние, имайки пред себе си етапите на Юпитер, Венера и Вулкан (следователно, като Земя, тя е по средата на обхвата на своето съществуване) - тя е преминала през три „жизнени състояния“ (наричани още „кръгове“). Тя е преминала през три от тези жизнени състояния и сега е в четвъртото; тя е преминала през три „формални състояния“ - арупичното, рупичното и астралното, водещи надолу към физическо съществуване. Следователно по отношение на „формалните условия“, нашата Земя е в средната фаза на своята еволюция. Като физическа Земя, в четвъртото формално състояние на четвъртото жизнено състояние на четвъртото планетарно съществуване, тя е имала върху себе си три велики раси: първата, полярната раса; втората, хиперборейската раса; третата, лемурийската раса. Атлантската раса е четвъртата. В атлантската раса човечеството е било в средата на тези фази на еволюцията, за които говорим. От средата на Атлантската епоха човечеството е преминало отвъд тази средна точка. И от средата на Атлантската епоха за хората като цяло са започнали онези условия, в които възходящите сили преобладават. Ако говорехме за съотношението на силите, слизащи от и възходящи към Зодиака преди средата на Атлантската епоха, би трябвало да кажем: те са били в равно съотношение. Би трябвало да говорим различно за тогавашните преобладаващи условия, изброявайки като възходящи сили: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева - като броим Везни към останалите низходящи сили.

Но с всичко това е свързано и нещо друго. Трябва да осъзнаете, че когато говорим за тези космически процеси, не говорим за физически или етерни тела, а за същества, обитаващи различните небесни тела. Когато говорим за човека от гледна точка на Духовната наука, казваме, че целият човек – и мислим за човека само в този смисъл – е седмократно същество, състоящо се от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, его, духовно-себе, жизнено-дух, духовно-човек. Неговото развитие все още не е завършено, но ще бъде, когато седмократното му същество се развие напълно. Но във великото космическо Всичко има същества, различни от човека, същества от различна природа. Има например същества в космоса, за които не можем да кажем, че подобно на човека, те имат физическото тяло като един от членовете си. Има същества, за които трябва да говорим по различен начин. Членовете, от които е съставен човекът, могат да бъдат изброени, както следва:

7. Дух-човек
8. Жизнен Дух

9. Дух-Аз
10. Его
11. Астрално тяло
12. Етерно тяло
13. Физическо тяло

Сега има същества, чийто най-нисък член е етерното тяло; те също са седмократни, имайки осми член, по-висш от духовния човек. Започваме да изброяваме така: етерно тяло, астрално тяло и т.н., завършвайки с член над нашия духовен човек (Атма). Има и други същества, чийто най-нисък член е астралното тяло; над духовния човек те имат осми и още девети член. Отново има същества, чийто най-нисък член е „Азът“, егото, и които следователно нямат нито физическо, нито етерно, нито астрално тяло в нашия смисъл, а чието Его се разпространява навън без трите обвивки. Следователно те са същества, които изпращат „Его“ във всички посоки. Тези същества имат осми, девети и десети член; те са описани в Апокалипсиса като същества, които са „пълни с очи“. След това има същества, в които духовното „аз“ (Манас) е най-нисшият член. Те имат още единадесети член. И накрая има същества, чийто най-нисък член е жизненият дух и които имат още дванадесети член. Следователно, трябва да помислите за същества, които, точно както най-нисшият член на човека е физическото тяло, имат жизнения дух (Будхи) като свой най-нисък член, а над него - най-висшият член, най-добре обозначен с числото 12. Това са най-възвишени същества, далеч надхвърлящи всичко, което човек е способен да си представи. Как е възможно да си съставим каквато и да е представа за тези най-чудесни, най-възвишени същества?

Когато се опитваме да характеризираме човека, в един аспект е очевидно, че по отношение на вселената той е същество, което *получава* . Нещата и съществата на света са разпръснати около вас; вие ги възприемате, формирате си понятия за тях. Само си представете, че светът около вас е празен или тъмен. Не бихте могли да имате възприятия, нито пък би имало нещо, за което бихте могли да формирате понятия. Трябва да разчитате на получаването отвън на съдържанието на вашия вътрешен свят. Характерно за човека е, че той е същество, което *получава* ; той получава съдържанието на своя душевен живот, своя вътрешен живот, отвън; нещата трябва да съществуват в света, ако душата му иска да има съдържание. Природата на етерното тяло на човека е такава, че то не би могло да изпитва нищо само по себе си, ако не беше задължено на цялата заобикаляща го вселена за всички преживявания, за всичко, което влиза в него. Тези същества, за които току-що ви казах, които имат жизнения дух като свой най-нисък член, са в съвсем различно положение. По отношение на своя живот тези същества не са зависими от получаването на нищо отвън; те са „дарители“, самите те са творци. От това, което често съм ви казвал, знаете, че „Аз-ът“, егото, работи в етерното тяло и че „Будхи“ не е нищо друго освен трансформирано етерно тяло. Следователно, по отношение на субстанцията, жизненият дух също е етерно тяло. Дванадесетият член на тези възвишени същества също е „етерно тяло“, но такова, което излива живот, което действа в света по такъв начин, че не приема живот, а го дава, предлага живот в непрестанна жертва.

А сега нека се запитаме: Можем ли да си представим същество, което по някакъв начин е свързано с нас и което излъчва живот в нашата вселена? Възможно ли е да си представим живот, който непрестанно се влива в света, изпълвайки го с живот? Нека за момент помислим за казаното в началото на лекцията, а именно, че има възходящи и низходящи сили – сили, които се възнасят към Зодиака, и сили, които се спускат от Зодиака. Как човекът е достигнал позиция, която позволява нещо да извира от него? Какво се е случило с човека, което позволява нещо да извира от него? Той е достигнал тази позиция, защото неговото его, след дълга, дълга подготовка, се е разгръщало и развивало непрекъснато. Този Аз, това его, е било в процес на подготовка в продължение на дълги, дълги векове. Истината е, че целта на цялото съществуване в състояние на Сатурн, Слънце и Луна, когато са били създадени обвивките, в които Азът е трябвало да бъде приет, е била да се подготви за Аза. В тези по-ранни условия други същества са създали обиталище за Аза. Сега, на Земята, обиталището е било на етап, в който Азът е можел да се вкорени в човека и оттогава нататък Азът е започнал да работи върху външните, телесни обвивки отвътре. Фактът, че егото е способно да работи отвътре, е довел и до излишък, излишък от възходящи сили; вече нямаше състояние на паритет. Преди егото да е могло да работи в човека, възходящите сили постепенно еволюирали, докато не се достигнела средната точка; и когато егото действително навлязло в човека, възходящите и низходящите сили достигнали етапа, в който били в „баланс“. При навлизането на егото, възходящите и низходящите сили били в баланс и от човека зависи да настрои везните в правилната посока. Ето защо окултистите са нарекли съзвездието, в което е навлязло по времето, когато самото его е започнало да действа, „Баланс“ (Везни). До края на Дева се е правила подготовка за делата на егото в нашата планетарна еволюция, но самото его не е започнало да работи. Когато е достигнато Везни, самото его започва да участва и това е най-важният момент в неговата еволюция.

Само помислете какво означава, че егото е достигнало този етап от еволюцията: От този момент нататък за егото е било възможно да участва в работата на силите, принадлежащи на Зодиака, да достига до Зодиака. Колкото повече егото се стреми към най-високата точка на своята еволюция, толкова повече то работи в Зодиака. Няма нищо, което се случва в най-съкровената сърцевина на егото, което да не има своите последици чак до самия Зодиак. И доколкото човекът със своето его полага основите за своето развитие до Атма, или духовния човек, той развива, етап по етап, силите, които му позволяват да работи нагоре в сферата на Везни, Равновесието, в Зодиака. Той ще постигне пълна власт над Везни в Зодиака, когато неговото его се е развило до Атма, или духовния човек. Тогава той ще бъде същество, от което нещо извира, което е преминало от сферата на Времето в сферата на Продължителността, на Вечността.

Такъв е пътят на човека. Но има и други същества, чиято *най-ниска сфера на действие е най-висшата* за човека . Нека се опитаме да си представим тези същества, чиято най-ниска сфера на действие е най-висшата за човека (Везни в Зодиака). Когато съотнесем човека със Зодиака, той достига до Везни. Съществото, чиято най-съкровена природа принадлежи изцяло на Зодиака, чиито сили принадлежат изцяло на Зодиака, което се проявява в планетарния живот само чрез най-ниския си член, който съответства на Везни (както най-ниският член на човека съответства на Риби) - това е Съществото, което разпространява живота в цялата ни вселена:

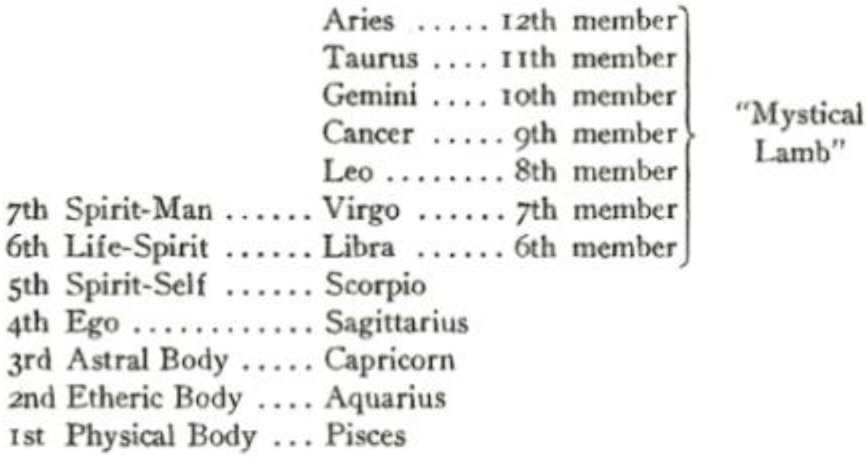

	Aries	12th member	"Mystical Lamb"
	Taurus	11th member	
	Gemini	10th member	
	Cancer	9th member	
	Leo	8th member	
7th Spirit-Man	Virgo	7th member	
6th Life-Spirit	Libra	6th member	
5th Spirit-Self	Scorpio		
4th Ego	Sagittarius		
3rd Astral Body	Capricorn		
2nd Etheric Body	Aquarius		
1st Physical Body	Pisces		

Точно както човекът приема живот в себе си, така и това Същество излъчва живот през цялата ни вселена. Това е Съществото, Което има силата да направи великата жертва и Което е вписано в Зодиака като Съществото, Което в името на нашия свят предлага Себе Си в жертва. Точно както човекът се стреми нагоре в Зодиака, така и това Същество ни изпраща Своя жертвен дар от Овен – който е свързан с Него, както Везни са свързани с човека. И точно както човекът обръща егото си нагоре към Везни, така и това Същество излъчва самото Си Аз над нашата сфера в жертва. Това Същество се нарича „Мистичният Агнец“, защото Агнецът и Овен са едно и също нещо; затова описанието „Жертвен Агнец“ или „Овен“ е дадено на Христос. Христос принадлежи на космоса като цяло. Неговият Аз, неговото Его, достига до Овен и по този начин Той самият става „Великата Жертва“, е свързан с цялото човечество и в известен смисъл съществата и силите, присъстващи на земята, са Негови творения. Конфигурацията на силите е такава, че Той би могъл да стане

Създателят на тези същества в съзвездието Овен или Агнецът. Обозначението „Жертвен агнец“ или „Мистичен агнец“ произлиза от самите небеса.
Това е един от аспектите, които ни се разкриват, когато от ограниченото си съществуване погледнем нагоре към небесата и възприемем взаимодействието на небесните сили и същества в космическото пространство. Постепенно започваме да осъзнаваме, че силите, струящи от небесно тяло към небесно тяло, са подобни на онези сили, които струят от една човешка душа към друга като любов и омраза. Ние възприемаме душевните сили, струящи от звезда на звезда, и се научаваме да разпознаваме небесния сценарий, който записва за нас какво е извършено и осъществено от тези сили в космическото пространство.

Лекция трета

Целта на тези лекции е да се донесат още по-възвишени понятия на по-напредналите студенти по теософия, които са запознати от известно време с нейното светоусещане и – което е много по-важно – са се свикнали с нейния начин на мислене и чувстване. Това ще затрудни по-късните да следват; може би те са способни да следват с разбирането си, но ще им става все по-трудно да считат за здраво и разумно това, което е изнесено от по-висшите раздели на теософията. Следователно ще е необходима много добра воля от новодошлите, за да следват тези групови лекции с разбирането на чувството и възприятието. И все пак не бихме постигнали никакъв напредък, ако нямахме възможност да хвърлим светлина и върху по-висшите сфери на духовното съществуване. Това е целта на тези лекции.

В последната лекция ви представих картина на еволюцията на цялата ни планетарна система. Преди това разгледахме самата планетарна система, доколкото различните планети са населени от същества, които имат влияние върху човешкото ни тяло. Това, което ще бъде представено днес, ще се свърже с тези две предишни изследвания. Ще разширим още повече нашата картина на планетарната система и ще научим някои от мистериите на нашето космическо съществуване от духовен аспект.

В многобройните популярни разкази за произхода на нашата планетарна система човек първо се връща към един вид първоначална мъгла, към огромна мъглоподобна структура, мъглявина, от която нашето слънце и неговите планети по някакъв начин са се агломерирали, въпреки че за движеща сила в този процес, като правило, се вземат предвид само физически сили. Това се нарича „теория на Кант-Лаплас“, макар че днес е донякъде модифицирана и онези, които са стигнали до интелектуално разбиране за постепенното агломериране на различните планети от първоначалната мъглявина до състоянието, в което те и нашата Земя съществуват сега, са много горди със своята интелигентност. Те непрекъснато подчертават, че е малко в съответствие с настоящия важен напредък в науката да се говори за духовни сили и духовни същества в това отделяне на небесните тела от мъглявината. Различни популярни книги също описват подобни твърдения като напълно изостанали и суеверни. Сега интелигентността на един студент по теософия би била достатъчна, за да разбере какво се изтъква по този начин. Но той отива малко по-далеч. За него е ясно, че физическите сили на привличане и отблъскване не са били достатъчни. Ясно е, че всякакви други неща са изиграли роля. Теософията все още трябва да търпи да бъде обявявана за напълно глупава, безсмислена и ужасно суеверие от популярната официална наука – която може би бихме могли да наречем „антисофия“. Но ние живеем в епоха, която по забележителен начин е пълна с надежда за теософа. Може да се каже, че теориите, мненията и знанията, които съвременната популярна наука формира от собствените си факти, изглеждат като малки, задъхани, подобни на джуджета същества, които тичат, пъхтящи и духтящи на значително разстояние зад фактите. Фактите на съвременната наука всъщност са много, много пред „вярването“ на съвременната наука – само че това не се признава. Бих искал само да ви напомня как често сме говорили тук за активността на астралното тяло през нощта, за това как астралното тяло през нощта работи за изграждане на физическото и етерното тяло и за освобождаването им от веществата на умората, които са натрупали през деня. Да се изрази изречението в тази форма просто би изглеждало на съвременната наука като нещо, неподходящо за учтиво общество. Но фактите говорят ясен език. Когато например можем да прочетем в американски вестник днес, че един изследовател е установил теорията, че сънната дейност при човека е ангажираща, конструктивна, докато от друга страна, будната дейност е разрушителна, отново имаме доказателство за това как съвременната наука тича след фактите като малки джуджета, които не могат да се справят. В светогледа на теософията имаме великите просветляващи възгледи, извлечени от духовната концепция за света. Когато разглеждаме произхода на нашата настояща слънчева система теософски, по никакъв начин – нито в други области – не е нужно директно да противоречим на твърденията на физическата наука. Защото теософията няма възражения по отношение на това, което физическата наука се стреми да знае – тоест, това, което очите са могли да видят в последователните фази на еволюцията. Ако по времето на първоначалната мъглявина някой беше поставил стол във вселенското пространство, беше седял на него достатъчно дълъг живот и беше наблюдавал как различните сфери са се събрали на топки и са се отделили, с физически очи той не би видял нищо друго освен това, което физическата наука е потвърдила. Но това би било все едно двама наблюдатели да съобщят, че един човек е ударил друг по ухото, и единият от тях да каже: Човекът беше яростно ядосан на другия и това го накара да протегне ръка и да удари другия по ухото. Вторият наблюдател може да каже: Не видях нищо от гняв или страст, видях само как ръката се движи и нанася удара. – Това е външното, материалистично описание, методът, използван от съвременната наука; той не противоречи на духовното изследване на фактите. Обаче, човекът, който вярва, че това материалистично описание е единственото, естествено чувства, че неговото научно превъзходство е значително по-висше от всичко, предложено от духовните изследвания. Модифицираната теория на Кант-Лаплас определено може да е валидна като външно събитие, но в рамките на цялото формиране на глобусите, в рамките на цялата тази кристализация на отделните космически глобуси, са действали духовни сили и духовни същества. Експериментаторът ни показва днес по прекрасен начин как може да продължи тази теория на Кант-Лаплас. Достатъчно е да се вземе сравнително малка топка масло, която плува във вода. След това много лесно може да се постави малък картонен диск в равнината на екватора през тази топка и да се прокара игла през центъра. Сега иглата се завърта много бързо, малките маслени топчета се отцепват и е лесно да се представи космическа система в миниатюра и да се покаже как една космическа система се е разделила на сфери в пространството. Експериментаторът е забравил само едно нещо. Той забравя, че самият той е бил там, че е направил необходимата подготовка, че след това е завъртял иглата и че това, което не може да се случи от само себе си в миниатюрен мащаб, не може да се случи от само себе си във Вселената. Там навън се предполага, че се случва от само себе си. Нещата не са ни най-малко толкова трудни за разбиране, но правилните физически принципи са толкова износени, че тези, които не искат да ги видят, всъщност не е нужно да ги виждат. Така че, духовни сили и духовни същества са били активни в целия този процес на формиране на планетите и сега ще научим нещо за това.

Трябва да ви напомня за често повтаряния факт, че преди нашата Земя да стане „Земя“, тя е преминала през по-ранни въплъщения, други планетарни условия – условията на Сатурн, Слънце и Луна, и едва след това е достигнала сегашното си земно състояние. Сега си представете живо древен Сатурн, носещ се в пространството в далечното минало, първото въплъщение на нашата Земя. В цялото същество на Сатурн все още не е имало нищо от това, което виждаме около нас днес като растения, минерали, животни. Сатурн се е състоял само от първите зачатъци на човечеството. Говорим за древен Сатурн само като за един вид конгломерат от човешки същества. Човекът е съществувал по това време само в първите зачатъци на физическото си тяло. Древният Сатурн е бил съставен само от отделни физически човешки тела – донякъде както черницата или къпината са съставени само от единични малки зрънца. Той е бил заобиколен от атмосфера, както днес нашата Земя е заобиколена от въздух, но по отношение на това, което познаваме като атмосфера днес, то е било духовно. То е било изцяло от духовна природа и в рамките на еволюцията на Сатурн човекът е започнал първото си развитие. След това дойде време, когато Сатурн премина през състояние, подобно на човешкото състояние между смъртта и прераждането в Девачан. Това състояние на космическо тяло се нарича Пралая. Така Сатурн премина през един вид деваканично състояние и когато отново навлезе в един вид външно възприемаемо съществуване, той се появи като втория планетарен етап на нашата Земя, като Слънце. Това слънчево състояние изведе човешкото същество отново по-напред. Някои същества, които бяха останали назад, сега се появиха редом с човешкото царство, така че тогава на Слънцето имаше две царства. След това дойде Пралая, деваканично състояние, след което цялата планета се трансформира в лунно състояние; и така продължи, отново Пралая, докато Луната не премина в нашата Земя.

Когато нашата Земя излезе от чисто духовното деваканично състояние и за първи път получи един вид външно възприемаемо съществуване, тя не беше такава, каквато е днес. Всъщност, гледана външно, тя наистина може да бъде изобразена като един вид голяма първична мъглявина, както описва нашата физическа наука. Само че трябва да мислим за тази първична мъгла като за огромна, много по-голяма от сегашната Земя, простираща се далеч отвъд най-външните планети, принадлежащи сега на нашата слънчева система - далеч отвъд Уран. За духовната наука това, което се вижда да произлиза от духовно състояние, не е просто един вид физическа мъгла. Да го опишем като един вид мъгла и нищо повече е приблизително толкова разумно, колкото ако човек, който е видял друг, отговори на въпрос какво е видял: Видях мускули, които са прикрепени към кости и кръв - просто описвайки физическия аспект. Защото в първичната мъгла имаше множество духовни сили и духовни същества. Те принадлежаха към нея и това, което се случи в тази първична мъгла, беше следствие от делата на духовните същества. Всичко, което физикът вижда, когато си постави стол в космическото пространство и наблюдава случващото се, той описва точно като наблюдател, който е отричал страстта и гнева и е описал само движещата се ръка. В действителност, това, което се е случило там – отделянето на космически тела и сфери – е било действие на духовни същества; следователно в първичната мъгла трябва да видим облеклото, външното проявление на множество духовни същества.

Те са духовни същества на много различни етапи на еволюция. Те не възникват от нищото, те имат минало зад гърба си. Те имат миналото на Сатурн, Слънце, Луна зад гърба си. Те са преминали през всичко това и сега стоят пред задачата да превърнат в дела всичко, през което са преминали. Те трябва да „правят“ това, което са научили на Сатурн, Слънце, Луна, и те се намират на най-различни висоти на развитие. Сред тях са същества, които са били толкова напреднали на древен Сатурн, колкото е човекът на Земята днес. Те вече са преминали през човешкия си етап на Сатурн и по този начин стоят далеч над човека в началото на земната еволюция. Има други същества, които са преминали през човешкия си етап на Слънцето, други са го направили на Луната. Човекът е чакал да премине през човешкия си етап на Земята. Дори ако разгледаме само тази четиристепенна йерархия, имаме поредица от различни същества на различни етапи на еволюция. Съществата, които са преминали през човешкия си етап на Слънцето, наричаме „Огнени духове“, но не бива да си въобразявате, че те са били външно подобни на днешните хора. Те са преминали през човешкия си етап в различна външна форма. Древната планета Слънце е имала изключително фина светлинна субстанция, много по-лека от нашата сегашна субстанция. По онова време не е имало никакво твърдо или течно вещество, не е съществувал нищо друго освен газообразен елемент, а телата на Огнените духове, въпреки че са от човешки ранг, са били газообразни тела. Човек може да премине през човешкия етап в космическата еволюция в най-разнообразни форми. Само земният човек преминава през него в плът и кръв на Земята. Съществата, които са имали човешки ранг на Луната и които вече са били на по-висок етап от човека, са преминали през него в един вид водно състояние.

Така тези духове и цяла плеяда други се съединиха с първичната мъгла, която лежеше в началото на нашата Слънчева система. Така например, можете лесно да разберете, че това, което започна за човека на Сатурн, започна по някакъв начин и за други същества на Слънцето. Както на Сатурн започнаха първите зачатъци на физическото тяло, така и на Слънцето последваха други същества, точно както в училищата винаги следват различни ученици от началното училище. Тези същества са напреднали само до степен да бъдат физически включени в съвременните ни животни. На Луната последваха същества, които присъстват в съвременните ни растения, а настоящите ни минерали са добавени само на Земята. Това са нашите най-млади спътници в еволюцията, чиито болки и радости ви описах в предишна лекция. Така в първичната мъгла имаше не само напреднали същества, но и такива, които все още не бяха достигнали човешкия етап.

Сега трябва да добавим към изброените от мен същества, за които говорих, че изостават в определени етапи на космическата еволюция. Да вземем Огнените Духове. Те вече бяха достигнали човешкия си етап на Слънцето, а сега, на Земята, те са високо издигнати същества, две степени над човека. Те са толкова напреднали, че едва когато човек се издигне през съществуването на Юпитер и Венера до съществуването на Вулкан, той ще бъде узрял за такова съществуване, каквото е било това на възвишените Слънчеви Духове в началото на развитието на Земята. Но сега имаше същества, които бяха изостанали, които би трябвало да напреднат на Слънцето до Огнените Духове, но които по определени причини изостанаха. Те не можаха да се развият до пълната висота, която Огнените Духове бяха достигнали, когато Земята беше в началото на своята еволюция.

Всички ще си спомните, че в самото начало на своята еволюция Земята е била едно тяло със слънцето и луната – и това лесно можете да комбинирате с теорията за първоначалната мъгла или мъглявина. Следователно, ако смесите трите небесни тела – земя, слънце и луна – в гигантски космически котел, ще получите тяло, което някога е съществувало. След това дойде времето, когато слънцето се отдели и напусна земята и луната, а след това последва време, когато и луната се отдели и напусна нашата земя, каквато е днес – със слънцето от едната страна и луната от другата.

Сега се питаме как се е случило така, че от едното са възникнали три тела. Лесно ще разберете защо това се е случило, когато си спомните, че високо еволюирали същества, стоящи две степени над човека, са присъствали в първичната мъгла – обединени с нейното външно съществуване. Те не биха имали какво пряко да правят на такова космическо тяло като днешната ни Земя, те са се нуждаели от обиталище със съвсем различни характеристики. От друга страна, човешкото същество би било погълнато от съществуване, обединено със слънцето. То се е нуждаело от отслабено, по-меко съществуване. Тогава е било необходимо чрез действието на Огнените Духове слънцето да бъде оттеглено от земята и да бъде превърнато в тяхна сцена на действие. Това не е било просто физическо събитие: трябва да го разбираме като дело на самите Огнени Духове. Те са изтеглили своето обиталище и всичко, от което се нуждаят като вещества, от земята и са направили слънцето свой театър. По силата на своята природа те могат да понесат тази огромна скорост на развитие. Ако човешкото същество е било изложено на такава скорост, едва би било младо, когато веднага би остаряло. Цялата еволюция протичаше с бясна скорост. Само същества, които стояха две степени по-високо от човека, можеха да понесат слънчевото съществуване. Те се отдръпнаха заедно със слънцето и оставиха след себе си Земята с Луната.

Сега можем да отговорим и на въпроса защо Луната е трябвало да се отдели от Земята. Ако Луната беше останала съединена със Земята, тогава човекът отново не би могъл да поддържа съществуването си. Луната е трябвало да бъде изхвърлена, защото тя би мумифицирала цялото развитие на човека. Хората не биха претърпели толкова бързо развитие, колкото биха претърпели, ако слънцето беше останало, а щяха да бъдат овъглени, изсушени до мумии; еволюцията им би била толкова бавна, че щяха да се мумифицират. За да се постигне точно степента на развитие, полезна за човека, Луната със своите сили и подчинените ѝ същества е трябвало да бъде изхвърлена. И така, по подобен начин, съединени с Луната са онези същества, които описах като пребиваващи във време на живот, сравнимо с това, което днес на Земята достига седемгодишно дете. Тъй като те преминават през съществуване като човешко съществуване само до седемгодишна възраст, когато е развито само физическото тяло, те се нуждаят от обиталище като Луната. Когато добавите факта, че не само тези различни същества са били обединени с първоначалната мъглявина, но цяла поредица от тях, намиращи се на много различни етапи на еволюция, тогава ще разберете, че не само тези космически тела, земя, слънце, луна, са се отделили от мъглявината, но и други космически тела. Всъщност всички те са се агломерирали като отделни глобуси, защото е трябвало да се намерят сцени на действие за различните етапи на еволюция на различните същества. Така в самото начало на нашата Земя е имало същества, които едва са били пригодени да участват в по-нататъшно развитие, които са били все още толкова млади в цялата си еволюция, че всяка по-нататъшна стъпка би ги унищожила. Те е трябвало да получат сфера на действие, така да се каже, върху която да могат да запазят пълната си младост. Всички други полета на действие са съществували, за да дадат обиталище на онези, които са били вече по-напреднали. За съществата, които са се появили последни по време на лунното съществуване и следователно са останали на много ранен еволюционен етап, е трябвало да се отдели поле на действие. Тази сцена на действие е било космическото тяло, което наричаме „Уран“ и което следователно има само малка връзка с нашето земно съществуване. Уран се е превърнал в театър за същества, които е трябвало да останат на много изостанало ниво.

След това еволюцията продължи. Освен Уран, всичко, което образува нашата вселена, се е съдържало в първоначална папа-подобна маса. Гръцката митология нарича това състояние „Хаос“. След това Уран се отделил, а останалите останали все още в Хаоса. В него са се намирали същества, които в своето развитие са се намирали точно на етапа, на който ние, хората, сме се намирали, когато нашата Земя е преминавала през състоянието на Сатурн. И за тези същества е създаден специален театър, „Сатурн“, тъй като, намирайки се на този етап, едва започвайки своето съществуване, те не са могли да участват във всичко, което е дошло по-късно. Така се е отделило второ космическо тяло, Сатурн, което все още виждате на небесата днес. То е възникнало поради факта, че е имало същества, които са се намирали на същия етап като човека по времето на Сатурн на Земята. Докато Сатурн е възникнал като отделно космическо тяло, всичко останало, което принадлежи на нашата настояща планетарна система, Земята с всички нейни същества, е било все още в тази първоначална папа-подобна маса. Само Уран и Сатурн са били отвън.

Следващото нещо, което се случи, беше отделянето на друга планета, която трябваше да стане сцена за определен етап от развитието. Това беше планетата Юпитер, третата, която се отдели от мъгливата маса, която за нас всъщност е Земята. По време на отделянето на Юпитер, слънцето, луната, както и всички останали планети от нашата система, все още бяха съединени със Земята. Когато Юпитер се отдели, постепенно се появиха предшествениците на съвременното човечество. Тоест, нашите настоящи човешки същества се появиха отново, точно както ново растение излиза от семето. Човешките семена постепенно се бяха образували по време на условията на древния Сатурн, Слънцето и Луната и сега, докато слънцето все още беше свързано със Земята, тези човешки семена се появиха отново.

Но сега човешките същества не биха могли да се развиват по-нататък, те не биха могли да поддържат темпото, докато слънцето оставаше на земята. Тогава се случи нещо, което можем добре да разберем, когато ни е ясно, че съществата, които нарекохме Огнени Духове, преместиха сцената си на действие далеч от земята. Слънцето се измести и сега имаме слънце, заедно със земята и луната. През това време Марс - по начин, който би отнел твърде много време, за да се опише сега подробно - отново беше образувал театър за отделни същества и в по-нататъшното си движение Марс действително премина през земята и луната и остави след себе си това, което днес познаваме като желязо. Следователно Марс беше причината за железните частици, отложени в живите същества, т.е. в кръвта. Сега някой би могъл да каже: Това не е чак толкова забележително, желязото е навсякъде. Защото както другите тела са били в първичната мъгла, така е бил и Марс с желязото, което е оставил след себе си. Желязото е и във всички останали планети! - Днешната наука обаче по чудесен начин потвърждава това, което е дадено тук от учението на духовната наука. Ще си спомните, че веднъж ви показах как символично се преминава от зеления сок на растението, хлорофила, към кръвта на човека. Растенията са възникнали в периода преди това преминаване на Марс и са запазили своите характеристики. Тогава желязото се е отложило в съществата, по-високо организирани от растенията, прониквайки в червената кръв. Така това, което наскоро беше открито в лаборатория в Цюрих, е в пълно съответствие с тези духовно-научни факти, а именно, че кръвта не може да се сравнява с хлорофила, просто защото е отложен по-късно. Не бива да си въобразяваме, че кръвта зависи по някакъв начин от субстанциалността на химичния елемент „желязо“. Казвам това особено защото някой би могъл да каже, че не може да се говори за никаква връзка между хлорофила и кръвта. Днес науката прави откритието, че кръвта може да се проследи до елемента „желязо“, докато хлорофилът не съдържа желязо. Въпреки това, това е в пълна хармония с това, което казва Духовната наука, въпросът е само да се погледнат нещата в правилната светлина.

След това, поради причини, които вече изложихме, Луната се отдели и ние имаме Земята сама по себе си, а днешната Луна е неин спътник. Към слънцето се оттеглиха всички същества от по-висш порядък от човека, които нарекохме Огнени Духове. Но имаше определени същества, които не се бяха издигнали достатъчно високо, за да могат наистина да издържат слънчевото съществуване. Трябва да е ясно, че те бяха същества, издигнати далеч над човека, но все още не толкова напреднали, че да могат, подобно на Огнените Духове, да живеят на слънцето. За тях трябваше да се създадат жилища. Никой от другите театри не би могъл да им служи, защото те бяха за същества от друга природа, които по никакъв начин не бяха достигнали великата възраст на съществата, които, макар и принадлежащи към Огнените Духове, не бяха напълно в крак с тях в космическата еволюция. Като цяло имаше два вида същества, които бяха останали назад, и затова за тях бяха образувани две специални арени чрез отделянето на Меркурий и Венера от слънцето. Меркурий и Венера са две планети, които са се отделили като центрове за онези Огнени Духове, които са издигнати далеч над човешкото съществуване, но които не биха могли да поддържат слънчевото съществуване. Така имате Меркурий в близост до слънцето като арена за онези същества, които не са могли да живеят с Огнените Духове на слънцето, и Венера като арена за същества, които в известно отношение са останали зад съществата на Меркурий, но все пак са стояли далеч над човека.

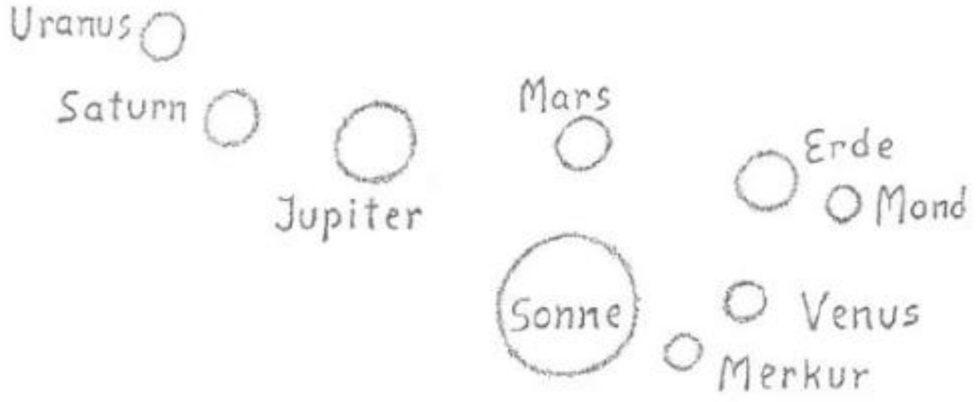

Така видяхте как тези различни космически тела произлизат от първичната мъгла от вътрешни причини, от духовно вдъхновени дейности. Ако се придържаме само към физическото, нещата протичат по начина, изобразен от съвременната наука, но смисълът е да се научим да познаваме духовните причини, чрез които нещата са станали това, което са. Вътре в първичната мъгла самите същества са създали жилищата, в които са могли да живеят. Сега тези различни същества, които са били, така да се каже, хармонично едно до друго, преди да се разделят, не са останали без връзка. Напротив, те действат едно чрез друго през цялото време. Влиянието на съществата на Меркурий и Венера върху Земята е от съвсем особен интерес. Върнете се във времето, когато слънцето, а след това и луната, са се освободили от земята и човекът е започнал съществуването си в сегашната си форма. Той е придобил това съществуване в сегашната си форма чрез факта, че един от слънчевите духове се е въздържал - ако мога така да се изразя - от продължаване на съществуването си на слънцето, а се е съединил с луната. По този начин се е появил възвишен регент на луната. На Луната са съществували същества от по-нисш порядък, но един от Слънчевите Духове се е свързал с лунното съществуване. Този Слънчев Дух, който следователно е всъщност изместен Слънчев Дух във вселената, е като божествено, духовно същество Яхве, Йехова, регентът на Луната. Ще видим защо се е случило това, ако разгледаме следното.

Видяхме, че ако слънцето беше останало съединено със земята, човекът щеше да бъде погълнат от бързия ход на развитието, а ако луната и нейните сили бяха действали върху човека единствено, той щеше да се мумифицира. Именно чрез хармонията на слънчевите и лунните сили възникна равновесието, което държи човека в настоящия темп на еволюция. Когато Земята се беше отделила от старата Луна, човекът имаше физическото си тяло от Сатурн, етерното си тяло от Слънцето и астралното си тяло от Луната. Но тъй като имаше трите тела и семето с трите тела сега започна да се развива, той имаше съвсем различна форма. Щеше да отвориш очи от удивление, ако ти го опиша, защото настоящата човешка форма е възникнала доста бавно и постепенно от времето на отделянето на луната. Но низшите, по-нисши лунни сили не биха могли да дадат на човека настоящата му форма. Те със сигурност биха могли да му дадат форма, но по-нисша. Ако лунните сили бяха останали със земята, те щяха да го задържат здраво в една форма. Силите, които придават формата, трябва да произлизат от луната, докато силите, които непрекъснато променят формата, произлизат от слънцето. Но за да възникне настоящата човешка форма, от луната трябва да работи моделиращ, отформатор; не е било възможно другояче. По това време, следователно, започва развитието на его-човека. Възниква четвъртият член на човешкото същество и Яхве дава на човешкото същество ядрото на форма, която би му позволила да стане носител на егото.

Сега човекът все още не беше способен да извърши работата, за която ви разказах. Обясних, че егото на човека работи върху астралното, етерното и физическото му тяло. Но той може да започне тази работа само постепенно. Както детето се нуждае от учители, така и когато човекът вече е бил подготвен да стане носител на егото, той се е нуждаел от стимул на земята, който да му позволи да напредва, и е имало два „стимулатора“. Можете да се сетите откъде, от цялата космическа еволюция, са дошли те.

Съществата, които стояха най-близо до човека, бяха съществата на Венера и Меркурий. Докато в края на Атлантската епоха човекът не можа да направи първите слаби усилия да работи самостоятелно със своето его върху трите тела – защото това беше възможно едва в края на Атлантската епоха – той трябваше да има учители. Тези учители бяха същества на Венера и Меркурий и те продължиха да работят далеч след епохата на Атлантида. Но на тях не бива да се гледа така, както гледаме на нашите настоящи учители; съществата на Венера трябва по-скоро да се разглеждат като тези, които са дарили човека с неговата интелектуалност. Хората не знаеха нищо за това; точно както различните човешки флуиди действат върху човека, така и силите на тези същества са му влияли, докато той не е могъл да работи самостоятелно върху телата си. Това, което откриваме в човека днес като интелигентност, му е било предадено чрез духовете, останали на Венера като Огнени Духове от по-нисш порядък. В допълнение към тях е имало и други учители и те всъщност са били възприемани съзнателно като учители от хора, постигнали ясновидство – учителите на великите Мистерии на древните времена. В далечното минало е имало не само всеобхватно влияние на Духовете на Венера, които са действали повече или по-малко върху човечеството като цяло, но е имало и Мистерийни центрове, където най-напредналите човешки същества са получавали духовни инструкции от Огнените Духове. Възвишените Огнени Духове на Меркурий са обучавали в Мистериите; там те са се появявали – ако можем така да се каже – в духовно въплъщение и са били учители на първите посветени. Точно както първите посветени са станали учители на големите маси от човечеството, така и съществата на Меркурий са действали като учители на първите посветени. От това можете да разберете, че съществата на други звезди имат влияние върху човека, но много сложната природа на това влияние може да се види от следното.

Спомняш си това в моята *теософия*[1]Ние грубо разделяме човешкото същество, като казваме, че то се състои от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, его, духовно-себе, жизнено-дух, духовно-човек. По-правилното разделение, както знаете, е физическо, етерно, астрално тяло, след това трите душевни сили, в които се появява егото - сетивна душа, интелектуална или умствена душа, съзнателна душа - и едва тогава имаме духовно-себе или Манас, жизнено-дух или Будхи, духовно-човек или Атма. Така душевният елемент се добавя като сетивна душа, интелектуална душа, съзнателна душа. Ако проследим еволюцията на човека на Земята, можем да кажем, че към трите съставки, донесени от Луната, първото развитие, което е добавено, е сетивната душа, след това възниква интелектуалната душа и едва към края на атлантските времена, когато човекът се научава за първи път да си казва „Аз", възниква съзнателната душа. Оттогава човек може да започне да работи съзнателно отвътре върху членовете на своето същество. Ако разделим човека по този начин на тяло, душа, дух, тогава трябва да разделим душата отново на сетивна душа, интелектуална душа и съзнателна душа. Те са се развивали постепенно и съзнателната душа все още не е могла да има влияние, защото е възникнала едва като последна. Следователно тези членове е трябвало да бъдат разпалени отвън и същества отвън са били активни. Марс всъщност е работил върху сетивната душа, вече отделеният Меркурий със своите същества е работил върху произхода на интелектуалната душа, а Юпитер, който е съществувал най-дълго, е работил върху произхода на съзнателната душа.

Така в душевната природа на човека имаме действието на трите космически тела: на Марс в сетивната душа, на Меркурий в интелектуалната душа, на Юпитер в съзнателната душа, и доколкото Духът-Себе натиска в съзнателната душа, Венера със своите същества е активна. Меркурий е бил активен и по отношение на първите посветени, така че съществата на Меркурий са упражнявали двойна дейност, едната е напълно несъзнателна за човека, доколкото са развивали неговата интелектуална душа, а след това са били и първите учители на посветените, когато са работили по напълно съзнателен начин. По този начин съществата на Меркурий са имали непрекъсната двойна дейност, подобно на това, както много селски учители обучават децата и обработват земята, която им е отредена. Съществата на Меркурий е трябвало да развият интелектуалната душа и освен това е трябвало да бъдат великите учители на великите посветени. Всички тези неща могат да бъдат схванати и чрез чиста логика.

Сега може би можете да попитате защо само Юпитер трябва да работи върху съзнателната душа, след като е толкова далечна планета. Но тези неща не се изследват на логически основания, а чрез изследване на фактите на духовните светове. Там бихте възприели като факт, че съзнателната душа се разпалва от Юпитерови същества, на чиято помощ, от друга страна, идват изоставащите същества на Венера. Нещата не могат да бъдат вписани във външна схема в дейността на космоса; човек трябва да осъзнае, че когато една планета вече е изпълнила задача, нейните същества по-късно могат да изпълнят и друга задача. В хода на втората раса на човечеството Юпитерови сътрудничеха за усъвършенстването на етерното тяло; след това самите те напреднаха с една степен и когато човешкото същество беше достатъчно напреднало, за да се развие неговата съзнателна душа, те трябваше отново да се намесят и да помогнат за нейното развитие. Това, което работи в пространството, влиза в съвместна дейност по най-разнообразни начини; не може да се преминава от една дейност към друга по никакъв схематичен начин.

И така, виждате как физикът, когато гледа навън във вселената, вижда само външните тела на духовните организми и как духовната наука ни води до духовните основи, които пораждат това, което физикът вижда. Ние не сме се предавали на илюзията на човека, който взема малката топка масло и забравя, че самият той я върти. Търсили сме съществата, които самите са извадили сферите на планетите, които възприемаме. Не сме изпаднали в илюзията да мислим, че ако ние не сме там, цялото нещо не се върти. Търсили сме „револвера“, този, който стои зад него като действително духовно активно същество – така че винаги може да се намери пълно съответствие между това, което казва Духовната наука, и това, което е открито от официалната наука. Само че никога не можете да извлечете това, което казва Духовната наука, от фактите на науката. Тогава най-много бихте стигнали до аналогия. Ако, от друга страна, духовните факти са открити по окултен път, тогава, ако пренебрегнете това, което официалната наука все още не е открила, те винаги ще бъдат в съответствие с това, което физикът също има да каже. Така че теософът може да подкрепи физика. Той знае много добре, че едно явление във физическия свят може да е точно това, което физикът описва, но освен това винаги има и духовен процес. Това не пречи на много учени да се чувстват много превъзходни и да смятат теософа за беден простак или нещо по-лошо. Но теософът може да наблюдава съвсем спокойно. След петдесет години ще бъде съвсем различно, защото продължаването на чисто материалистичната наука би нанесло голяма вреда на здравето и благополучието на човечеството, ако нещата останат такива, каквито са днес, и ако духовната наука не се бори с тях.

Лекция четвърта

Днес ще разгледаме тема, свързана с обширния, всеобхватен поглед към космическото пространство, който разгледахме в последната си лекция. Ще се задълбочим по-отблизо в духовната еволюция, която се крие в пространствената и материалната еволюция, отколкото преди. В последната лекция видяхме как духовните същества ръководят онези могъщи еволюционни процеси, които обикновената физическа наука ни описва неточно, но теософията или духовната наука - точно и прецизно.

Видяхме как отделните планети, отделните тела на нашата космическа система, възникват от обща първоначална субстанция и разбрахме, че духовни същества от различен вид са активни в цялата тази еволюция. В предишни лекции посочихме също как духовната наука не вижда просто физически материални обекти в телата на нашата космическа система, а ги свързва с физическите и материални, духовни същества от различни степени. Това могат да бъдат същества от най-възвишен ред, които издигат еволюцията, като по този начин облагодетелстват цялата система, или могат да бъдат духовни същества от по-нисш вид, които възпрепятстват и разрушават. И все пак трябва да сме наясно, че това, което изглежда като пречка и разрушение, в крайна сметка отново се включва в мъдростта на цялата система. Следователно може да се каже: Когато някъде съществува нещо привидно разрушително, забавящо и зло, тогава еволюцията в целия си ход ще бъде толкова мъдро ръководена, че дори това зло, това разрушение и пречка ще бъдат обърнати и променени в добро. Днес обаче искаме да предизвикаме живо усещане за съществуването на такива духовни същества, които принадлежат към „творческите същества“ – като първо разгледаме тези от възвишен ред. Човекът трябва да работи в еволюция още дълго време, преди да се издигне до ранга на „творческо“ същество. Ще разгледаме по-специално онези същества, които са участвали в структурата на нашата космическа система, когато Земята е започнала своята еволюция в нашата вселена като Сатурн.

Земята започна своята еволюция като Сатурн и премина през еволюцията на Слънцето и Луната до сегашното си формиране. Всичко на това космическо тяло на Сатурн обаче беше съвсем различно от природата на нашата днешна земна планета. На Сатурн нямаше твърди скалисти маси, това, което наричаме минерален свят в съвременния смисъл, нито пък вода в съвременния смисъл, дори въздух; това, което беше налично по това време, можеше да се сравни само с топлината сред нашите елементи днес, с „огън“, както се казва в окултизма. Със сигурност няма да получите правилна представа, ако си помислите, че този огън на Сатурн прилича на съвременния пламък на газ или свещ. За да имате правилната представа, трябва да си припомните какво пулсира нагоре и надолу във вашето собствено тяло – трябва да си спомните фундаменталната разлика, съществуваща между по-нисше същество от животинския свят, което е запазило определени етапи на еволюция, и човешкото същество. По-нисшето същество има топлината на заобикалящата го среда. Земноводното няма собствена вътрешна топлина; то има топлината на заобикалящата го среда. То е толкова студено или толкова топло, колкото е заобикалящата го среда. Човекът има своя собствена вътрешна, равномерна топлина, каквато всъщност трябва да има. Неговият организъм трябва да гарантира, че когато навън е студено, той въпреки това може да поддържа топлината си на определена температура, и вие знаете, че когато смущения като треска и т.н. навлязат в тази топлина, здравето на цялото тяло също се нарушава. Въпросът е, че човек има вътрешна степен на топлина и трябва да мисли за някаква скрита сила, която я създава. Тази сила не е вода, не е твърдото тяло, не е въздух, тя е елемент за себе си и единственият този елемент е присъствал на древния Сатурн, първото въплъщение на нашата Земя. Ако бяхте се разходили по това време във вселенското пространство - естествено, това е фантазия, но помага да се формира представа за състоянието - нямаше да видите Сатурн, защото в най-ранния етап той изобщо не е излъчвал светлина. За да хвърли светлина, космическото тяло първо трябва да се превърне в слънце или да се съедини със слънце и така да стане светещо. Ако се бяхте приближили до древен Сатурн, щяхте да забележите, че в близост до него има топлина, щяхте да си помислите, че има пространство, изпълнено с топлина, щяхте да влезете в пространство като пещ. Съществуването на древен Сатурн би се осъществило само чрез тази сила на топлината. Това беше разредена материална субстанция, за която съвременният човек едва ли може да си състави правилна представа - най-малко един учен физик - но тя присъстваше, състояние по-фино от газ, по-фино от въздух, и всичко, което съществуваше за човека по това време, а именно първите зачатъци на физическото тяло, се състоеше от тази субстанция. Ако днес можехте да елиминирате всичко освен топлината на кръвта си, тогава щяхте да имате представа за тези първи зачатъци на човешкото същество. Това обаче не можеше да се направи, тъй като човек не може да живее така. Днес с нашето минерално царство, течно царство и т.н., не можем да живеем така, както човекът е живял на древен Сатурн. По онова време човек можеше да го направи.Но днес трябва да отхвърлите от мисълта всичко, което имате от сокове, тъкани, твърди части, дори въздуха, който поемате, като кислород. Трябва да си представите единствено и единствено това, което остава – естествено в съвсем различна форма – а именно топлината, съдържаща се в кръвта ви: физическо тяло, състоящо се само от топлина! Това е ужасна идея за съвременния естествоизпитател – но затова е още по-правилна и реална.

Такъв е бил рудиментарен зародиш на човека - неговото физическо тяло. Всички останали същества, които са на земята днес - животни, растения, минерали - не са съществували на Сатурн. По това време Сатурн се е състоял единствено от човешки зародиши, които са били струпани заедно като малките зрънца, образуващи къпина.

По този начин кълбото на Сатурн е било голямо зрънце, съставено единствено от малки зрънца, които са били човешките същества. Ако изследваме околностите на Сатурн донякъде, както изследваме околностите на нашата Земя, и открием въздушна мантия, в която има структури от мъгла, облаци и т.н., не бихме намерили нищо от материално естество. В мантията на Сатурн бихме намерили духовна субстанция, духовни същества, и те са били на много по-високо ниво от човека в първите му зачатъци.

Сега ще се занимаем с определен ред същества, които са били свързани със Сатурновото съществуване. Там намираме Духовете на Волята, след това Духовете на Мъдростта, Духовете на Движението, на Формата, на Личността и т.н. Днес ще обърнем внимание специално на Духовете на Формата, тъй като те са изиграли важна роля в началото на нашата еволюция. От целия спектър от духовни същества, които са присъствали в атмосферата и средата на Сатурн, ще изберем Духовете на Формата и ще изясним, че те са преминали през еволюция до днес, точно както всички същества преминават през еволюция. Както човекът е получил своето етерно тяло на Слънцето, своето астрално тяло на Луната, своя Аз на Земята и е ставал все по-съвършен, така и Духовете на Формата са преминали през своята еволюция.

Тези Духове на Формата нямаха физическо тяло на Сатурн, техният най-нисък член беше етерно тяло, което може да се сравни с етерното тяло на човека; следователно би трябвало да изключим напълно физическото тяло в Духовете на Формата и да си представим най-нисшия член на тяхното същество като етерното тяло. Тогава тези същества имаха астрално тяло, его, духовно-аз или Манас, жизнен дух или Будхи, духовен човек или Атма и осми член, който е степен по-висока от тази, която човек може да достигне в хода на своята еволюция през земните въплъщения. Следователно тези Духове на Формата действат външно върху Сатурн чрез своето етерно тяло, както човекът на Земята работи външно чрез физическото си тяло. Те нямат ръце, чрез които да работят, нямат крака, с които да ходят, защото това са членове на физическото тяло. Но тяхното етерно тяло се проявява по такъв начин, че те непрекъснато излъчват плодоносни жизнени сокове от атмосферната мантия на Сатурн, които са от много разредена материя. Можем да си представим Сатурн, както го описахме, и от околната среда – непрекъснато и от всички страни – плодоносящи жизнени сокове, стичащи се като дъжд от етерните тела на Духовете на Формата. Природата на Сатурн е била такава, че не е задържал тези оплодяващи жизнени сокове, а ги е излъчвал обратно като огледало. По този начин са възникнали огледалните образи на Сатурн, за които говорих в по-ранни лекции, но сега по-точно. Можете да си представите топлинната субстанция на Сатурн, която непрекъснато приема лъчите на етерното тяло на Духовете на Формата и ги излъчва обратно. Можем да си съставим груба картина за това, ако си спомним как дъждът капе от облаците надолу към земята, събира се в земята и се издига отново като мъгливи пари. Не бива обаче да си представяме това като имащо интервал от време, а да си представим процеса като непрекъснат; буйните, пищни жизнени сокове се вливат и се отразяват, така че рудиментарните физически тела изглеждат като огледални образи. Те всъщност се състоят от огледални образи. Можете да си съставите представа за това, което е присъствало на Сатурн като физически зародиш на човека, ако си представите човек, стоящ пред вас, и погледнете в окото му; изпращате светлината си в окото на другия и вашият образ се връща при вас, излъчен от окото му. Така е било и с Духовете на Формата в средата на древен Сатурн. Те изпращали своите животворящи сокове надолу в топлинните маси на Сатурн и тяхната собствена форма, тяхното подобие, се отразявало; това огледално подобие било първите зачатъци на човешкото физическо тяло. По този начин човекът е бил, дори на древен Сатурн, в най-буквалния смисъл подобие на своята Божественост.

Ако сега преминем към Слънцето, което е възникнало от стария Сатурн, напредъкът е постигнат чрез факта, че Духовете на Формата вече нямат нужда от етерно или жизнено тяло; те се отказват от етерното тяло. Те вече не излъчват животворящите сокове, те се отказват от етерното си тяло и по този начин първите физически зародиши на човека са били проникнати с етерно тяло. Етерното тяло, което човешките същества са получили на Слънцето, е било образувано, за начало, от етерното тяло на Духовете на Формата - част от етерното тяло на Духовете на Формата. Тези небесни същества са се огледали в топлия Сатурн и чрез факта, че са принесли жертва и са създали образи, те постепенно са станали по-независими и способни на най-великото дело, а именно, да оставят етерното си тяло в жертва и да проникнат със собствената си жизнена сила това, което първоначално са образували като образ. Ако можехте да дарите живот на отражението, което ви излъчва окото на вашия ближен, да го направите независимо, така че то да има свой собствен живот и да може да излезе от окото, тогава бихте постигнали деяние, което Духовете на Формата извършиха при прехода от древен Сатурн към Слънцето. Това беше значителен напредък за нашата космическа еволюция.

Разбира се, знаете – само ще спомена това тук – че всички саги и митове имат многозначно значение и когато разгледаме истинските факти за световната еволюция в духовен смисъл, тогава митовете разкриват своята истина по изненадващ начин. Това може да е така и тук.

Нека разгледаме развитието, което се е случило от Сатурн към Слънцето. В древен Сатурн животворните сили са се вливали, отразявали са се и са се поемали отново от мантията, атмосферата на Сатурн. В старогръцкия мит топлата сфера на Сатурн е била наричана Гея, а атмосферата - Хронос. Сега разгледайте мита: животворните сили на Хронос са се излъчвали непрекъснато върху Гея и са се отразявали и поглъщали. Това е Хронос, който непрекъснато поглъща собствените си деца! Човек трябва да усети истината на такъв мит; ако не се усети, значи няма правилно отношение към него. Защото просто помислете какво означава: в древните примитивни епохи на Древна Гърция откриваме мит, който ни представя тази истина в прекрасна картина. Има само едно възможно обяснение на такъв факт, а именно, че най-напредналите индивиди на човечеството, които са ръководили по-нататъшното развитие на човека от центровете на Мистериите, са имали точно същите знания за световната еволюция, каквито ние днес представяме в Теософията. В Древните Мистерии са говорили за тези неща, както говорим ние днес; за масите истините са били забулени в картини и тези картини образуват това, което днес познаваме като Митология. Пред лицето на тези знания колко необикновени изглеждат онези хора, които вярват, че хората са открили истината едва през последните четиридесет години и че цялото знание, притежавано от хората от по-ранни времена, е само детска фантазия. Човек обаче трябва да го опише като детска фантазия, когато се подчертава отново и отново: „Колко удивително напреднали сме днес!“ Това е наистина детската картина!

И така, ние преминаваме от Сатурн към Слънце и разглеждаме по-нататък еволюцията на Духовете на Формата. Те са оставили настрана своето етерно тяло, „излъчили“ са го от себе си и са го предали на тялото на Земята, доколкото човешките тела са се проникнали с него. Като най-нисш член на своето същество, те сега имат астралното тяло и по-висшето им развитие означава, че имат не само един член над духовния човек или Атма, но и още един. Сега трябва да опишем тяхното същество като състоящо се от астрално тяло, его, духовно себе, жизнен дух, духовен човек, осми и девети член, които са отвъд това, което човек може да постигне в своето завършено седемчленно развитие. Какво представят Духовете на Формата като „външност“?

Духовете на Формата са „проляли“, така да се каже, жизнения дъжд върху Сатурн. На Слънцето те се проявяват чрез инстинкти, желания и страсти, излъчващи се към Слънцето, чрез всичко, което е закотвено в астралното тяло. Ако някой беше седял там и беше погледнал навън в космическото пространство, нямаше да види светкавици или да чуе гръмотевици, но около себе си в астралната светлина би възприел страстите на духовните същества – навсякъде, около него, страсти, и в никакъв случай не бива да си представяте само по-нисши страсти. Тези страсти и емоции сега са действали творчески върху планетата отвън. Ако разгледаме по-нататък митовете, виждаме творческите Титани в нашата земна еволюция, творческите страсти, които са действали отвън, от духовните въздушни кръгове на Слънцето, когато то е било планета.

Сега преминаваме към Луната – Слънцето се метаморфозира в Луната. В хода на еволюцията това означава, че Духовете на Формата сега също оставят настрана астралното си тяло и че техният най-нисш член е егото. За да опишем тяхната природа, бихме казали: както човешкото същество има физическото тяло за най-нисш член, така и тези Духове на Формата в обкръжението на Луната имат егото като най-нисш член, след това имат дух-себе, жизнен дух, духовен човек, осми, девети и десети член. Така те представиха своето его на външния свят. Много е забележително, но е така: те представят външно чисти „азове“, чисти егота; те просто показаха чисти егота на външния свят. Цялата дейност в обкръжението на Луната беше сякаш човек се срещаше със същества, които разкриваха целия си характер и индивидуалност – и това идваше от атмосферата на Луната навътре. Само си представете всички ваши егота, които са тук, във вашите физически тела, внезапно да бъдат освободени от това и от етерното и астралното тяло, представете си само вашите егота там като най-нисшия член и че те биха могли да се проявят чрез пространството. Представете си себе си на старата Луна и вашите егота отвън във вселената, но по такъв начин, че те са били вградени в духовните субстанции, само най-нисшите членове на Духовете на Формата, работещи от въздуха, тогава ще имате представа как Духовете на Формата се изразяват като чисти егота от пространството. Те са се отказали от на човешките същества от астралното тяло, което все още са имали на Слънцето, така че на Луната човекът сега се е състоял от физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло.

Сега ще си представим човешкото същество на Сатурн, което има първите зачатъци на физическото тяло. Трябва да си представим реещи се над него същества, които са Духовете на Формата и имат етерно тяло, астрално тяло, Аз, дух-себе, жизнен дух, дух-човек, до осмия член.

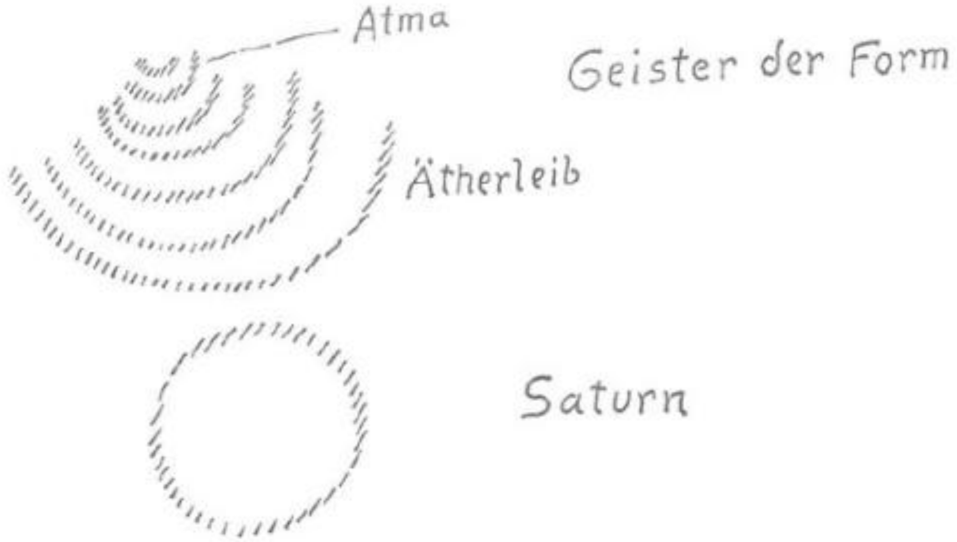

Сега трябва да помислим за следващия етап. В Слънчевия човек имаме физическо тяло и етерно тяло. Етерното тяло е било вложено в човека от Духовете на Формата, запазвайки своето астрално тяло, така че те са имали своето астрално тяло, своето Аз, до деветия член. След това преминаваме към Луната.

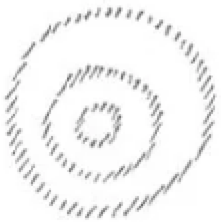

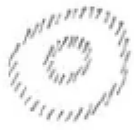

Имаме човек, състоящ се от физическо, етерно и астрално тела. Астралното тяло е било пожертвано на човека от Духовете на Формата, които след това имат за най-нисък член Аз-а, духовното себе и така нататък, до десетия член. Всичко, което наричаме „човек“, постепенно е изтекло от средата на планетата, е било сглобено, така да се каже, отвън. Всичко, което е вътре, някога е било отвън, е влязло в човека отвън.

Нека сега проследим еволюцията на самата Земя: в началото човекът има зачатъците на физическото си тяло, след това етерното и астралното си тяло. Духовете на Формата дойдоха от Луната. Техният най-нисък член е Азът или Егото. Сега те също го жертват и с него оплодяват човешкото същество в неговия рудиментарен стадий, така че Егото, както се появява на Земята, е оплождаща сила, която извира от Духовете на Формата, и тези същества сега имат Дух-Аз или Манас като свой най-нисък член. Ако искаме да ги опишем, трябва да кажем: Над нас в земната атмосфера царуват Духовете на Формата, техният най-нисък член е Дух-Аз или Манас; в него те живеят и тъкат и са пожертвали това, което все още са притежавали на Луната - Егото, работещо във всички посоки, което „проникна“ надолу и оплоди човешкото същество.

Сега ще проследим развитието на човека на самата Земя. Там може да се посочи мястото в човека, където е проникнало егото, но днес ще го разгледаме само схематично. Човекът получава своето его. То, разбира се, първо влиза в контакт с астралното тяло, което го обгръща като аурична обвивка, там егото за първи път се влива, прониква в астралното тяло. Това се случва в това, което наричаме Лемурийска епоха, в средата на земната еволюция. В Лемурийската епоха, в течение на дълги периоди от време, различни за всеки човек, егото се е вмъкнало в астралното тяло и го е оплодило. Нека си представим това развиващо се човешко същество.

Физическото тяло по онова време не се е състояло от плът и кръв, както днес; то е било доста мека структура, дори без хрущял, и е било проникнато сякаш от магнитни токове. След това е имало етерно тяло и след това астралното тяло, което е било оплодено от егото. Трябва да си представим това оплодяване като нещо като вдлъбнатина, която се е случила в астралното тяло, като извит навътре отвор. Това е, което всъщност се е случило, нещо като отвор е възникнал в горната част на астралното тяло чрез вливането на егото, отвор чак до етерното тяло. (Фиг. 1.) Това е било от голямо значение и е довело до важен резултат; последицата е била, че се е появило първото смътно възприятие за физически външен свят. В по-ранни условия човекът не е възприемал нищо друго освен това, което е живяло в него вътрешно; той е бил сякаш херметически затворен отвън. Той е осъзнавал само себе си и това, което се е случвало в него вътрешно. Сега за първи път пред него се е открила гледката на физически външен свят. Но човекът все още не беше напълно независим, много неща все още се регулираха за него от други божествени същества, с които той беше във връзка. Той не можеше веднага да вижда всичко около себе си, както ние сега; тъй като само астралното му тяло беше отворено, той възприемаше само с това тяло. Това беше доста смътно ясновидство и когато в това древно първобитно време човешкото същество се движеше по земята, то възприемаше какво е извън тялото му, възприемаше дали това е симпатично или несимпатично, благотворно или вредно. Когато се движеше така, той възприемаше цветна картина, например ослепително червена, която възникваше като аурична цветна картина, защото първо се отваряше астралното му тяло. Той знаеше, че когато се появи червена картина, в близост има същество, което е опасно за него. Ако го срещнеше синьо-червен цвят, той знаеше, че може да се насочи към него; така той се ориентираше от тези смътни ясновидски възприятия. Той възприемаше само душевните елементи, не можеше да възприема например това, което присъства в днешните растения. Той възприемаше само душевната природа в другите човешки същества и в животните, както и в груповите души. Това беше първото оплождане с егото.

Егото постепенно се развивало допълнително и плодоносният елемент, който навлизал в астралното тяло, започвал да го прониква по-дълбоко, така че егото все повече присъствало в чувствата на харесване и нехаресване. С разширяването на егото по този начин в астралното тяло възниквало това, което в книгата *„Теософия“* е наречено „чувствената душа“. Сякаш плодоносното его разпростирало силите си върху цялото астрално тяло, като по този начин произвеждало „чувствената душа“. Тук все още трябва да включим един важен факт.

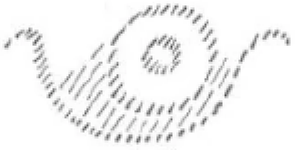

Сега видяхме един сравнително нормален напредък на еволюцията. Видяхме как Духовете на Формата на Луната са излъчвали в най-нисшия си член, егото, и как, когато Земята се е появила от лунното състояние, те са се отказали от егото и са оплодили човека с него. Сега знаем, че някои същества на Луната са изостанали, същества, които не са завършили своето развитие. Какво означава това? Означава, че те не са се развили до степен, в която биха могли да оставят егото си да се излее и да оплоди човешкото същество. Това не са могли да направят. Те все още са стояли на старата лунна степен, когато са работили с егото си в атмосферата на Земята. Около човека е имало изостанали същества, които са работили на Земята, както Духовете на Формата са правили на Луната. Човекът е бил заобиколен в земната атмосфера от его-същества, които все още не са се отказали от егото си. Тези същества сега са се стремели да постигнат на Земята това, което в крайна сметка не са успели да направят на Луната. По този начин човекът е бил изложен на влияния, които не са били в нормалния ход на неговата еволюция. Тези влияния на его-духовете се промъкнаха в астралното му тяло. Докато астралното му тяло се оформяше чрез проникващото его на Духовете на Формата, его-духовете, които не бяха на нивото на Духовете на Формата, едновременно с това му излъчваха по-нисши сили, по-нисши, отколкото би трябвало да влязат в него при нормална еволюция. Тези по-нисши сили доведоха до това човекът да се раздели на висша и по-нисша част. Така от Духовете на Формата беше внушено его със склонност към безкористност, докато изоставащите его-духове внушиха в човека егото със склонности към егоизъм, егоизъм. Това е егото, което все още не се освобождава от инстинкти, желания и страсти. Те нахлуват в астралното тяло и го проникват - така че в астралното тяло на човека има двойна природа: безкористни импулси, които се стремят да се издигнат по-високо, и онези страсти, които са пропити с егоизъм и са влезли в човека чрез влиянията на его-духовете и са се закотвили в него.

Сега ще разгледаме по-подробно самата еволюция. Видяхме как астралното тяло е било изцяло проникнато от силата на идващото его. Следващият етап е, когато етерното тяло също е обхванато от тази сила, така че и тук възниква един вид отвор към външния свят. За да скицираме това (фиг. 2), трябва да поставим в средата физическо тяло, след това етерно тяло, което е пробито и изцяло изпълнено със силата на егото, и накрая астралното тяло, което също е изцяло изпълнено с тази сила. Така в етерното тяло сега имаме сила, която желае да се разшири; етерното тяло се отваря към външния свят.

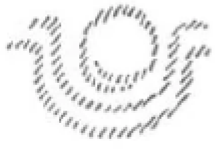

В оформянето на човека сме стигнали практически до първата и втората третина на Атлантската епоха. Все още е съществувало старо ясновидство, което вече не е виждало в образите само полезното и вредното, съчувственото и несимпатичното, а е възникнал един вид живи образи на сънища преди човека, които са продължили дълго време. Защото етерното тяло е носител на паметта и тъй като тези човешки същества все още не са имали смущения от физическото тяло, такива образи, идващи отвън, са се задържали дълго време. Паметта по това време е била изключителна сила на душата. Можете да прочетете в „ *Акашовите хроники*“.[1]какво е бил човекът по това време по отношение на паметта. Разбира се, все още не е имало пълно наблюдение на външния свят, а един вид смътно ясновидство. То обаче е било по-обхватно от възприятието чрез астралното тяло. То е карало всичко да възниква в могъщи картини, определено оформени, като сън, но със съответствие с външните обекти, докато преди картините са служели само за насочване на човека в посоката му.

Сега преминаваме към последната трета от атлантската епоха. И сега физическото тяло също е обхванато от силата на егото (фиг. 3). Във физическото тяло възникват зачатъци на вдлъбнатина, то става вдлъбнато и около него имаме етерното и астралното тяло. Сега само ще си представим всичко схематично; в хода на следващите лекции ще се запознаем с реалностите. По известен начин обаче се е появил такъв вид вдлъбнатина, физическото тяло е поело егото в себе си. Точката, където егото е било поето, се намира между веждите, както често съм обяснявал. Отварянето, което се случва чрез проникването на егото във физическото тяло, трябва да се разглежда по-специално като отваряне на физическите сетива. Егото натиска през окото, през слуха - което не е просто отваряне, а цяла поредица от отвори. Всичко това се случва през последната трета от атлантската епоха и човешкото тяло е било толкова трансформирано, че е станало това, което е днес.

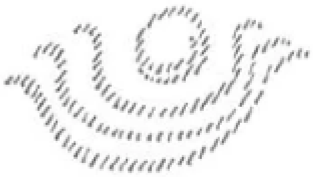

Етерното тяло, такова каквото е било трансформирано в началото на Атлантската епоха, наричаме интелектуална или разумна душа, а трансформираното физическо тяло наричаме съзнателна душа. Така че това, което е описано в моята *Теософия* като позиция днес, сега следваме като следствие от еволюцията. Виждате тук как нещата се случват постепенно.

След като и физическото тяло се отвори навън, човекът за първи път се научи да опознава външния свят. И сега започва съзнателната трансформация на астралното тяло. Това беше повече или по-малко несъзнателна трансформация преди началото на съзнателната душа. За да си представим това състояние, трябва да го представим схематично по следния начин: астралното тяло, етерното тяло и физическото тяло се отвориха и чрез факта, че човекът влиза във връзка с външния свят, той образува в себе си едно ограждение. Това представлява всичко, което егото развива в общуването с външния свят, всичко, което егото „научава“ чрез външни контакти.

Сега си представете, че цялото това, което егото развива по този начин, става все по-голямо и по-голямо и че тази нова структура, която постепенно се е развила, се разпростира около астралното тяло тук. Въпреки че всичко това е схематично, то съответства на действителния процес и новата структура се обединява с астралното тяло на човека и в хода на еволюцията го трансформира в човешкия Манас или духовното аз. (Фиг. 4.) Човекът работи върху това днес, когато чрез това, което придобива в общуването си с външния свят, той трансформира астралното си тяло в Манас или духовно „аз“. В момента сме в разгара на този процес.

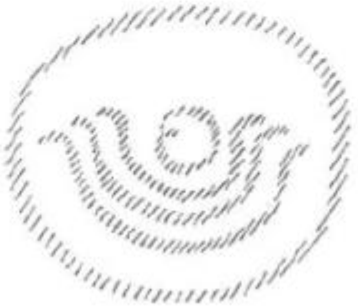

Тъй като обаче Духовете на Формата са се отказали от своето его, оставяйки го да се просмуква в човека, ние сме заобиколени навсякъде от тези същества, чийто най-нисък член е от Манасична природа, духовното „аз“. Ако искаме да търсим в обкръжението си тези Духове на Формата, техния най-нисък член, тогава го намираме в това, което самите ние постепенно развиваме като наш пети член. Това, което развиваме като човешка мъдрост, чрез която трябва да ставаме все по-мъдри, би трябвало да го открием проявено в обкръжението си като най-нисш член на Духовете на Формата. Наистина често сме говорили за това. Нека погледнем какво ни заобикаля, какво е направено от по-възвишени същества около нас и в което ние не сме участвали. Нека погледнем това, което често съм споменавал, парче от бедрената кост, в което решетката, която се движи напред-назад, е съчетана в такова прекрасно скеле, че трябва да признаем: Тук с минимално количество материал се постига максимална здравина! Виждаме скрито в тази структура това, което човекът постепенно ще научи – макар и невъзможно днес – как да строи мостови скелета чрез своето инженерно изкуство, които ще бъдат толкова мъдро конструирани, колкото бедрените кости, носещи горната част на човешкото тяло като стълбове. Цялото човешко тяло е устроено по този начин мъдро, то е израз на мъдрост и когато излезем сред Природата, същата тази мъдрост ни среща навсякъде. Нека отидем например до язовирите, които бобрите правят. Виждаме как бобрите събират в определени периоди от годината, когато водата е придобила по-голям пад, за да построят язовир във водата под определен ъгъл, който ще задържи водата и ще произведе нов пад. Навсякъде в нашата околност откриваме всичко пронизано от мъдрост – както ние ще бъдем пронизани от нея, когато сме развили Манас в пълна степен. Мъдростта, с която се срещаме навсякъде, принадлежи на Духовете на Формата. Както физическото тяло е нашият най-нисш член, така и мъдростта, която намираме около нас, е най-нисшият член на Духовете на Формата, след това те имат Будхи, Атма, където имаме етерното и астрално тяло, и след това имат осмия, деветия, десетия и единадесетия член. Тук, както виждате, имаме работа с високо възвишени същества, към които гледаме нагоре; и когато виждаме мъдростта в обкръжението си, виждаме само най-нисшия член на тези възвишени същества. В сравнение с тези същества ние сме като същество, по-нисше същество, което пълзи по човека и вижда само външната страна на физическото му тяло. Ние пълзим по земята и виждаме мъдростта, която за Духовете на Формата е това, което физическото тяло е за нас. Такова същество е „творчески дух“ по отношение на човека, защото този творчески дух е вложил в него своето его. Точно както се издигаме до Манас, така и в по-нататъшния ход на еволюцията някой ден ще придобием жизнения дух, Будхи, чрез трансформацията на нашето етерно тяло. В нашата среда имаме Манас или духовното себе като мъдростта, импрегнирана в света. Това е най-нисшият член на Духовете на Формата, но има и други същества, свързани със земята, чийто най-нисък член не е нашият пети, Манас, а нашият шести, т.е. жизненият дух или Будхи. Около нас е атмосферата за същества, чийто най-нисък член – като член на висшите същества – е еквивалентен на нашия жизнен дух. И точно както в началото на земната еволюция външно деяние е внушило егото в човека, така и в определен момент е дошло първото впечатление и влияние на съществата, които малко по малко внушават пълната сила на Будхи. Две хиляди години след времето в древното минало, когато егото е било излято, все още не е имало много такива егота в човешките тела. Всичко това е станало постепенно, едва в течение на много хилядолетия егото е достигнало пълно проявление. Човек никога не бива да си представя, че внушаването на егото е събитие, за което някой би могъл да каже: „Нищо особено не се е случило; не го признавам, това е просто събитие, както са се случвали и други преди!“ Ако някои особено „просветени“ хора бяха живели на земята 2000 години след внушаването на егото и може би бяха представлявали материализма на времето, те щяха да кажат: „О, има някои сред нас, които твърдят, че специална сила е слязла от небето и е довела цялото човечество напред. Но това е дуализъм от най-лош вид, като монисти трябва да обясним, че това е нещо, което вече е било там отдавна!“ Тези неща са се появявали бавно и постепенно.

Точно както в началото на Лемурийската епоха е даден мощен импулс напред чрез притока на егото, което по-късно е направило възможно развитието на духовното аз или Манас, така е имало събитие от фундаментално значение, чрез което човекът ще стане способен с цялото си същество да развива не само Манас, но и жизнения дух или Будхи. И това събитие е Делото на Голгота. Това събитие е появата на Христос на земята! Може би някои хора ще отрекат това днес, но това събитие е било също толкова сила, идваща от околната среда, колкото и онова д

Лекция пета

В последната лекция говорихме в общи линии за развитието на човешкото същество във връзка с еволюцията на космоса. Човек може да разглежда такива неща от най-разнообразни гледни точки. Защото, когато позволим на духовния си поглед да се върне в първичното минало, тогава пред нас се открива не по-малко богато многообразие от събития, отколкото в нашето непосредствено настояще, и човек не бива да мисли, че когато е характеризирал фазите на еволюцията с няколко понятия и идеи, е схванал напълно въпроса или го е представил изцяло. Необходимо е да характеризираме и тези минали епохи, чак до наши дни, от най-разнообразни аспекти. Тогава ние ставаме все по-ясни за тях, но не бива да се подвеждаме от това, което тук-там изглежда като противоречие. Такива привидни противоречия произтичат от факта, че дори за духовно виждане даден въпрос може да се види от много различни аспекти. Човек може да обиколи например едно дърво и да си направи картина на него от много страни. Всяка картина е вярна и може да има стотина от тях. Това, разбира се, е само сравнение, но в известен смисъл е напълно правилно епохите на земната еволюция да се разглеждат и от много различни аспекти.

Днес ще разгледаме еволюцията на нашата Земя във връзка с еволюцията на човечеството от различна гледна точка и ще обърнем специално внимание на самия човек. Ще опишем процесите, които са представени в това, което наричаме Акашови записи, когато погледнем назад с духовно зрение към миналото.

Често сме разказвали, че нашата Земя, преди да стане „Земя“, е преминала през поредица от въплъщения. Първо е дошъл периодът на Сатурн, периодът на Слънцето, периодът на Луната и едва след това нашият действителен земен период. Ако съвсем накратко се върнем към времето на древен Сатурн, ще си спомним, че от елементите и телесните състояния, които откриваме на Земята днес, на твърдото или земното, течното или водното, въздушното и огненото, само топлината, огънят, е присъствал на древен Сатурн. Имаме истинската картина на първото въплъщение на Земята, ако осъзнаем следното: Сатурн не е имал нищо в себе си от газообразните, водните, нито от земните съставки. Ако можехте да посетите древен Сатурн, тоест, да предположим, че можехте да сте съвременен човек по това време

- докато се приближавате до стария Сатурн, нямаше да откриете нищо втвърдено, водно или каквото и да е друго вещество, а кълбо, състоящо се изцяло от топлина; щяхте да влезете в нещо като пещ за печене. Щяхте да почувствате, че сте попаднали в различна област на топлина. Така старият Сатурн се е състоял изцяло от огън или топлина.

На Слънцето, което беше второто въплъщение на нашата Земя, топлината вече беше достигнала такова уплътняване, че можем да говорим за газообразно или въздушно състояние. Лунното състояние показваше воден стадий на нашите вещества в по-ранния си период и аз вече ви разказах как слънчевата субстанция излезе от старата Луна и как тогава внезапно настъпи мощно уплътняване на всички лунни същества.

Най-важното за нас днес е ясно да осъзнаем, че на всеки по-късен етап от еволюцията по-ранният трябва по някакъв начин да бъде преразгледан. Така че, когато погледнем назад към еволюцията на самата Земя, в началото имаме един вид Сатурнов етап, повторение на Сатурновия етап. След това имаме един вид Слънчева еволюция, повторение на Слънчевия етап, след това един вид Лунна еволюция, повторение на Лунния етап и едва тогава наистина започва настоящото въплъщение на нашата Земна еволюция. Когато нашата Земя излезе от Пралая, състоянието на здрач, през което премина, след като беше Луна, нашата Земя също беше отново само огнена топка. Дадох ви описание как другите планети се бяха освободили. Нека първо се придържаме към факта, че Земята беше чисто огнена топка, съдържаща само топлинна субстанция. В тази топлинна топка от огън човешкото същество потенциално вече е съществувало. Както първият рудимент на човека е присъствал на Сатурн, така и сега, в преразглеждането на състоянието на Сатурн на Земята, отново присъства човекът. Нямаше друго царство. Човекът е първородният на земното състояние. В началото на нашата земна еволюция не е имало растително царство, животинско царство, минерално царство. Нашата Земя в началото на своята еволюция всъщност е била съставена само от човешки тела. Каква е тогава разликата между старото състояние на Сатурн и неговото повторение на Земята? Има значителна разлика, защото човешките тела, които тогава са се появили, както се развиват нови растения от семена, са преминали през трите по-ранни етапа на еволюцията. Тяхното формиране е било по същество по-разнообразно, по-сложно, защото всички сили, които са действали в Сатурн, са присъствали и в това първо земно състояние. В него са били и старото Слънце и старата Луна. Те са се обединили в началото на земната еволюция, образувайки отново едно тяло, силите на Сатурн, Слънцето и Луната са работили в него заедно. И така, това първо човечество в началото на земната еволюция е било много по-сложно от човешкото същество на Сатурн. В Сатурн всичко е било недиференцирано - всичко тогава е било Сатурнов човек. Сега в нововъзникналата

Земя Сатурн, Слънцето и Луната са работили заедно. Човекът е възникнал в първите си зачатъци, въпреки че тези зачатъци са били много сложни.

Когато Земята се появи и се издигна, така да се каже, от тъмнината на космическото пространство, тя беше пространство, светещо от вътрешна топлина, и в него живееха първите форми на човечеството като топлинни същества. Когато с ясновидски поглед погледнете назад към това, което всъщност е съществувало за човека по това време, първо ще откриете тези първоначални човешки зачатъци, сякаш цялата топлинна сфера е имала много, много течения в себе си. Тези течения отиват към повърхността на нововъзникналата Земя, потъват в повърхността и образуват там маси, по-топли от околната среда. Човешкото същество се различаваше от околната среда просто по факта, че човек усещаше, че определени пространства са по-топли. Може би ще ви е по-ясно да осъзнаете до каква степен човекът е съществувал тогава, ако запиша кои от човешките органи са били оформени в първите му зачатъци по това време.

Помислете за новородено дете, което все още има доста меко място на върха на главата. Представете си това място доста отворено и си представете топлинен поток, идващ отвън в този отвор. Помислете за топлинния поток, който не е плътно материален в кръвоносните потоци, а в потоци от сила, слизащи надолу и образуващи един вид център, където е вашето собствено сърце, и поемащи своя път в отделни артерии - не кръвоносни артерии, а силови артерии. Ето първите зачатъци на топлочовека. По-късно, в хода на еволюцията, човешкото сърце с неговите кръвоносни съдове е възникнало от този рудиментарен топлочовек. От него е възникнало кръвообращението и органът, който е съществувал дълго време в човешката еволюция и който по-късно е изчезнал, е бил блестящ топлинен орган, макар и в първите си зачатъци. Много по-късно в земната еволюция човекът все още е имал такъв орган. На мястото, което все още е останало меко в главата на бебето, от човека, когато той все още не е бил в състояние да вижда обкръжението си, се е проектирал един вид топлинен орган. Когато е бил още морско същество и не е можел да възприема по нашия сегашен начин, когато все още е плувал в морето, е трябвало да знае температурните условия, дали може да се движи в определена посока или не. Този орган, подобен на фенер, му е давал да разбере дали може да отиде насам или натам. Човекът е притежавал този орган чак до третата епоха, Лемурийската епоха. Веднъж ви казах, че легендата за циклопа - човешкото същество с едно око - се връща към този етап. Това не е било истинско око и да се описва като око не е правилно. Това е бил вид топлинен орган, който е показвал посоките, които могат да бъдат предприети. Така че би трябвало да имаме нещо като орган с форма на чаша, простиращ се надолу до първите зачатъци на сърцето и обграден от нещо като хващащи ръце, докато отгоре човек би имал вид кръвен орган. Това е бил външният вид на органа в най-ранните периоди.

Сега, в хода на еволюцията на Земята, настъпи нещо много важно. Материята, веществото, се диференцира. Хомогенната топлинна материя се диференцира по такъв начин, че възникна въздушната материя, докато част от по-ранната топлинна материя остана. И тук трябва да сте наясно с един закон: трябва да сте напълно наясно с него, ако искате да разгледате тези човешки начала в хода на еволюцията: Където топлинната материя се сгъстява до въздух, тогава едновременно възниква светлина. - Топлинната материя е все още тъмна, не е пронизана от светлина. Но когато част от топлината в такава космическа сфера се кондензира до газ или въздух, тогава част от тази материя може да пропуска светлина. И така беше.

Сега имаме Земята във втория етап от нейната еволюция. (Всички други аспекти вървят успоредно с това.) Сега имаме Земя, която се състои отчасти от топлина, отчасти от въздух и свети навътре. И всичко, което се случва, се изразява едновременно в развитието на човека. Това, което преди е било просто рудиментарен топлинен орган, сега започва действително да свети. Човекът е като един вид фенер, той свети. Не е нужно това да се намира за особено чудно, вече не е нещо необикновено. Преди няколко века човек би се учудил да чуе за светещи същества, но днес няма причина за удивление. Естествената наука знае, че долу в океанските дълбини, където е невъзможно да проникне лъч светлина, има същества, които светят, излъчвайки собствена светлина. И така по това време човекът е започнал да излъчва светлина.

Сега в тази човешка формация се е появило нещо изключително своеобразно, добавени са били основите за използване на околния въздух. Това е било доразвито по-късно и са се образували наченките на дихателен процес. Така виждаме един вид дихателен процес, добавен към предишния топлинен процес. Важно е да се изясни, че с отлагането на въздух в Земята се е появил и дихателният процес и че това всъщност е било добавяне на въздух към топлинната материя, прониквайки в топлината с малки мехурчета въздух. Това обаче е свързано с нещо друго, ефектът на светлината също е налице и се проявява в първите зачатъци на нервна система, вътрешна нервна система. Всъщност не е физическа нервна система, а по-скоро случай на силови линии, които са се развили до уплътняване. Трябва да мислите за цялото като за ефирно и само много фини въздушни течения могат да съществуват като силови линии.

Така сега имаме рудиментарно човешко същество, което във всичките си финес все още етерно е било същество от топлина и въздух и в което са се проявили първите признаци на нервна система. Това е бил етапът на нашата земна еволюция, когато Слънцето все още е било в Земята. Представете си как това космическо тяло изглежда във вселенското пространство. Представете си, че някой погледне това космическо тяло отвън. Всички същества, които току-що описахме като човешки същества, излъчват индивидуална светлина и тази светлина се превръща в цялостната светлина, която свети във вселената. Ако можехте да изследвате състоянието на Сатурн, щяхте да откриете, че можете да се приближите, без да го видите; то може да бъде възприето само чрез топлината му. Но сега имате работа със слънчево тяло, вътрешно затоплено, но изпращащо светлината си в пространството.

Сега постепенно настъпи времето, което ви описах като залез на слънцето. Всички висши същества, които бяха свързани със слънцето и които дадоха на човешките същества способностите, за които току-що говорихме, се отделиха заедно с по-фините субстанции. Слънцето угасна. То вече не светеше и не разпространяваше светлина, то излезе от земята.

И така, имаме космическо тяло, което се е състояло от Земя и Луна, защото сегашната Луна по това време все още е била в Земята. И се е случило нещо много забележително. Тъй като всички по-фини сили са си отишли със Слънцето, е последвало много бързо – сравнително бързо – уплътняване. Това, което преди е било само силови линии, е придобило по-дебела форма. И с отминаването на по-фините вещества виждаме как газообразното състояние се е кондензирало във вода. Цялото тяло сега се е състояло не само от огън и въздух, но и от вода. Силата на осветлението е отишла със залязващото Слънце и отново е настъпил мрак на Земята; съществата са запазили за себе си само част от светлинната сила.

Това беше интересен етап от еволюцията на човечеството. Показах, че светлината е положила основата на нервната система. Нервната система е творение на светлината. Във всички ваши нерви имате първоначалното вливане на светлината. Сега светлината, слънцето, излезе в космическото пространство и следователно веществото се уплътни много бързо. То все още не беше същото като днешното нервно вещество, но беше по-плътно от преди, вече не беше фина етерна субстанция. И важното беше следното: преди то светеше навън, сега ставаше светещо навътре. Това означава, че първата нервна система на човека имаше силата да създава вътрешни светлинни картини, видения; възникна ясновидско съзнание. Така слънцето излезе от земята, остави земята без светлина, но съществата създадоха вътрешна светлина. Преди те светеха към светлината, която светеше към тях; сега те бяха загубили силата да светят. Земята вече не беше слънце; но вътрешното им съзнание беше осветено, както днес в съня вие осветявате съзнанието си с целия свят на сънищата. Това вътрешно, блестящо съзнание обаче е било по онова време безкрайно по-значимо, по-живо. И сега отново стигаме до един важен въпрос.

Точно както светлината е възникнала, когато е възникнал въздухът, така и сега с уплътняването на въздуха във вода се е появил и негов аналог. Както въздухът е свързан със светлината, така и водата е свързана със звука, тона. Звукът, разбира се, може да преминава през въздуха, той кара въздуха да вибрира и по този начин става чут. На Земята обаче звукът е възникнал - звукът като такъв - редом с образуването на водата. И точно както действието на светлината е протичало през въздуха, така сега цялата вода, в която се е кондензирал въздухът, е вибрирала през цялото време от потоците на тона. Земята тогава се е състояла от топлина, въздух, вода. Частите на земята, които са станали течни, са били проникнати по-специално от сферични хармонии, от тонове, които са се вливали в земята от вселената във всяка възможна хармония. Резултатът от това действие на звука във водния елемент е бил много, много важен. Трябва да си представите, че в тази първоначална вода, тази течно-земна вода, са се съдържали всички онези вещества, които съществуват отделно днес като метали, минерали и т.н. Изключително интересно е да се върнем с духовно зрение към това древно време и да видим как са се образували най-разнообразни форми. Тонът е създавал форми във водата. Това е бил един наистина удивителен период от еволюцията на нашата Земя. Тогава се е случило нещо в най-грандиозен мащаб, подобно на това, което се случва, когато поръсите фин пясък върху метална чиния и ударите по чинията с лък за цигулка. Образуват се звуковите фигури на Хладни и вие, разбира се, знаете какви правилни фигури и образувания се появяват. Така вливащата се музика от космическото пространство поражда най-разнообразни форми и фигури, а веществата, разтворени във водата, които сами по себе си са били воднисти, са слушали космическата музика и са се подреждали в съответствие с нея. Най-важното образувание на танца на веществата към космическата музика е албуминът, протоплазмата, основата на целия жив растеж. Материалистите могат да мислят както си искат за механичната конструкция на албумина от кислород, азот, въглерод и т.н.; първоначалната протоплазма е била образувана от космическо вещество, което е било образувано от хармониите на космическата музика. И по този начин веществата в живите са били организирани според световната музика. Албуминозната субстанция, протоплазмата, сега обгръщаше и навлизаше във фините структури, прониквайки във всичко. Водата, сгъстена в албумин според космическия тон, поемаше по линиите, които описах като линии на топлина и постепенно преминаваше в кръвообращение. Сгъстената вода се установяваше като албумин в линиите на нервите. И на първо място албуминът образуваше един вид обвивка, хрущялна глутен, може да се каже, като защита отвън. Всичко това всъщност се оформяше от танца на веществата под музиката на сферите.

Всичко това е съществувало преди да има една-единствена клетка. Клетката не е произходът на организма, а това, което току-що описах. Произходът на организма е духът, съществуващ първо като топлина, след това по-скоро в силови линии, след това това, което е възникнало от сферата - хармониите чрез подреждането на веществата, отлагайки се в тези силови линии, и едва сравнително по-късно като окончателно образувание е възникнала клетката. Клетката, като последен отделителен продукт, е трябвало да се роди от живо същество. Организмите никога не са се формирали от клетки, но клетката първо се е формирала от живото. Анатомичното винаги е продължение на комбинацията.

Всичко това е в началото на състоянието на Земята, когато тя все още е съдържала Луната след заминаването на Слънцето. Но докато Луната е оставала в Земята, е имало нарастващо втвърдяване на белтъчната формация и състоянието, което ви описах като мумифициране, би се получило, ако най-грубите вещества и същества не бяха напуснали Земята. Последната развита част от човешкото същество по това време са били нервите, които са отивали към сетивните органи. Но сетивните органи все още не са се отворили. Те са били оформени отвътре навън, но все още не са били отворени. И сега Луната е излязла заедно с най-грубите вещества. Последицата е била, че човешкото същество е могло постепенно да премине към по-висше състояние. Сетивата му са били отворени, двете небесни тела са били отвън и са могли да поддържат взаимно равновесие. Докато те са изграждали човека, докато са били съединени със Земята, сега те са действали отвън; те са отворили сетивата му и са го направили виждащо, чуващо същество, както ни се струва днес.

Оттеглянето на Луната е било практически в средата на древната Лемурийска епоха. Тогава имаме човешко същество, което все още не е отворило сетивните си органи, но е притежавало мощен дар на ясновидство. Вече описах как е можело да изпълни съзнанието си с най-разнообразни цветни и топлинни явления отвътре, всички от които са имали реална стойност и значение, но въпреки това не е можело да възприема обектите в пространството. Това е започнало едва след като Луната е напуснала Земята.

Ако разгледате този кратък очерк, който ви дадох за древната земна еволюция, ще видите, че днешният човек всъщност е тръгнал от сърцето навън като земно същество. Сърцето, разбира се, не е било такъв орган, какъвто е днес; то се е развило много по-късно, но зачатъците на сърцето са произлезли от огнената стихия. След това са добавени дихателната система, родена от въздуха, нервната система, родена от светлината. След това се е появил протоплазменият материал, който се е вмъкнал в органите и е образувал цялото живо вещество чрез космическите тонове, втвърдяващи течните вещества. В последния период, когато лунното вещество все още е присъствало в Земята, е настъпило уплътняване до състояние на земна твърдост. Всъщност едва малко преди заминаването на Луната е възникнало това, което днес наричаме минерално царство, т.е. земният елемент от течния елемент. Албуминът всъщност е състояние по средата между твърдото и течното. Но земното, твърдото всъщност е възникнало едва в най-късния период. Защо е било така? То е възникнало, защото под влияние на уплътняването – защото всичко е било въвлечено в непрекъснат процес на кондензация – самите елементи са ставали все по-материални. Помислете за момент за началото на Земната еволюция. Какво е направила там топлинната материя? Тя ви е дала за вашата телесна природа това, което сега пулсира в кръвта ви. Не бива да мислите, че когато говорим за най-ранното топлинно състояние на Земята, говорим за такава топлина, каквато възниква, когато драснете кибрит. Това е минерален огън и минерална топлина. Говорим за огъня и топлината, които пулсират в кръвта ви; това е жива топлина. Всъщност не само минералната топлина възниква външно в пространството, но има и съвсем различна, жива топлина, която имате в себе си. Тя е присъствала в началото на Земята и от нея са се образували първите зачатъци на човека. Но дори тази жива топлина постепенно е станала безжизнена с непрекъснатото уплътняване. Това е било свързано с процеса на уплътняване, който е възникнал, когато слънцето е излязло и луната е била съединена със Земята. Минералната топлина за първи път се е появила като процес на горене.

Тук стигаме до нещо важно, което ви моля специално да обърнете внимание. Вярно е, че в началото можем да говорим за състояние на огън, за топлина, но не можем да говорим за действително горене. Това не би било правилно. Трябва да говорим само за това, което чувстваме да пулсира топло в собствената ни кръв. Топлината, която идва от външно минерално горене, се появява едва когато слънцето е излязло и земята е била сама с луната. И чрез процеса на горене, който преди изобщо не е бил там, в земната маса се отделя вещество, което в окултизма се описва като „пепел“. Когато изгорите нещо, то поражда пепел. Пепелта се е вградила в структурата на земята, когато земята и луната са се обединили. Еволюцията вече е стигнала дотам, че чрез космическия тон, който е натиснал и е карал веществата да танцуват, протоплазмените маси са се вмъкнали. Имало е същества, при които фините протоплазмени вещества по-рано са се организирали по линиите на силата, като тази протоплазма е била подобна по външна форма на образуването на сегашния албумин. Имало е и по-плътни вещества, които са действали като защита, обграждайки съществата като вид лепкава обвивка. Какво липсва на тези същества? Твърдата костна субстанция! Ако мога да се изразя популярно, всичко е било по-скоро лепкава маса и всичко от минерален характер е липсвало напълно от тях до времето, което сега ви описах. Сега трябва да помислите колко различни са били тези същества. Днес нямате нищо във физическото си тяло, което да не е проникнато от минерална субстанция. Човешкото тяло, каквото е днес, се е появило сравнително късно. То се състои не само от кости, но и от мускули и кръв, минералната субстанция се е вградила във всичко. Помислете за минералната субстанция, представете си цялата Земя и нейните същества, все още без минерална субстанция - и след това чрез процес на горене се отлага пепел, пепел от най-разнообразни минерални вещества. Следователно в човешките същества, които дотогава всъщност са достигнали само лепкава плътност, пепелните съставки са се вградили във всички посоки. И съществата са абсорбирали пепелта, както преди са приемали белтъка, и са се организирали по свой собствен начин - са внесли минералния елемент от плътните кости в течната кръв. Лесно можете да си съставите представа какво е било вложено - всичко, което остава като пепел, когато тялото изгори или се разложи. Това, което всъщност остава като пепел, е това, което е възникнало последното от всичко. Всичко във вас, което не остава като пепел, е било там преди това; то е съхранило пепелта в себе си. Този, който наблюдава пепелта, получена от гниещ труп, трябва да си каже: това е минералното вещество в мен, което е било абсорбирано последно от това, което е съществувало преди това. Така минералът е възникнал последен в хода на развитието на Земята и другите царства са го съхранили в себе си, като преди това са се състояли изцяло от други вещества.

Можем да се запитаме каква е била причината за това натрупване на пепел. Ние носим пепел в себе си през цялото време, само че тя се разпределя и остава, когато трупът ни изгори или се разложи. Как пепелта се е натрупвала в линиите, които са били запълнени с белтъчно вещество?

Видяхме, че първоначално е имало огън и от него са се образували зачатъците на сърцето. След това рудиментарният етап на дишане е бил произведен от въздуха, светлината е навлязла и е образувала зачатъците на нервите. След това е дошъл звукът и е създал живата субстанция, като е накарал материалите да танцуват. Но какво е накарало пепелния елемент, минерала, да се влее в тази субстанция? Това, което е впръсквало пепелта в човешките тела, сега е било *мисъл* , която е превърнала звука, тона, в *думата* . Дори в атлантските времена, когато всичко е било потопено в мъгла, това, което е говорил човек, не е било единственият артикулиран език, а човекът е разбирал речта на шумолящите дървета, ромолящите извори и чешми. Всичко, което днес е артикулиран език и всичко, което се е изразявало в него, е образувало танца; тонът, музикалният елемент в него, е образувал материалите в жива субстанция. Смисълът, значението на думата е впръсквало в тази жива субстанция пепелта, образувана от процеса на горене. И до степента, в която костната система постепенно се е сгъстила към края на Атлантската епоха, човекът е бил проникнат от мисли, от самосъзнание. Интелектът му се е просветлил и той е ставал все по-съзнателно същество.

Нещата, които съществуват в нас, са създадени отвън: Първо, зачатъците, които се развиват в човешкото сърце; второ, нервната ни система с зачатъците на дишането; трето, жлезистите органи, произлизащи от живото; четвърто, костната структура, пронизана от пепел; накрая, човекът става самосъзнателно същество. Такъв е бил ходът на еволюцията в нашето собствено земно въплъщение и сега, в нашето описание, сме стигнали почти до края на атлантското време.

Ако сравните това с нашите по-ранни изследвания, ще видите, че това, което е активно последно, винаги е било там първо; защото това, което се е намесило в материята като „Слово“, е било там първо от всички. Това, което е дало на човека неговото его, е било там в самото начало. Ако се опитате ясно да разберете казаното днес, можете много лесно да откриете фактите отново в първите изречения на Евангелието от Йоан. В една от следващите ни лекции трябва да покажем как нашите изследвания, които са се разпространили в космическото пространство, са красиво представени в Евангелието от Йоан, а също и в първите изречения на Битие. Всички тези неща се възстановяват за нас, когато разгледаме хода на еволюцията. Едно нещо обаче ще стане ясно: Когато погледнем фактите, нашата човешка еволюция се вижда много различна от това, което си представя материалистическата фантазия. Материалистите смятат, че човекът е създаден от груба материя и че духовните му способности са развити от нея.

Сега виждате, че истинската мисия на земната еволюция, тази, в която Любовта се изразява в човека, е била заложена първо в това, което притежавахме като топлинен орган, който се е появил първи от всички. Преди всичко органично, Духът е бил там под формата на силови линии, след това е дошло включването на органичното под чудотворната работа на световната музика. Едва тогава цялото е било импрегнирано с минерална субстанция, твърда материя, чрез Словото или мисълта. Най-плътното възниква най-късно. Човекът се развива от Духа и това се вижда също, ако изучаваме хода на земната еволюция. Човекът има своя произход и първично състояние - както всяко истинско изследване на Вселената винаги е показвало - не в материята, а в Духа. Материята се е вградила в човешкото същество по-късно от духовните сили и това става все по-ясно от това, което сме изучавали.

руго. Така виждаме, че схващаме еволюцията на света от неговия духовен аспект, когато погледнем в дълбините на света. Постепенно се учим да не гледаме само към материалното съществуване, а откриваме, където и да погледнем в космическото пространство, духовни същества и техните дела. Чрез това, което наричаме теософия, ние се учим да познаваме тези дела, ние живеем, втъкаваме и съществуваме в духовните същества и техните дела.

В следващата ни лекция ще разгледаме по-подробно човешкия организъм и ще посочим как е протекло развитието му, след като днес го разгледахме по-схематично.

Лекция шеста

Ако някой от присъстващите на последната лекция, изнесена тук, е обмислил внимателно това и си е спомнил как определени преминати по-рано етапи се повтарят на по-късен етап, как например на нашата Земя постепенно се появява етап на Сатурн, етап на Слънце, етап на Луна и едва тогава нашето земно състояние се развива напълно, той би могъл да се почувства подтикнат да направи следните забележки.

Той би могъл да каже: В различни по-ранни лекции е било посочено, че на Сатурн първите физически зачатъци на човека са преминали през нещо като сетивна система, сякаш първите зачатъци на Сатурн са се състояли от примитивни елементарни сетивни органи; след това на Слънцето се е развила жлезиста система: на Луната - нервна система, а на нашата Земя всичко това е било обобщено. Но как това съвпада с казаното в последната лекция, а именно, че първите, които са се появили на Земята, са били първите зачатъци на кръвоносната система, един вид топлинен човек? След това е било казано, че е имало кондензация до въздушно състояние и е възникнала светлина, от една страна е добавена един вид въздушна система, която по-късно става нашата настояща дихателна система, докато топлинната система е била трансформирана в по-късната кръвоносна система и под влияние на светлината е била образувана един вид вътрешно възприемаща нервна система. По-нататък беше описано как всичко това е било все още в разредено етерно състояние, след което е било запълнено с вид албумин, който под влияние на космически звук и тон се е подредил в различни вещества. Ако призная - би могъл да каже възразяващият - че жлезистата система е започнала едва с отлагането на това органично вещество, тогава първото нещо на Земята би било вид топлинна система, която е образувала основите на кръвоносната система, и вид нервна система, присъстваща във фините етерни силови линии; след това би възникнала жлезистата система, която в известен смисъл вече е била органично субстанциална, и накрая би се отложил минералният елемент, както беше описано в последната лекция. Ако последователните състояния на Сатурн, Слънце, Луна са се появили и тези състояния след това се повтарят на Земята, странно е, че сетивната система не се появява първа, след това жлезиста система, нервна система и накрая кръвоносна система. Но последния път беше описано точно обратното: първо кръв, след това нерви, жлези и накрая твърдите отлагания, които, както беше подчертано, първо отварят сетивата към външния свят. Възразяващият би могъл да каже: Този принцип на рекапитулация работи много зле, тъй като даденият ред е точно обратният на това, което човек би очаквал, ако се случи наистина буквално повторение.

Трябва да се признае, че ако някой иска да опише последващите условия като просто повторение на гореизложеното, той вероятно би дал описание, което е точно обратното на това, което наистина е съществувало. Защото интелектът би заключил, че по автоматичен начин първо Земята ще пресъздаде случилото се на Сатурн, след това какво се е случило на Слънцето, накрая на Луната и че едва тогава е възникнала кръвоносната система. Често съм подчертавал, че като правило в окултизма човек винаги греши и може да прави ужасни грешки, освен ако не описва въз основа на окултните факти и не се доверява само на интелекта или на чисто логически заключения. Защото, ако се проследи еволюцията на Сатурн, Слънцето, Луната в Акашовите записи, е факт, че трябва да се каже, че на Сатурн е била планирана един вид сетивна система, на Слънцето - жлезиста система, на Луната - нервна система, а със Земята е била добавена и кръвта. Ако човек проследи по-нататък окултните факти, тогава ще открие, че всъщност на Земята първо се появява един вид кръвоносна система, след това жлезиста система, нервна система и едва след това възниква това, което се явява като сетивна система във форма, подходяща за земните условия. Следователно, ако се говори за рекапитулации, според действителните факти, трябва да се говори за обратна рекапитулация. Това, което беше показано в по-ранните лекции и това, което беше показано в последната, не произтича от спекулация, а от действителните факти и те показват точно такова обръщане, което прави рекапитулацията още по-сложна.

Не бива обаче да се задоволяваме с идеята, че имаме работа само с обръщане. Точно както кръвоносната система в първите си зачатъци се е появила на Земята като вид топлинен човек, както описах последния път, но в същото време тя е била всъщност вид сетивна система. Всъщност тя е била система от топлина и възприятие. Човешкото същество е било, така да се каже, изцяло кръвен или топлинен човек. Той не е бил проникнат от веществото на кръвта, а етерни топлинни силови линии са го прониквали и тези етерни топлинни силови линии, от които по-късно е възникнала кръвоносната система, са били в първите зачатъци отчетливо вид сетивна система. Тя е била първият зачатък на сетивната система, а нервно-светлинната система първоначално е била вид жлезиста система, а по-късната жлезиста система, която е била организирана, е могла да възникне наистина само защото другите системи, кръвоносната и нервната системи, вече включени, са напреднали в своето развитие. Този напредък се е случил по следния начин: докато нервната система се е развила като вид жлезиста система, нещо от кръвта е останало като по-късни зачатъци на кръвта. Но също така, по време на втория етап, самата кръвоносна система се е променила във вид нервна система; и когато това е било постигнато и в третия етап жлезистата система е била включена, двете по-ранни системи отново са се променили, така че всъщност кръвоносната система е напреднала с една степен, а нервната система също с една степен.

Промени и трансформации се случват непрекъснато. Еволюцията е много сложна и човек не може да се задоволи с идеята за обратната рекапитулация. Защото

„обратът“ е отново само частичен: кръвоносната система е сетивна система, която се трансформира по-късно, същото е и с нервната система и така нататък.

Така виждате, че това, което е станало преди това и е позволило на човешкото същество да достигне сегашната си висота, със сигурност не е лесна задача за интелекта. Въпросът е с търпение и постоянство човек да се запознае с този сложен ход на еволюцията. Това обаче е само един вид въведение, което исках да направя за онези, които старателно са се спирали отново на казаното в последната лекция. Днес ще ни зададе съвсем различна задача – да разгледаме човека и неговата еволюция на Земята от съвсем различна гледна точка, така че това човешко същество да ни се изправи пред все по-голяма яснота. Ако, имайки това предвид, погледнем още веднъж към предишното въплъщение на нашата Земя, древната Луна, тогава ще си спомним, че човешкото същество е имало физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, но все още не е имало лично его, каквото притежава сега на Земята. Ако сега разгледаме съзнанието на такъв лунен човек, ще открием, че то е било коренно различно от това на днешния човек. Съзнанието на човека днес всъщност се изразява в това, което бихме могли да наречем „личност“. С тази дума се казва много за характеризирането на земния човек, защото на старата Луна не е имало „личност“. Видяхме как тази личност се е формирала постепенно на Земята и как в древността човекът все още се е чувствал много повече като член на цял набор от други, които са принадлежали един на друг. Дори и да се върнем съвсем недалеч в регионите, където самите ние живеем, да, дори и да се върнем към първите християнски векове, пак ще открием там последните отгласи на едно древно съзнание. Древният член на херуските, сугамбрите, херулите, бруктериите, не се е чувствал в същата степен като личност, както днешният човек, той се е чувствал като част от своето племе. И когато е казвал „аз“, това е означавало нещо съвсем различно от това, което означава днес. Ако един съвременен човек казва „аз“, той има предвид същността на своята личност, това, което, така да се каже, е затворено в кожата му. По онова време хората са се чувствали по отношение на своето племе така, както крайник се чувства по отношение на нашия организъм. Той се е чувствал на първо място като член на сугамбрите, херулите, бруктериите, херуските и едва на второ място като личен „аз“. Ще разберете по-добре много древни състояния, ако имате предвид тази радикална промяна в личността, ако осъзнаете например, че определени форми на семейно отмъщение, племенно отмъщение, се обясняват изцяло с общото съзнание на племето, един вид групово-душевно съзнание. И ако се върнем още по-назад към класическото старозаветно време, времето на еврейския народ, знаем, че отделният евреин е чувствал абсолютно член на целия еврейски народ. Знаем, че когато е казвал „аз“, той не се е чувствал като представител на своето его, а е чувствал кръвта на целия народ, каквато е текла през поколенията от времето на бащата Авраам: „Аз и бащата Авраам сме едно.“ Всеки член на расата е чувствал, че това му дава неговата ценност и положение. Той е чувствал груповата душа в кръвта чак до бащата Авраам. И ако се върнем още по-назад, в най-ранните епохи на Земята, откриваме, че елементът на груповата душа е още по-ясно изразен. Индивидът е имал спомен за това, което са правили неговите предци, чак до най-ранния прародител. Паметта на потомците се е простирала стотици години назад.

В наши дни, при нормални обстоятелства, човек вече не помни какво е правил баща му, освен ако не го е видял. Той вече не помни какво са преживели предците му. В древността човекът е имал памет не само за това, което самият е преживял, но и за преживяванията на предците, с които е бил от обща кръв, не защото е знаел за това, а защото паметта е продължавала и след раждането. И знаем, че голямата възраст, приписвана на патриарсите, на Адам и следващите го предци на еврейския народ, първоначално е означавала само продължителността на паметта, колко далеч човек помни в родовото дърво. Защо Адам е живял толкова дълго? Защо другите патриарси са живели толкова дълго? Защото човек не е обозначавал отделната личност, а е помнил миналите поколения, както човек помни младостта си днес. Това е било обозначено с общ израз, личността изобщо не е била под въпрос. Човек си спомняше не само това, през което е преминал в детството си, но и това, което баща му, дядо му са преживели в детството си и така нататък през вековете, и съдържанието на този спомен се компресираше в едно цяло и се наричаше – да речем – „Адам“ или „Ной“ и така нататък. В първобитните епохи отделената личност не е имала нищо от стойността, която има сега; паметта се простираше отвъд баща, майка, дядо и така нататък и докъдето стигаше, се използваше общо име. Това изглежда тромаво и фантастично за съвременната материалистична концепция за света, но все пак трябва да бъде потвърдено от дълбините на фактите от фундаментална психология, която знае как да се съобразява с фактите.

Следователно на нашата Земя човекът е имал един вид групово съзнание, свързано с неговата групова душа. Ако се върнем към старата Луна, където човешкото същество не е имало ограничено его от този вид, вградено в груповото съзнание, а където изобщо не е имало его, където все още се е състояло от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, бихме установили, че това старо Лунно съзнание не е било по-малко, а е обхващало изключително големи групи – че всъщност всеобхватните групови души са били основата на човешката раса на Луната. Тези групови души, които, така да се каже, са поставили отделни лунни хора на Луната само като техни крайници, са били мъдри души. Както знаете, ние също така описахме груповите души на животните на Земята и също така открихме мъдростта като тяхна отличителна черта. Тези лунни групови души са вложили в предишното въплъщение на нашата планета мъдростта, която познаваме днес и на която толкова много се удивляваме и се възхищаваме. И когато днес се удивляваме как всяка кост, как сърце и мозък, как всеки лист на растение е пропит и изпълнен с мъдрост, тогава знаем, че мъдростта на груповите души се е просмукала от атмосферата на старата Луна – както облаците днес пускат дъжда – и се е вплела във всички същества. Те са я получили като склонност и са я извадили отново, когато са се появили на Земята след Пралая. Така на Луната са присъствали всеобхватни групови души, изпълнени с мъдрост.

Ако сега търсим на старата Луна качество, което днес откриваме на Земята във все по-голяма степен с напредването на еволюцията, не бихме го открили в лунните същества. Това качество е любовта, импулсът, който води съществата заедно по тяхна собствена свободна воля. Любовта е мисията на нашата земна планета. Затова в окултизма наричаме Луната „Космосът на мъдростта“ и Земята „Космосът на любовта“. Както ние днес, стоящи на Земята, се удивляваме на мъдростта, вложена в нея, така един ден съществата на Юпитер ще застанат пред същества, от които любовта ще се разпространи към тях като аромат. Любовта, така да се каже, ще се излъчва като вкус и аромат от всички околни същества. Точно както мъдростта свети към нас на Земята, така и на Юпитер ще дойде благоуханно към съществата на Юпитер това, което се развива тук на Земята като любов - от чисто сексуалната любов до „Божествената любов“ на Спиноза. То ще изпраща парфюм, както растенията изпращат различните си аромати. Така степените на любовта ще се изливат като парфюм, издигащ се от космоса, който, като наследник на нашата Земя, сме нарекли Юпитер. Така в хода на еволюцията условията се променят и винаги, когато настъпи напредък в еволюцията, съществата също напредват; тези, които са обединени с етапите на планетарната еволюция, винаги напредват към по-високи етапи. Човешките същества, живеещи днес на Земята, са инструменти на еволюцията на любовта. Защото животинското царство е развило форми на любов, които са останали назад като изоставащи форми; и доколкото любовта се появява сред животните, едно просто размишление би показало, че всичко това са пред-етапи на човешката любов, на любовта, която непрекъснато се одухотворява. Както човекът е инструмент за еволюцията на любовта на Земята, така и когато е еволюирал до Юпитер, той ще бъде способен да получи още по-високо качество. Така и онези същества, които са „проникнали“ мъдростта от периферията на Луната, са станали способни на по-висша еволюция, когато Луната е станала Земя; те са се издигнали по-високо. Съществата, които по онова време са били способни да проливат мъдростта в Луната – същества, всъщност са били толкова напреднали по времето, когато слънцето се е отдръпнало от Земята, че са излезли заедно със слънцето и са го превърнали в свое място на действие. Съществата, които на Луната са били духове на мъдростта – мъдростта, която се е процеждала – не са били Духовете на Мъдростта, които са били наречени така във връзка със Сатурн – тези духове, или във всеки случай голям брой от тях, са избрали слънцето за свой театър. Само Съществото, което се нарича Яхве или Йехова, достигнало пълна зрялост на Луната, е станало Властелин на Формата на Земята, Регент на Лунните сили.

Но вече говорихме за други същества, които не са завършили развитието си на Луната, които са останали, така да се каже, по средата между човешкото и божественото съществуване. Характеризирахме ги по много начини. Посочихме, че слънцето на определен етап от своята еволюция е извадило Венера и Меркурий от себе си, за да даде на тези същества театър, който е подходящ за тях. Говорихме също за същества, които са участвали в прогресивното развитие на човека и които като същества на Венера и Меркурий са били великите учители на човечеството в Мистериите. Днес ще разширим тази картина от друга гледна точка.

Вече посочихме, че ако силите и съществата, които са напуснали Земята, когато слънцето се е оттеглило, бяха останали свързани със Земята, както са били първоначално, тогава човекът би бил принуден да се развива с темпо, твърде бързо, за да може да го издържи. Той никога не би достигнал своята еволюция, ако Духовете на Мъдростта бяха свързани със Земята, както бяха на Луната. Те трябваше да се отдалечат и да действат отвън, за да може човекът да постигне правилната скорост в развитието си. В противен случай, веднага щом се роди, щеше да остарее, щеше да премине през развитието си с твърде бързо темпо. Мога да ви го обясня по друг начин.

Духовете, еволюирали до слънчевото съществуване, изобщо не се интересуват от постепенното, бавно развитие на духовната природа на човека по време на телесното му съществуване – през детството, младостта, зрелостта и старостта. Те се интересуват само от усъвършенстваното развитие на духовността. Ако бяха останали във връзка със Земята, човешките тела по някакъв начин щяха да бъдат закърнели, изгорели. Без да узреят плодовете, спечелени от земното съществуване, духът би се насочил към бърза еволюция и човешкото същество би загубило всичко, което може да научи на Земята. Преди всичко, отпечатването на Любовта в еволюцията на Космоса би останало скрито. За да може любовта да се развие на Земята, тялото първо трябваше да се развие на примитивен етап. Любовта трябваше да се зароди в най-нисшата форма като сексуална любов, за да се издигне през различните етапи и накрая, когато усъвършенстваната Земя достигне последните си епохи, да се отпечата в човека като чиста, духовна любов. Всяка нисша любов е обучение за висшата любов. Земният човек трябва да развие любов в себе си, за да може в края на своята еволюция да я върне обратно на Земята, защото всичко, което е развито в микрокосмоса, накрая се излива в макрокосмоса. Мъдростта, която се е вляла в лунните хора, свети към земния човек като мъдрост, която прониква в неговата структура. Любовта, която постепенно се влага в човека през земния период, ще се разнесе благоуханно към юпитеровите същества от цялото царство на Юпитер. Това е пътят, който различните космически сили трябва да извървят.

Така началната точка на мисията на нашата Земя – внушението на Любовта – по някакъв начин се противопоставяше на двете следващи тенденции. Духовете на

Мъдростта, създателите на мъдростта, които на Луната бяха влили мъдрост в царствата на Земята, бяха на Земята, като такива, незаинтересовани от физическата, телесна природа на човека. Като Духове на Мъдростта те не се интересуваха от нея и, интересувайки се само от мъдростта, се отказаха от специалната земна мисия на „Духовете на Любовта“. Те са от друг ранг и като Духове на Любовта те също бяха могли да преминат през собствената си еволюция за известно време на слънцето. По този начин имаме двойна тенденция в еволюцията на Земята: вливане на любовта, което сякаш се появява за първи път, и вливане на мъдростта, което действа отвън, тъй като духовете, предимно заинтересовани от мъдростта, са се оттеглили към слънцето. Много е важно да се схване правилно това сътрудничество между Духовете на Мъдростта и Духовете на Любовта, защото то изразява безкрайно важен контраст. Ако сега се опитам да обясня на човешки език какво изразява този контраст, то е, че Духовете на Мъдростта изцяло са се отказали от човека между раждането и смъртта и начина, по който той се развива, на Духовете на Любовта и са поели контрола над „индивидуалността“, която преминава през различните „личности“ в хода на прераждането. Ако си представите човека в неговата цялост, тук имате анализа, който показва под кои две сили стои той в космическото управление. Какво е човекът между раждането и смъртта, какво развива в себе си, докато живее в тялото, какво всъщност го прави, така да се каже, същество, което стои на двата си крака на земята, което е поставено под властта на Духовете на Любовта. Това, което се вплита през личностите като трайна индивидуалност, се ражда с човека, умира, ражда се отново, отново умира и така нататък, което в известен смисъл стои под властта на Духовете на Мъдростта. Но не бива да се отнасяте към това механично и да казвате: Значи твърдите, че човешката индивидуалност е под влиянието на Духовете на Мъдростта, а човешката личност - под влиянието на Духовете на Любовта. - Ако човек стереотипизира нещата, това би довело само до безсмислици. Защото понятията са валидни само ако ги разбираме в тяхната относителност и знаем, че всяко понятие има две страни. Само ако сте на мнение, че този един живот между раждането и смъртта е безсмислен за всички следващи животи, тогава бихте могли да го стереотипизирате по този начин. Но трябва да имате предвид това, което винаги съм подчертавал, а именно, че плодовете на всеки отделен земен живот, тоест плодовете на всичко, което е придобито под влиянието на Духовете на Любовта, се вливат в цялата еволюция и по този начин в това, което се ръководи от Духовете на Мъдростта. От друга страна, трябва да ви е ясно, че всичко в човешкото тяло,чак до астралното тяло (вече описахме как преживяванията, натрупани на Земята, трябва да бъдат трансформирани) протича под силата на Духовете на Мъдростта, така че отново Духовете на Мъдростта работят върху човешкото същество, тъй като той има физическо тяло, етерно и астрално тяло. И тъй като всичко, което човекът като личност развива под елемента на любовта, е трайно за своята индивидуалност, Духовете на Любовта работят отново върху това, което се развива в отделния човешки живот чрез Духовете на Мъдростта. Така те работят заедно. Тогава управлението на тези Духове отново е разделено, доколкото всичко, което е личност, е пряко под контрола на любовта, а всичко, което се случва между раждането и смъртта, е косвено под елемента на мъдростта.

Така виждаме как личността и индивидуалността на човека се намират в рамките на две различни тенденции и течения. Това е важно по следната причина. Ако Духовете на Мъдростта, за които става въпрос сега, бяха, така да се каже, си бяха присвоили власт, тогава би се случило онова буйно, енергично развитие, което би могло да се опише и като се каже, че в едно единствено въплъщение човекът би преминал през, съчетано, всички възможни усъвършенствания от всички въплъщения. Това, което Духовете на Мъдростта е трябвало да дадат, обаче, се е разпределило между всички последователни земни въплъщения на човека. Това се изразява в окултизма съвсем определено, като се казва: Ако Духовете на Мъдростта бяха останали в еволюцията, човекът бързо би се развил до духовност, изгаряйки се телесно през цялата еволюция. Но Духовете на Мъдростта се въздържаха да доведат човека до такова бурно развитие. Те се отдалечиха от земята, за да я обикалят – за да регулират и променят времевите периоди, които иначе биха прелетяли толкова бурно. Затова в окултизма се казва, че тези Духове на Мъдростта са станали „Духовете на Въртележката на Времената“. Последователните въплъщения на човека бяха регулирани в последователните завъртания на времето, които отново бяха регулирани чрез хода на звездите. Духовете на Мъдростта станаха Духове на Въртенето на Времената. Те биха могли да издигнат човека от земята чрез своята изпълнена с мъдрост сила, но тогава той би трябвало да се откаже от узряването на плодовете, което може да се случи само в хода на времето. Плодовете на любовта, на земния опит, не биха били придобити. Тези тайни, които съществата трябва да притежават и крият в сърцата си, за да узреят плодовете на любовта, на земния опит, бяха скрити от тези Духове на Въртенето на Времето. Затова е записано: „Те забулиха лицата си пред Мистичния Агнец.“ Защото „Мистичният Агнец“ е Слънчевият Дух, Който държи тайната не само да издигне духовете от земята, но и да изкупи телата, да ги одухотвори, след като са преминали през много въплъщения. Притежателят на Тайната на Любовта е Слънчевият Дух, Когото наричаме Христос, и тъй като Той има интерес не само към индивидуалността, но и директно към всяка отделна личност на Земята, ние Го наричаме „Великата Жертва на Земята“ или „Мистичният Агнец“.

Така определени Духове станали Духовете на Въртенето на Времената и регулирали последователните превъплъщения. Христос станал център, фокус, доколкото отделните личности трябвало да бъдат осветени и пречистени. Всичко, което човек може да извлече като плод от отделната личност в индивидуалността, която постига чрез връзка с Христовото Същество. Погледът към Христос, чувството, че е единен с него, пречиства и облагородява личността. Ако еволюцията на Земята беше протекла без появата на Христос, тогава човешкото тяло – ако говорим в общ смисъл – щеше да остане зло; то щеше да трябва да се съедини със Земята и да стане жертва на материалността завинаги. Ако обаче Духовете на Мъдростта не бяха се отказали от непосредственото одухотворяване на човека в началото на Земната еволюция, можеше да се поеме по един от следните два начина: или Духовете на Мъдростта, в самото начало на земната еволюция – в Лемурийската епоха – щяха да откъснат човека от тялото, да го доведат до бърза духовна еволюция и бързо да погълнат тялото му, в който случай Земята никога не би могла да изпълни мисията си; или, от друга страна, биха могли да кажат: Ние не желаем това, искаме човешкото тяло да се развие напълно, но самите ние нямаме интерес от това. Затова ще го оставим на По-къснородения, на Йехова; той е Господарят на Формата – и човекът щеше да бъде изсушен, мумифициран. Тялото на човека щеше да остане съединено със земята, никога нямаше да бъде одухотворено.

Нито един от тези пътища не беше избран, но за да се формира баланс между Духовете на Мъдростта и Последния, роден от старата Луна, Властелина на Формата, който беше отправната точка за създаването на настоящата Луна, беше създадена централна ситуация. Това междинно решение подготви появата на Христос, Който е възвисен над мъдростта, пред Когото Духовете на Мъдростта забулват лицето си в смирение и Който ще изкупи хората, ако те се проникнат все повече и повече с Неговия Дух. И когато самата земя достигне точката, в която човекът ще се е одухотворил напълно, тогава от еволюцията няма да падне изсъхнала топка, а чрез това, което е успял да извлече от еволюцията, човекът ще доведе своята все по-облагородена човешка форма до пълно одухотворяване. И виждаме как човешките същества се одухотворяват. Ако видим първоначалните човешки тела от Лемурийската епоха – които никога не бих описал в публична лекция – щяхме да открием, че те представляват крайната граница на грозотата и хората стават все по-облагородени, докато любовта все повече ги пречиства. Но човекът ще еволюира дори отвъд настоящия човешки облик. Днес сме в 5-та раса. В 6-та раса външната физиономия на човешкото лице ще показва неговата вътрешна доброта, вътрешното състояние на душата му. Тогава човек ще има съвсем различна физиономия; по външната форма ще се разпознае колко добър, колко благороден е той, ще се види по лицето му какви качества се крият в душата му. Физиономията все повече ще получава отпечатъка на благородството и добротата, съдържащи се в душата, докато в края на земното състояние телесната природа на човека ще бъде изцяло пропита от духа и ще се открои напълно от онези, които са останали привързани към материалното и ще носят образа на злото на лицето си. Това ще дойде. То се нарича „последна криза“ и трябва да се опише като „Одуховление“ или, както е популярно наричано, „Възкресение на плътта“. Човек трябва да разбира тези неща само в истинския смисъл, както е даден от окултизма, тогава те не могат да бъдат атакувани. Просветените кръгове в никакъв случай няма да могат да разберат, че материята един ден може да стане съвсем различна от материята. Това, което би могло да се нарече в най-добрия смисъл на думата „лудост на материалността“, никога няма да може да си представи, че материята един ден може да бъде одухотворена, т.е. че някой ден ще се случи нещо, което се нарича одухотворяване, Възкресение на Тялото, на Плътта. Но така стоят нещата и това е ходът на земната еволюция и по този начин се определя смисълът на земната еволюция и мястото на Христос в нея.

Ако просто погледнем всичко, което обмисляхме днес, тогава бихме имали своеобразна картина на еволюцията на нашата Земя. Такава картина би показала, че везните всъщност са били между Духовете на Формата и Духовете, които са се превърнали в Духове на Въртенето на Времето, действителните Духове на Светлината. Чрез факта, че Христос от времето на Мистерията на Голгота трябва да ръководи земната еволюция, те биха били в положение на равновесие и би последвало непрекъснато изкачване. Но въпросът отново не е толкова прост. Знаем, че са останали Духове – Духове, които не са достигнали пълната зрялост на развитието на мъдростта и следователно не са имали интерес да се откажат от властта си върху вливането на любовта. Тези Духове са искали да работят и да позволят на мъдростта да продължи да се влива. Те са го направили и следователно работата им на Земята не е била напълно безплодна. Те са довели хората до освобождение. Ако Христовият Принцип е донесъл любов, така и тези Духове, които наричаме Луциферически Духове, са донесли на хората свобода, свободата на личността. Дори изоставането на определени Духове има своята много добра страна и всичко, независимо дали става дума за напредък или за изоставане, е от божествена природа. Така че е имало Духове на Въртенето на Времето, които са ръководили прогресивните превъплъщения – това, което преминава като индивидуалност през всички различни превъплъщения; и е имало Духове на Любовта под ръководството на Христовия Принцип, които подготвят тази индивидуалност така, че личността да може малко по малко да премине в Царство на Любовта. Ако бихме характеризирали великия идеал, който се носи пред нас, като Царство на Любовта, можем да го направим по следния начин.

В най-широките кръгове днес все още се разпространява радикалната заблуда, че благополучието на една личност е възможно без благополучието на всички останали на земята. Въпреки че хората може да не признаят това директно, на практика нашият съвременен живот се основава на факта, че индивидът живее за сметка на другите и е широко разпространено схващането, че благополучието на единия е независимо от благополучието на останалите. Бъдещата еволюция ще доведе до пълна общност на духа, тоест на Юпитер ще започне да преобладава убеждението, че няма здраве и щастие на единия без здравето и щастието на всички останали, и то в еднаква степен. Християнството подготвя тази концепция и е там, за да я подготви. Общността първоначално е възникнала чрез любовта, която е била свързана с кръвта, и по този начин е бил преодолян чистият егоизъм. Мисията на християнството сега е да разпали в човека любовта, която вече не е свързана с кръвта – тоест, хората да се научат да намират чистата любов, където благополучието на единия не може да бъде замислено без благополучието на другия. Всичко друго не е истинско християнство. По този начин можем да характеризираме еволюцията на човека към по-висок етап. Но напредъкът на еволюцията до такъв етап се случва циклично, а не непрекъснато. Можете да си направите тези цикли ясни чрез просто размишление.

Виждате как една цивилизация възниква в първата епоха на Следатлантската епоха, достига своята кулминация и отново трябва да упадне, как достига най-високата си точка в бягството от материалното, но как трябва да отстъпи, защото е търсила своята култура на основата на непризнаването на материята. След това виждате как нов цикъл навлиза със старата персийска цивилизация, как тя завладява земята чрез признаването на материята, във всеки случай като сила, бореща се срещу човека, която човекът покорява чрез труда си; отново тази култура достига своята кулминация и потъва в упадък. Но се издига нова цивилизация, египетско-халдейско-асирийско-вавилонската, която вече не просто признава материята, а я прониква с човешки интелект – където орбитите на звездите се изследват, където сградите се издигат в съответствие със звездната мъдрост, разпределени в съответствие със законите на геометрията. Материята вече не е противопоставяща се сила, а се преобразява и преобразява в духовно. И след като египетско-халдейско-асирийско-вавилонската култура е изпаднала в упадък, ние продължаваме към гръко-латинската култура, където в гръцкото изкуство човекът е преобразил материята до такава степен, че е оформил свой собствен образ в нея. Никога преди това не е било така, както в гръцката скулптура, гръцката архитектура и драма, човекът да е отпечатвал своя собствен образ в материята. А с римската цивилизация виждаме добавянето на правната идея за личността. Само една доста извратена наука твърди, че правната концепция вече е съществувала по-рано - един рационален човек може да види това с един поглед. Законникът на Хамурапи е напълно различен от това, което е създадено в Рим като юриспруденция. Това е истински римски продукт, защото юриспруденцията се е появила там, където личността е създала своя образ и в правото; в правото човек е изцяло поставен върху собствената си личност. Човек трябва да изучи и сравни завета на римското право с това, което се намира в законника на Хамурапи, където на човешката личност определено е дадено мястото ѝ в теокрацията. „Римският гражданин“ е нов елемент в еволюционния цикъл на човечеството. И ще има нов цикъл, когато хората напълно са схванали това, което днес се представя като теософия. Виждаме как всеки цикъл в цивилизацията достига своя връх и отново запада и как всеки нов цикъл има за задача да пренесе цивилизацията по-нататък.

Твърдото равновесие дава на човека сигурността, че може да бъде изкупен от Земята, а борбата нагоре и стремежът далеч е борбата за действителна свобода, която Луциферическите Духове са отпечатали в човечеството. Така Христовият Принцип и Луциферическите Духове работят заедно в световната еволюция и определят условията на цивилизацията. Няма значение, че в ранните християнски векове Луциферическият принцип е бил изключен и хората са били отнесени единствено към Христовия Принцип. Човечеството със сигурност ще се върне към постигането на свободата чрез пълна отдаденост на Христовия Принцип; защото Христовият Принцип е толкова всеобхватен, че само онзи може да го схване, който се стреми да го обхване на нивото на най-висшата мъдрост.

Нека погледнем назад към предхристиянските времена. Там откриваме религии, съществуващи като подготовка за християнството. Виждаме религии, вярно е, сред индийците и персите, но религии, подходящи за конкретния народ, от който са родени. Те са национални, племенни, расови религии, появяващи се с окраската, от която са възникнали, ограничени вътрешно, защото по определен начин те все още произлизат от груповите души и са свързани с тях. С християнската религия в еволюцията на човечеството навлиза елемент, който е истинският елемент на земната еволюция. Християнството от самото начало веднага пробива принципите на всички по-ранни религии. То рязко се противопоставя на твърдението „Аз и Отец Авраам сме едно“. То се противопоставя на първо място на идеята, че човек може да се чувства като единство с нещо, което е само човешка група. От друга страна, душата, която обитава всяка личност, трябва да може да се чувства като едно с вечната Основа на Света, Когото наричаме „Отец“ и Който обитава във всяка душа, и това е изразено в твърдението: „Аз и Отец сме едно“. И за разлика от Стария Завет, който започва с думите: „В началото бе Светлината“, християнството поставя думите на Новия Завет: „В първоначалното начало бе Словото“. С това е даден един от най-големите постижения в еволюцията на човечеството. Защото, говорейки за светлината, която се е появила, се говори, доколкото може да се говори за светлина, за нещо външно видимо. Старите записи съдържат Битие, което установява физическото като проявление на светлината. „Словото“ обаче е това, което произлиза от вътрешната природа на съществото и преди да се е появило каквото и да е проявление на светлината, в човека е съществувало „това, което е било, което е и което ще дойде“, а именно най-съкровеното същество на човека. В Първоначалото не е била Светлината, а Словото. Евангелието от Йоан не е документ, който може да се постави редом с другите; то разширява останалите от временното към вечното.

И така, християнството стои там, не като религия, която може да е национална религия, а ако се разбира правилно, като религия на човечеството. В това, че християнинът се чувства едно с „Отца“, душата се изправя срещу душата, независимо към кой народ или нация принадлежи. Всички разделения трябва да отпаднат под влиянието на християнството и състоянието на Юпитер трябва да бъде подготвено под влиянието на този принцип. Следователно християнството е започнало като религия, защото човечеството е основано върху религията. И все пак религията трябва да бъде заменена от мъдрост, от знание. Доколкото религията почива на вярата и не е разпалена от огъня на пълното познание, тя е нещо, което трябва да бъде заменено в хода на човешкия прогрес. И докато преди човекът е трябвало да вярва, преди да може да стигне до знание, в бъдеще пълното познание ще блести със светлина и човекът ще знае и оттам ще се издигне до разпознаването на най-висшите духовни светове. От религията човечеството еволюира към мъдрост, озарена от любов. Първо мъдрост, после любов, после мъдрост, озарена от любов. Сега можем да се запитаме: Ако религията се слее със знанието, ако на човека вече не се дава религия според старата форма, а именно, че според вярата му той е насочен към мъдростта, която ръководи еволюцията - тогава и християнството ще престане да съществува? Няма да има религия, основана само на вярата. Християнството ще остане; в началото си то е било религия - но християнството е по-велико от всяка религия! Това е розенкройцерската мъдрост. Религиозният принцип на християнството, както е възникнало, е бил по-всеобхватен от религиозния принцип на всяка друга религия. Но християнството все още е по-велико от самия религиозен принцип. Когато външните обвивки на вярата паднат, то ще бъде във формата на мъдрост. То може напълно да съблече обвивките на вярата и да се превърне в мъдрост-религия, а духовната наука ще помогне да се подготвят хората за това. Хората ще могат да живеят без старите форми на религия и вяра, но няма да могат да живеят без християнството, защото християнството е по-велико от всяка религия. Християнството съществува с цел да пробие всички форми на религия и това, което изпълва хората като християнство, ще продължи да съществува, когато човешките души са израснали отвъд всеки просто религиозен живот.

Лекция VII

Днес бих искал да ви поговоря за нещо, което до известна степен излиза от поредицата от настоящите ни лекции. В друго отношение обаче то представлява допълнение към тях, като обобщава много от казаното и хвърля повече светлина върху него.

Ние наистина знаем, че човекът е достигнал сегашното си състояние само в хода на дълга еволюция, че се е развил до сегашните си висоти през различни планетарни етапи. Знаем също, че той ще се издигне до по-високи етапи на еволюцията в бъдеще. Сега ние също така осъзнаваме, че когато човешкото същество е било все още в доста притъпено състояние на съзнанието на древен Сатурн, вече е съществувало същества, които са стояли толкова високо, колкото човекът стои днес. Имало е и същества, които по това време са стояли много по-високо от човека днес. Знаем също, че днес има същества, които вече са достигнали етап на еволюция, който човекът ще достигне едва в бъдеще. Така че можем да погледнем към йерархии - както се наричат в окултизма - на същества, поставени над човека, чиито различни рангове са подредени един над друг. Съществата, които стоят следващите над човека, се наричат в езотеричната християнска терминология „Ангели“, Ангелои. Следователно ангелите са същества, които в Лунната еволюция, планетарният предшественик на нашата Земя, вече са постигнали човешко съзнание и които днес стоят с един етап по-високо от човечеството. В Юпитеровата еволюция човекът ще има съзнанието, което днес притежават съществата, които наричаме Ангели, Ангелои. Това е първият етап от съществата, стоящи над човека, и от някои други връзки знаем за следващите етапи. Преминавайки нагоре отвъд Ангелите, имаме Архангелите, Архангелои; след това рангът на „Първоначалните Сили“, които също наричаме Архаи; и след това „Откровенията“ или Сили, Ексусиаи; така наречените Мощи или Динамеи; Господствата или Кириотетите; Престолите; Херувимите и Серафими. Едва тогава, отвъд Серафими, трябва да говорим за това, което в християнския смисъл се нарича действителното „Божество“. Истинският окултизъм, истинската духовна наука, не може да споделя обичайната тривиална идея, че човек може да погледне директно към най-висшата Божественост; имаме цялата стълба от Същества, които наричаме Ангели, Архангели и т.н., стоящи между тях. В известен смисъл е признак на леност да се каже – както често можем да чуем днес – „Е, защо ни е необходима цялата поредица от същества? Човекът може съвсем спокойно да стигне до пряка връзка с Божеството.“ Изследователят на духовната наука не може да сподели тази леност, защото съществата са абсолютно реални. И днес ще кажем нещо за техните качества и техните задачи.

Първо ще се опитаме да си изградим представа за природата на Ангелите. Най-лесно ще си изградим представа за тяхното съзнание, ако помислим за физическото съзнание на човека и как то включва четирите царства на природата. Той може да възприема минерални същества, растителни същества, животински същества и самото човешко царство. Следователно можем да опишем човешкото съзнание като такова, имащо за свое съдържание тези четири царства, възприемаеми от външните сетива. Всичко, което човек възприема чрез сетивата, независимо какво е то, принадлежи към едно от тези четири царства. Ако сега попитаме: Какво е съзнанието на Ангелите?, получаваме като отговор: В известен смисъл то е по-висше съзнание, тъй като не достига до минералното царство; съзнанието на Ангелите не достига до там, където са камъните, скалите, минералите. От друга страна, то включва растителни, животински и човешки същества заедно със собственото си царство на Ангелите, което там играе същата роля, каквато човешкото царство играе за нас. Тогава можем да кажем, че Ангелите също така осъзнават съзнателно четири царства - царството на растенията, животните, човека и царството на Ангелите.

Това е особеността на Ангелските същества: те нямат физическо тяло и следователно нямат органи на физическото тяло, като очи, уши и т.н. Следователно те не възприемат физическия свят. Като най-нисше същество те имат етерното тяло и следователно имат определена връзка с растенията. Тяхното съзнание може да се спусне толкова ниско, колкото растенията, и те могат да ги възприемат. От друга страна, където има минерал, те възприемат кухина - точно както по време на деваканично състояние човекът, както описахме, също ще възприема като кухина пространството, запълнено тук на земята от минерал. Така че, където и да е физическото царство, Ангелите възприемат кухина. От друга страна, тяхното съзнание се проектира нагоре, където човешкото съзнание все още не достига.

Но знаем също, че хората имат известна връзка помежду си; има такива, които водят, и такива, които са водени. Искам да намекна само за деца и възрастни учители: децата трябва да бъдат водени, докато станат толкова зрели, колкото учителите. В сегашното си развитие мъжете израстват в Юпитерово съзнание, което ще бъде подобно на това, което Ангелите притежават днес. Следователно Ангелите днес са всъщност водачи на хората, техни водачи, подготвят ги и съществува тясна връзка между това, което постепенно се развива в човека, и задачата на тези Ангелски същества. Какво тогава се формира в човека през останалата част от земното му съществуване? Това е нещо, за което често сме говорили. Казахме, че човекът има физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и его и че сега е зает с трансформирането на астралното си тяло, така че то постепенно да стане духовно-аз. Той работи и върху другите си членове, но съществената задача на земното съществуване се състои в пълното развитие на духовното-аз. Ангелите вече са го развили, те са го развили, когато е започнало земното съществуване, и по този начин Ангелите в йерархиите на еволюцията са духовете, които ръководят тази задача на човека - трансформацията на астралното тяло в духовното Аз.

Сега да попитаме как правят това. – Нека си спомним какво се случва след смъртта на човек и как първоначално той е обгърнат от това, което нарекохме панорама на паметта за току-що завършения живот. Това трае два или три дни, като се различава донякъде при отделните хора. Обикновено трае приблизително толкова време, колкото човек би могъл да издържи без сън. Различните хора се различават много по това: един е свикнал да спи на всеки дванадесет часа и тогава очите му се затварят; друг, напротив, може да остане буден четири до пет дни. Таблото на паметта трае толкова дълго, колкото човек може да се въздържи от сън. След това етерното тяло се разтваря и остава само екстракт от него – плодът на живота от миналия живот. Той го носи със себе си през цялото следващо време, включва се в неговото същество и формира основата за изграждането на физическото тяло в следващото въплъщение. Той е способен да изгради следващото си тяло по-съвършено, защото може да използва плодовете на миналия си живот. Така човекът има тази жизнена есенция и формира следващото си тяло от нея в следващия живот.

Сега знаем също, че човекът не само формира това тяло, но че в Девачан той в никакъв случай не е бездеен. Би било погрешно да се мисли, че човек трябва само да се занимава със себе си. Светът не е изграден върху такъв егоизъм. Във всяка житейска ситуация светът изисква от човека да участва в работата на земята и по време на престоя си в Девачан той участва в работата на земната повърхност. Ние сме наясно с факта, че земята, на която стоим днес, е изглеждала съвсем различно преди няколко века; земята непрекъснато се трансформира. По времето, когато Христос Исус е ходил по земята, тук е имало могъщи гори, е имало съвсем други растения и животни. Така лицето на земята непрекъснато се променя. Точно както хората работят с физически сили при изграждането на градове и т.н., така от Девачан те работят с онези сили, които трансформират физиономията на Земята заедно с растителното и животинското царство. Следователно в ново въплъщение човекът среща почва, която представя съвсем различна картина; той винаги преживява нещо ново. Неслучайно човек се ражда в ново въплъщение; той трябва да преживее нещо ново. Човекът допринася за трансформацията на Земята, но не може да го направи без ръководство. Той не може да определи следващите въплъщения, защото тогава не би трябвало първо да преживява какво ще се случи в бъдеще. А съществата, които ръководят човешката работа по трансформацията на Земята със силите на Девачан, които създават хармонията между различните човешки индивиди и еволюцията на Земята, такава каквато тя им съответства, тези духовни Същества са Ангелите. Върху камъните, върху твърдата земна кора, те не могат да работят, защото съзнанието им не се простира до минерала, а достига до растителното царство, което земята носи. Там те могат да работят, не наистина творчески, а трансформиращо.

Такова Ангелско същество работи всъщност с всеки човешки индивид, като го ръководи в задачата му да развие духовното си „аз“ в астралното тяло. В част от християнската доктрина се говори за Ангел-Хранител на човека и това е концепция, напълно съответстваща на реалността. Те са съществата, които създават хармонията между човешкия индивид и хода на земната еволюция, докато човекът не е напреднал толкова далеч в края на Земната еволюция, че да може да освободи своя Ангел. Тогава самият той ще има съзнанието на Ангел.

Сега лесно ще разберете, че Архангелите имат съзнание, което вече не достига до растителното царство, а само до животинското. Растенията, така да се каже, не съществуват за тях, растителното царство е твърде подчинено, твърде незначително. Те все още имат допирни точки с животинското царство и могат да го възприемат. Те нямат етерно тяло, астралното тяло е най-нисшият член на тяхното същество. Животното има астрално тяло и следователно Архангелите работят в астралните тела на животните. Освен това те възприемат човешкото царство, царството на Ангелите и собственото си царство. Архангелското царство е това, на което те казват „Аз“, както е за човека човешкото „Аз“. Тези същества също имат важна мисия и тъй като имат съзнание, две степени по-високо от човешкото, можете да разберете, че мисията трябва да бъде много възвишена. Съзнанието на Архангелите е толкова високо, че те са усъвършенствали напълно жизнения дух, Будхи, и следователно могат да насочват и водят в земната еволюция от прозрение, съответстващо на жизнения дух. Това се вижда от факта, че Архангелите са водачи на цели народи; Това, което се нарича народен дух, общият дух на народа или народа, всъщност е един от Архангелите. Сега ще ви е разбираемо, че онези народи, които все още са осъзнавали такава духовна връзка, не са гледали директно към най-висшето Същество, а са насочвали погледа си към Съществата, най-близки до тях, които са ги насочвали и водили.

Да вземем древните еврейски хора. Те почитали като най-висшия Бог, Яхве или Йехова. Но за тях Яхве принадлежал към ранга на Откровенията. Той бил възвишено Същество, което те признавали за свой Бог. Те обаче казвали: Този, който ни ръководи и ни води като действителен архипратеник на Йехова, е „Михаил“, един от Архангелите – името му означава „този, който стои пред Бога“. На древен еврейски той е бил наричан още „Ликът на Бога“, защото когато член на Стария Завет поглеждал към Бога, той чувствал, че Михаил стои пред Него и е израз на Неговото същество, както човешкото лице е израз на човешкото същество. Затова той бил наричан буквално Ликът на Бога.

Когато в окултизма се говори за народния дух, не се говори за някакво неразбираемо и трудно за разбиране същество. Когато в нашата материалистическа епоха хората говорят за народния дух, те всъщност нямат предвид нищо, а абстрактна външна комбинация от характеристиките на един народ. В действителност има духовен представител, Архангел, който води и насочва хората като цяло. Това Същество достига до животинския свят и това се е усещало от народите, те са го усещали инстинктивно. Единият народ е живял тук, другият там и според различните региони, които е заемал, е трябвало да използва еди-какви животни. Те са усещали инстинктивно, че това им е отредено от техния народен дух. Този дух е действал чак до животинския свят, така че древните египтяни, които са преживели това много ясно, са казвали: Когато разглеждаме развитието на растенията, тогава Ангелът работи в него; когато разглеждаме животните, те са ни разпределени от водещия дух на целия народ. Следователно те са виждали силата, която им е давала животните, като свещена сила и начинът, по който са се отнасяли към тях, е бил израз на това съзнание. Те не говореха за Архангели, но имаха същото чувство за това и именно това чувство египтяните обединяваха с култа към животните. Нещо повече, където имаше съзнание за тази духовна връзка, тези духове не бяха представени с изображения на земни животни, а с животински изображения, като например Сфинкса, крилати зверове и т.н., които намирате в различните изображения на народите. Сякаш водещите Архангели светеха и можете да видите изобразен в различните животински групи езотеричния израз на управляващите Архангели. Много от египетските идоли се основаваха на схващането, че Архангелът, водещият дух на хората, достига чак до животните. Това е специалната задача на Архангелите; има обаче и друга задача.

Имената „Уриел“, „Гавриил“, „Михаил“ са все още известни на съвременното съзнание, но като легенда от далечното минало, и е достатъчно само да погледнете в Книгата на Енох, за да намерите имената на други Архангелове. Така например, има „Фануил“, важен Архангел, който има не само задачата да ръководи някои хора или нации, но и друга задача. Ние знаем, че посвещението се състои във факта, че човек се стреми нагоре към все по-висше съзнание и че дори сега, в хода на земната еволюция, той се издига към все по-висше съзнание. Хората в Мистериозните центрове знаеха добре, че и тук са необходими насочващи, водещи сили. Затова те поставиха онези, които трябваше да бъдат посветени, под закрилата на Архангел Фануил. Той беше защитникът, когото кандидатът за посвещение призоваваше.

Други духовни същества от този ранг имат и други задачи. Така например, целият ход на световната еволюция се основава на съвкупност от сили, ръководени от определени същества. Така има Архангел, по-рано наричан „Суракиел“, чиято задача е да изкорени особено широко разпространените пороци на един град или цял район и да ги превърне в добродетели. За този, който познава тази връзка, е ясно, че това, което като цяло се нарича с абстрактната дума „Провидение“, е наистина ръководено. Ако някой се е заел с изучаването на духовните светове, не бива да се задоволява с общи абстракции, а да навлиза в тези подробности. Защото най-висшите същества, за които човек може да си състави каквато и да е представа, ръководят хода на световната еволюция чрез такива междинни същества, каквито току-що разгледахме. Те могат да бъдат обозначени като различните задачи на Архангелите.

Сега стигаме до ранга на „Първобитните сили“. Те са още по-възвишени същества, чието съзнание вече не се спуска до животните. Когато посветеният се издигне до общуване с Първобитните сили, той не им предава от човешкото си съзнание информация за животинските форми на земята. Защото тяхното съзнание достига само до човека; тогава те познават царството на Ангелите, царството на Архангелите и своето собствено царство. За себе си те казват „Аз“ и човешките същества са най-ниската йерархия, която възприемат. За Първобитните сили човекът е най-ниското царство, точно както камъкът, минералът, е най-ниският за човека. От това виждаме, че те ръководят прогреса на човечеството от много висока височина. Хората тук и там имат представа, че съществува нещо като вид „Дух на епохата“, който се различава според различните епохи. Често сме говорили тук за Духа на Епохите. Казахме например, че в първата културна епоха на Следатлантската епоха, тази на древния индийски народ, Духът на Епохата се е състоял във факта, че хората са поглеждали назад към атлантските времена, когато са смътно възприемали висши царства около себе си. Така е възникнала системата Йога, чрез която са се стремили да се издигнат във висшите светове. Физическият план на външната реалност е имал малка стойност за тях; това е била мая, илюзия. Ще ви се стори странно, но всъщност е вярно, че ако древната индийска цивилизация, с липсата си на интерес към физическия план, беше продължила, никога нямаше да има железопътни линии, телефони и такива неща, каквито съществуват във физическия свят днес. Защото изобщо нямаше да изглежда важно човек да се занимава сериозно с физическите закони, за да населява света с всичко, което днес представлява постиженията на цивилизацията.

След това дойде Духът на персийската епоха и човекът се научи чрез него да познава материята като противоположен елемент, върху който трябва да работи. Той се обедини с добрия Дух, Ормузд, срещу Духа на материята, Ариман. Но персиецът се интересуваше от физическия план. След това идва Духът на тази епоха, който намери израз, от една страна, в цивилизациите на Вавилон, Асирия, Халдея и от друга страна на Египет. Основана е човешката наука; чрез геометрията се е търсело да се направи земята подходяща за човека. Човек се е стремял да разбере значението на движението на звездите в астрологията, астрономията и се е подреждал земните дела в съответствие с това движение. Египетският социален живот е бил специално насочен според движението на звездите. Това, което там се е четело като тайни на звездите, е било основата на човешкото поведение. Древният индиец е търсил пътя към боговете, като е отклонявал напълно вниманието си от външната реалност; египтянинът е изучавал законите, които управляват, за да открие как волята и духът на боговете се изразяват в законите на външната природа. Това е била отново различна епоха. Така че за всяка епоха имате определен дух и еволюцията на Земята се осъществява чрез заместването на един Дух на Епохите от друг – това е случаят в детайли. Хората се издигат до концепцията за Епохите, но не знаят, че зад целия този прогрес на Епохите стоят Духовете на Епохите, нито знаят, че за да изразят Духа на своята епоха, те са само инструментите тук на земята на Духовете, стоящи зад тях. Помислете само за Джордано Бруно. Ако Джордано Бруно беше роден през 8 век, той нямаше да стане това, което стана в периода, управляван от Епохалния Дух, чийто израз той тогава стана. Той беше инструмент на Духа на Времето и същото важи и за други изключителни човешки същества. И обратно, Епохалният Дух не би могъл да намери такъв израз, какъвто го намери в Джордано Бруно, ако Джордано Бруно беше роден през 8 век. Чрез тези неща виждаме как хората са инструменти на Епохалните Духове, които са водещите същества на великите епохи, а също и на Духовете на „значенията и концепциите“ на по-малките епохи. Те са Първоначалните Сили, те разширяват съзнанието си надолу до човека. Те нямат насочващо влияние върху това, което обединява човека с други природни царства, защото съзнанието им не достига до животинското царство. Как хората водят живота си според духа на времето, как са основали държави, как са основали науки, как обработват нивите си – всичко от човешки произход, напредъкът на цивилизацията от началото до края стои под ръководството на Първоначалните Сили. Те водят човека дотолкова, доколкото той има работа с другите.

На няколко пъти съм обръщал вниманието ви върху факта, че определени същества от всяка духовна йерархия изостават, не са се издигнали толкова високо, колкото другите, а са застанали неподвижно, така да се каже, в световната еволюция. Ще можете да осъзнаете, че има същества, които би трябвало да се издигнат по време на Лунната еволюция до ранга на Откровенията или Силите, но са достигнали само до Първоначалните Сили. Те са различни от тези, които са се издигнали до този етап в нормалния ход на еволюцията. Следователно на земята има Първоначални Сили, които всъщност са незрели Сили. Сега се учим да познаваме от друг аспект много неща, за които вече сме чували. Следователно, зад Първоначалните Сили се крият някои, които всъщност биха могли да бъдат Сили, а сред Първоначалните Сили, които всъщност нямат право да съществуват, е онова същество, което е правилно да се нарича „Сатана“ – Сатана, „Незаконният Княз на този свят“. Това е истина обаче само за онези, които гледат на нещата от гледна точка на духовната наука. Законният Княз е една от „Силите“, Яхве или Йехова; Незаконното принадлежи към редиците на Първоначалните Сили. То се изразява, като непрекъснато внася объркване в отношението на човека към Духа на Времето, като кара хората да противоречат на Епохалния Дух. Това е истинската природа на Духа, който е наричан още „Духът на Тъмнината“ или Незаконният Княз на нашата Земя, този, който твърди, че е действителният водач и водач на хората. Сега ще разберете какъв дълбок смисъл се крие във факта, че Христос се е явил, за да хвърли светлина върху цялата следваща еволюция чрез Своята мисия и че Той трябва да обяви война срещу този Незаконен Княз на този Свят. Най-дълбоката мъдрост се крие зад изразеното в този забележителен пасаж от Евангелието.

Логично е, че определен възглед се поддържа не само сред материалистите, но и от хора, преследвани от стари представи, които те не разбират правилно – защото за Сатана дълго време се говори донякъде презрително! И дори хора, които са готови да признаят другите духовни същества, не са склонни да признаят реалността на Сатана; те го отричат. Това датира от Средновековието, когато хората са имали много любопитни възгледи за Сатана. Те са признавали, че той всъщност е изостанал Дух от ранга на Силите. Но къде са Духовете на Силите? Те се изразяват в това, което се разкрива в света като дух. Сатана е бил наричан Дух на Тъмнината; хората са си мислели: Тъмнината е отрицание на светлината, светлината е реална, но тъмнината не е реална – и са прилагали това духовно. Те са приписвали реалността на Духовете, които се проявяват в светлината, но на Сатана, който се проявява в тъмнината, са отричали реалността. Това е почти толкова умно, колкото ако някой, който е слушал физик, каже: Студът е само липса на топлина, той не е реален сам по себе си; Ако намаляваме топлината, става все по-студено и по-студено, колкото и топлина да отнемаме; студът не е реалност - така че нека не мислим за зимата! Но въпреки че студът е само отрицание на топлината, той все пак може да се усети много добре, когато няма отопление - така че Сатана е много добре реалност, дори и да е само отрицание на светлината.

Сега сме се издигнали до много възвишени Духове и стигаме до йерархията, наречена „Откровения“, Ексусиаи. Към тях например принадлежи съществото, което познаваме в други връзки като Яхве или Йехова, заедно с неговите спътници, Елохимите. Духовете на Светлината принадлежат към реда на Силите или Откровенията. Знаем, че Яхве е имал шест спътника, които са се отделили от слънцето. Самият Яхве е тръгнал с луната, която е отразявала слънчевата светлина към земята, но той е спътник на другите Елохими. Ако сега се опитате да определите съзнанието на Откровенията по аналогия с това, което се е случило преди, ще осъзнаете, че те не се интересуват от индивида. Отделните човешки същества се ръководят от Ангелите, Архангелите, Първоначалните Сили, чак до тези, които нарекохме Епохални Духове. Цялата структура, в която е вграден човекът, ръководството на планетата и това, което се случва на нея, е дело на Откровенията или Силите. Защото цялата настояща еволюция на човечеството не би могла да продължи без, от една страна, ускоряващите слънчеви сили, а от друга, възпрепятстващите лунни сили. Откровенията или Силите нямат нищо общо с отделни хора, а с групи хора. Те ръководят външните сили и същества, които придават на планетата нейната конфигурация и от които човекът се нуждае, за да може да премине през своята еволюция. И така, накрая ние гледаме към едно възвишено Същество, Което надминава всичко, което току-що описахме, самото

Христово Същество. Христос носи на земята нещо, което не е свързано с отделния човек, а с ръководството на цялото човечество. И към Христос човекът трябва сам да намери пътя си; защото само Първоначалните Сили принуждават човека да ги намери; към Христос той трябва да дойде по собствена свободна воля.

Така сме си изградили известна представа за най-ниските степени на йерархиите, поставени над човека - Ангелите, Архангелите, и бегла представа за Първоначалните Сили и Власти. Само с бегла представа бихме могли да погледнем към едно още по-висше Същество - Христос. При друг удобен случай можем да разгледаме какво може да се каже за Престолите и т.н. Днес исках да разкажа нещо за духовната структура, в която е вплетен човекът, доколкото в нея участват Ангели, Архангели, Първоначални Сили и Власти.

Лекция осма

Когато се срещнахме за последно за обучение, беше обещано да се кажат няколко неща за по-напредналите теософи, след като нашата група се е развила до този момент. Изразът „напреднали теософи“ обаче не е имал за цел да внуши някакви специални теоретични познания за теософските учения. Можем да разберем какво се има предвид, ако осъзнаем, че участието в живота на теософска група има определен ефект върху душата, дори за известно време да е просто период на чакане. По време на този живот в група човек не само придобива понятия и идеи относно природата на човека, на висшите светове, на еволюцията и т.н., но много повече, отколкото някой осъзнава, поглъща набор от възприятия и чувства, различни от тези, които е донесъл със себе си като новодошъл в теософията. Тези възприятия и чувства са особено свързани със способността да слушаме тихо и спокойно и да приемаме описанията с определена вътрешна достоверност, без да ги гледаме като фантастични сънища. Преди да се докосне до теософското светоусещане, човек вероятно би се засмел и би се развеселил на подобни идеи и със сигурност мнозинството от нашите съвременници биха им се развеселили. Тази сума от чувства и усещания, към които постепенно свикваме, е много по-важна от детайлите на теософските учения и теории. Защото, малко по малко, ние всъщност ставаме различни, като придобиваме тези чувства към онези други светове, които непрекъснато пулсират през нашия свят, незабележимо за сетивата ни. Хората, които имат такива чувства, които заемат това отношение към тези други светове, са тези, които в този случай могат да бъдат наречени „напреднали теософи“. По този начин се отправя апел към вашето сърце, вашата чувствителна природа, а не към вашите теоретични знания. Това, което сърцето и чувствата са погълнали, представлява напредъкът, от който се нуждаем, ако искаме да приемем свободно и безпристрастно твърденията, съдържащи се в последните лекции и по определен начин в лекцията, която ще бъде изнесена днес. Ако говорим за абстрактни теории като цяло, за да обидим възможно най-малко здравия човешки интелект, само бихме се заблуждавали. Не би трябвало да имаме истинската воля да отключим този свят, който трябва постепенно да бъде отключен чрез Теософското движение. Днес ще се запознаем със същества, за които може да се каже, че са сред нас, ако се смятаме за духовни същества, но на които досега сме обръщали малко внимание в нашите изследвания. Както знаете, ние винаги сме поставяли човека в центъра на нашето светоглед, като микрокосмос. За да разберем обаче човека и неговата еволюция, ние сме обръщали най-голямо внимание на други същества, на висши духовни същества, които преди са играли онази роля в нашата Земна еволюция, която днес играе човекът. Видяхме, че преди нашата Земя да навлезе в сегашния си етап, тя е била това, което сме свикнали да наричаме старата Луна, и знаем, че някои духовни същества, които днес стоят по-високо от човека, тогава са преминавали през човешкия си етап, макар и при различни условия. Научихме, че същества, които днес са две степени по-високи от човека, Огнените Духове, са преминали през човешкия си етап на старото Слънце, а освен това научихме, че Асурите са преминали през човешкия етап на Стария Сатурн. Техните качества, както добри, така и зли, стоят далеч над или под тези на човека. Така в течение на времето разгледахме цяла поредица от същества, които участват в цялостното развитие на нашия живот и природа. Опознахме същества, към които в определено отношение трябва да се обърнем с поглед; и този, който може да наблюдава ясновидски, открива съществена разлика между тях и човека. Вие знаете, че ние разграничаваме различните части на човешката природа.

Ние му приписваме телесна природа – физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло – и, отделно от тялото, душевна природа – сетивна душа, интелектуална душа, съзнателна душа – и трето, дух, който е едва в началните етапи на еволюцията. В бъдещите фази на нашата планета човекът ще го доведе до по-високо развитие. Когато изследваме човешкото същество, ние откриваме, че то се състои от три части: телесна, душевна и духовна, които най-общо казано съставляват тройното същество на човека.

Ако сега погледнем нагоре от човека към висшите същества, за които току-що говорихме, можем да кажем, че те се различават от човека по това, че не са развили грубото тяло. Тези същества, например, които наричаме Лунни Питри или Ангели в християнския езотеризъм, не притежават груба телесна природа, възприемаема от сетивата. Те са преминали през етапа на човечеството на Луната и сега са се издигнали по-високо. Такава груба телесна природа като човешката не може да им се припише. От друга страна, те вече са развили висшите членове на духа, които все още не са притежавани от човека, така че можем да кажем, че те са дух и душа, за разлика от човека, който е тричленно същество - дух, душа, тяло. По този начин ние се занимавахме главно с космически същества, които стоят над човека и имат дух и душа.

За окултния наблюдател обаче в света съществуват и други същества и макар че в съвременната фаза на човешкото развитие те са до голяма степен скрити, те въпреки това играят роля в еволюцията. Има същества, които ясновидският поглед не може да разпознае като духовни, защото това, което сме свикнали да наричаме дух у човека, не може да бъде открито в тях: те се състоят по същество от тяло и душа. От предишните ни изследвания познавате цяла група такива същества, а именно животните. Те имат тяло и душа. Знаем обаче, че животните са свързани с така нареченото си групово его и че то само по себе си е от духовна природа. В единичното животно, стоящо пред нас във физическия свят, наистина имаме същество, притежаващо само тяло и душа, но то продължава, така да се каже, към висшите светове и е свързано с духовността. Често съм използвал определено сравнение по отношение на груповото его на животните: ако тук имаше преграда и аз протегнах пръстите си през нея, без да ме видите, а само десетте пръста, пак бихте казали, че пръстите трябва да идват от някой, който е невидим за вас. Същото е и с груповите егота; Те са невидими и скрити за физическо възприятие, но въпреки това съществуват. Животното принадлежи към група, а различните животински групи са свързани с груповите егота по-горе. Следователно, само когато говорим за отделното животно тук, на физическия план, можем да кажем, че животните имат тяло и душа. Това, което виждаме, има продължение в астралния план.

Но съществуват и други същества, които вече не са видими за физическите сетива, същества, притежаващи тяло и душа. В различни окултни учения те често се наричат елементарни духове. Да ги наричаме елементарни духове показва най-голямата възможна некомпетентност, защото те не притежават само дух. По-добре е да ги наречем елементарни същества и скоро ще видим защо телата им не са видими. Междувременно нека приемем като вид определение, че такива същества се състоят от тяло и душа. Разбира се, съществуването им се отрича в нашата просветена епоха, защото човекът в сегашната си фаза на развитие не може да ги види; този, който желае да ги види, трябва да е напреднал до известна степен на ясновидско съзнание. Фактът, че нещо не е възприемаемо, обаче не означава, че то не е активно в нашия свят. Дейността на тези същества от тяло и душа играе много важна роля в нашия свят. Това, което правят, може да се види, но не и самите вършители.

Сега първата ни грижа е да придобием, доколкото е възможно, без определено възприятие, някаква представа за тези елементарни същества, които приемат различни форми и обитават духовната сфера, която е приела всички нас. За тях се говори още като за природни духове; всъщност са им дадени много различни имена. Името обаче няма значение; необходимото е да си създадем определена представа за тях. И тук вече идва обръщение към вашите напреднали чувства и възприятия. Бих искал съвсем просто и ясно да обясня как тези същества се проявяват пред ясновидския поглед.

Има същества, които могат да бъдат видени с ясновидско зрение на много места в дълбините на земята, особено места, слабо докоснати от живи растения, места например в мина, които винаги са били от минерален характер. Ако копаете в метална или камениста земя, ще откриете същества, които първоначално се проявяват по забележителен начин - сякаш нещо ще ни разпръсне. Те сякаш са способни да се струпват близо един до друг в огромни количества, а когато земята се отвори, сякаш се пръскат на парчета. Важното е, че те не се разпръскват на определен брой, а че в собствената си телесна природа стават по-големи. Дори когато достигнат най-големия си размер, те все още са малки същества в сравнение с хората. Просветленият човек не знае нищо за тях. Хората обаче, които са запазили определено чувство за природа, т.е. старите ясновидски сили, които всеки някога е притежавал и които е трябвало да бъдат загубени с придобиването на обективно съзнание, биха могли да ви разкажат всякакви неща за такива същества. Дадени са им много имена, като например таласъми, гноми и т.н. Освен факта, че тялото им е невидимо, те се различават съществено от човека дотолкова, доколкото човек никога не би могъл разумно да им припише каквато и да е морална отговорност. Това, което наричаме морална отговорност у човека, напълно им липсва; това, което правят, го правят автоматично и в същото време то съвсем не е различно от това, което прави човешкият интелект, интелигентност. Те притежават това, което наричаме остроумие в най-висша степен, и всеки, който се докосне до тях, може да наблюдава добри доказателства за това. Тяхната природа ги подтиква да правят всякакви номера на човека, както може да ви каже всеки миньор, който все още е запазил нещо от здравословно природно чувство – не толкова миньорите във въглищните мини, колкото тези в металургичните мини.

Различните членове на тези същества могат да бъдат изследвани чрез окултни средства, точно както в случая с човека, когато разграничаваме неговите членове като физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и его и това, което ще се развие от тях като дух-себе, жизнен дух и дух-човек. В сегашната си фаза на развитие човекът се състои основно от четирите члена, посочени първо, така че можем да кажем, че най-висшият му член е егото или „Аз“, а най-нисшият е физическото тяло. Но сега бихме се поддали на заблуда, ако си представим съвсем абстрактно, че физическото тяло няма нищо общо с човешкото его. Във физическото тяло на човека имаме инструмента за човешкото его. Видяхме, че човешкото тяло е много сложна организация. Във всички съществени аспекти егото има своя физически инструмент в кръвта, астралното тяло - в нервната система, етерното тяло - в жлезистата система, а физическото тяло - във физическите органи, работещи чисто механично. Трябва да си представим, че цялото човешко вътрешно преживяване, което се случва в астралното тяло, има своя материален израз в нервната система, а всичко, което се случва в етерното тяло, намира своя материален израз в жлезистата система, инструментът на етерното тяло. По този начин физическото тяло представлява, така да се каже, образ на четиричленното същество на човека. Сега вземете човешкото физическо тяло такова, каквото го имате пред себе си, вземете всичко, което това физическо тяло е като инструмент на мислещото его. Най-добре ще разберете какво се има предвид под това, когато си спомните, че самото его остава същото от инкарнация на инкарнация, но че инструментът на егото се изгражда наново за всяка инкарнация. Материалният инструмент на егото се изгражда наново във всяка инкарнация. Сега човекът има предимство пред цялото животинско царство, притежавайки по-фина материална организация, а именно материалната организация, която проявява действителния човешки интелект. И това се е появило чрез факта, че в продължение на дълги периоди от време егото бавно и постепенно се е учило - макар и несъзнателно - да работи върху астралното тяло. Знаем, че астралното тяло на човека се състои от две части: една част, върху която той все още не е направил нищо, която следователно е такава, каквато е била макрокосмически, и една част, върху която е работил. Тези две части са по определен начин развити във всеки. Във висшата нервна система, особено в мозъка, който се изгражда наново с всяко ново въплъщение, имате материалния израз на работата, извършена от човешкото его върху неговото астрално тяло. По този начин човекът има много по-пълно развит преден мозък от животното, защото предната част на мозъка е проявление на астралното тяло, върху което работи егото. Но астралното тяло въпреки това има своя външен израз и в нервната система. Сега можете лесно да осъзнаете, че в момента, в който някой член на нашия организъм бъде доведен до по-висок етап на съвършенство, промяна трябва да настъпи в целия останал организъм. Останалата част от организма трябва да претърпи промяна. Защо човек не може да ходи на четири крака? Защо е превърнал предните си крайници в инструменти на работа? Защото в земното си развитие той е работил върху астралното си тяло! Развитието на предния мозък включва усъвършенстване на етерния инструмент. Външното винаги е реално проявление на вътрешното. Всичко, което виждаме във физическо състояние в настоящата ни фаза на еволюция, е резултат и всъщност специфичен резултат от духовната еволюция.

Сега ще осъзнаете, че всичко материално, чак до формата, е резултат от това, което стои активно зад този материал. Има например същества като тези, които току-що ви описах, които не са в състояние да трансформират астралното си тяло, защото им липсва духовна природа. Никакво его не работи върху тяхното астрално тяло. Това астрално тяло с всичките си душевни преживявания трябва да се изрази в материална форма. И все пак материалната форма на същества, през които не свети никакво его, не може да бъде видима в нашата еволюционна фаза. Тя не може да бъде видима, защото се намира с една степен по-ниско от нашата видима материя. Моля ви да разберете ясно какво се има предвид под това. Ако някой се опита да опише какво представлява едно физическо тяло, може да каже, че го вижда. Човек не може да види етерното тяло, защото по отношение на субстанцията то се намира на едно ниво по-високо от физическото тяло. Още по-малко може да види астралното тяло, защото то се намира още по-високо. Но под физическата материя има и субстанции, които не могат да се видят. От цялата материя се възприема само средна ивица или лента, именно тази ивица, която представлява физическата материя, възприемаема за физическото око. Точно както субстанцията продължава нагоре като физическа основа за етерното и астралното, така тя продължава надолу и отново става невидима. И сега, след като разгледахме различните членове на човешкото същество, ще можем да представим пред себе си състава на тези други същества.

Това, което наричаме елементарни същества, няма его, но те са развили принцип под физическото тяло. Следователно можем да кажем, че принципите 3, 2, 1 и минус 1 са развити в тях. Но не само същества започват от третия принцип. Имаме и такива, които започват от 2 и след това имат минус 1 и минус 2. И след това имаме още други, чийто най-висш принцип е същият като най-нисшия на човека. Те са развили 1, минус 1, минус 2 и минус 3. Ако имат физическо тяло, то трябва да е невидимо. Можем също да кажем, че ако висшите членове на човека ги нямаше, физическото му тяло би изглеждало много различно. Когато умре, физическото тяло е само и се разпада на атомите на природата. Това, че е такова, каквото го познаваме днес, е така, защото е проникнато от етерно тяло, астрално тяло и его. Вярно е, че съществата, които наричаме гноми и гоблини, имат физическо тяло, но те не притежават това, което в човека наричаме его. Гномите имат физическото тяло като свой най-висш принцип, но имат три принципа под физическото тяло. Това прави телата им далеч по-малко видими от физическото тяло на човека. Силите, разположени под физическия план, пречат дори физическото в тях да бъде видимо за обикновеното око. Ако трябва да имат нещо, приближаващо се до физическа субстанция, това може да се случи само под силен натиск, ако външна физическа материя ги притисне заедно. Тогава тяхната телесност е толкова компресирана, че те лежат в сгъстена маса и се развиват по ужасяващия начин, който описах по-рано. Процесът, когато външният натиск се премахне, когато земята се изкопае, е като цяло процес на разтваряне, което се извършва с огромна бързина, много по-бързо от разтварянето на човешкото тяло след смъртта. Следователно те никога не могат да бъдат видени, въпреки че имат физическо тяло. Те имат физическо тяло само за този, който може да вижда през земята. Що се отнася до принципа, силата на това тяло, има нещо в неговата структура и организация, което наподобява човешкия инструмент на мисълта. Следователно онези хора, които изобразяват гноми от определено природно чувство, не са несправедливи да превърнат главите им в специална характеристика. Всички тези символи имат истинската си основа в реалността. Тези същества притежават един вид автоматичен интелект, защото той наистина действа автоматично. Все едно си представяте, че мозъкът ви е изваден. Тогава той няма да бъде проникнат от вашите висши членове и веднага щом бъде изваден, той вече не действа с висш интелект. По този начин пред нас са съществата, които наричаме гноми. Тогава ще можем да хвърлим допълнителна светлина върху съществата, които стоят под човека.

Но първо трябва да си изградим представа къде се намират тези същества в хода на еволюцията. Този въпрос всъщност е далеч по-важният и е свързан не само с нашата минала еволюция, но и с тази в бъдеще. Това е същественото. А как са свързани те с нашата бъдеща еволюция? За да отговорим на това, трябва да разгледаме развитието на човека. Знаем, че човекът преминава от въплъщение към въплъщение, от въплъщение към въплъщение; знаем, че във всяко ново въплъщение той носи със себе си плодовете на предишното. Знаем, че самият човек всъщност е съ-създател във всяко ново въплъщение на своята форма, както и на своите способности и съдба. Това, което го среща като негова съдба, са делата, които самият той преди това е гравирал във външния свят. Те се връщат отново като негова съдба. Това, което е гравирал в себе си през живота си, се връща при него като негови таланти и способности. Така човекът участва в създаването и на двете - на външната си съдба, и на вътрешната си организация. Сега се питаме: Откъде идва това? Какво ни кара да бъдем, да речем, на по-съвършен етап на развитие - и всеки отделен човек е на по-съвършен етап в това отношение? Какво ни кара да се издигнем на по-висок етап? Това е всичко, което сме погълнали през нашите превъплъщения. Не виждаме с очите си и не чуваме с ушите си безсмислено; след смъртта ние усвояваме плодовете на живота и носим със себе си това, което може да бъде ефективно, това, от което можем да изградим зародишната сила на следващото превъплъщение.

Сега могат да се случат различни неща. Малката стрелка на везните може да се измести към едната или другата страна. Идеалното условие би било човек във всяко въплъщение да е използвал живота си пълноценно, да не е оставял неизползвано нищо, през което да може да премине и да преживее и което да даде плод за следващото въплъщение, а да е взел всичко със себе си. Това като правило никога не се случва. Човек прекрачва границата или на едната, или на другата страна. Той или използва организацията си недостатъчно, определени сили остават неизползвани и той внася в новото въплъщение по-малко, отколкото би могъл да внесе, или прониква твърде дълбоко в организацията си и се въвлича твърде тясно в телесната си природа. Има два вида хора. Единият вид би искал да живее изцяло в духа и да не се спуска към телесната си природа; обикновените хора ги наричат мечтатели и визионери. Другият вид се спуска твърде дълбоко в тялото. Те не извличат от въплъщението това, което трябва да се извлече, а растат заедно с въплъщението. Те намират за съчувствено и приятно да бъдат с въплъщението, не задържат за себе си това, което се развива от въплъщение на въплъщение, а го оставят да потъне в това, което би трябвало да бъде само инструмент за вечния зародиш на човешкото същество.

Веднъж посочих една важна легенда, която ни представя какво трябва да преживее човек, който се спуска твърде дълбоко във временната, преходна природа на едно въплъщение. Ако помислим за краен случай, можем да си го представим така: „Какво ми е, че трябва да пренасям нещо в по-късни въплъщения? Аз живея в това въплъщение, харесва ми, то ми отива много добре. Не ме интересува повече какво се очаква да направя от него.“ Ако тази мисъл се следва, докъде води тя? Води до човек, който седи на пътя, когато минава велик Водач на човечеството. Той обаче отхвърля идеите за Водача на човечеството. Той го отблъсква и си мисли: „Не искам да знам нищо за теб, който би насочил ядрото на моето същество към бъдещи въплъщения, където човечеството ще бъде външно по-съвършено. Искам да се съединя с настоящата си форма.“ Човек, който отблъсква такъв Водач на човечеството, ще се появи отново в същата форма. И ако това отношение се втвърди, тогава той ще отблъсне и Водача в следващото въплъщение. Той ще се появява отново и отново като същата фигура. Сега ще си представим онези, които слушат великия Водач на човечеството. Те ще запазят душата с нейното вечно жизнено ядро. Човечеството ще е продължило напред, но и те ще се появят във все по-развиваща се форма. Този, който обаче отблъсква Водача на човечеството от себе си, трябва да се появява отново и отново по същия начин. Това е легендата за Ахашверо, който е отблъснал от себе си Христос, Водача на човечеството. Човекът или се е закалил, или притежава възможността да се развие до по-високи етапи. Расите не биха изостанали и не биха станали декадентни, ако нямаше хора, които желаят да изостанат и са принудени да изостанат, тъй като не са развили своето вечно жизнено ядро. По-старите раси съществуват само защото има хора, които не могат или не искат да се придвижат напред към по-висша расова форма. Днес не мога да говоря за цялата поредица от възможности, в хода на земната еволюция, човекът да стане едно цяло с расата, да расте заедно с това, което е характерът на една или друга раса. Помислете за атлантската раса; души са преминали през нея, но не всички са я напуснали. Има шестнадесет възможности за сливане с расата. Те се наричат „шестнадесетте пътя на погибелта“. По тези пътища човекът би се слял с материалното. Стремейки се напред обаче, той е изтеглен от раса в раса към все по-високи степени.

Виждаме тогава, че всъщност е възможно човек да се комбинира с едното въплъщение по такъв начин, че да изостане в еволюцията. Следователно другите му духовни братя са на по-висок етап, когато той се появява отново в ново въплъщение. Тогава той трябва да се задоволи с по-нисше въплъщение, което му е оставено в упадъчна раса. Това е нещо, което със сигурност се случва. Не е нужно обаче да плаши хората за настоящата фаза на еволюцията. Никой не е длъжен да поеме по всичките шестнадесет пътя и по този начин да изпадне от еволюцията. Трябва само да сме наясно с възможността.

Сега нека вземем един краен случай и да си представим, че човек се съединява твърде пълно с това, което трябва да съставлява характера на едно въплъщение. Да предположим, че той достига това, което трябва да бъде постигнато в шестнадесет въплъщения; той поема по шестнадесетте лъжливи пътя. Земята не го чака, земята се движи напред и той накрая достига до точка, в която вече не може да се въплъти в човешко тяло, защото такива не съществуват. Няма да има повече тела, в които души, които са се потопили твърде много в телесната си природа, да могат да се въплътят. Такива души губят възможността за въплъщение и не намират друга възможност. Само помислете какво ще са загубили. Възможно е, но само в изключителни случаи, дори по време на Земната еволюция душите да не могат да се въплътят, защото няма повече достатъчно лоши тела. Тези хора са стигнали толкова далеч, че нямат друга възможност да се въплътят в нормалния ход на еволюцията. Да предположим, че такива същества останат на Земята - това ще бъдат само единични случаи. И сега, тъй като по-късното е плод на по-ранното, те тогава няма да намерят подходящи за себе си тела. Те са, така да се каже, твърде добри за телата от подчинен ред, а за другите тела са твърде лоши. Следователно те трябва да живеят безтелесно съществуване. Те трябва да се откъснат напълно от хода на еволюцията. Защо са заслужили това? Поради факта, че не са се възползвали от живота! Светът е около тях; те са притежавали сетива, за да възприемат света, да обогатяват жизненото ядро и да го оформят до по-висок етап. Те не напредват със световната еволюция, а изостават на определен етап. Съществата, които изостават на такива етапи, се появяват в по-късна епоха с приблизително същия характер като по-ранната епоха. Те са израснали заедно с нея, но не във формите на по-късната епоха. Те се появяват в по-късна епоха като подчинени природни духове. Всъщност човешката раса ще предостави цял брой такива нови природни духове през втората половина на еволюцията на Юпитер, защото човекът ще е завършил напълно петия принцип на етапа на Юпитер. За тези, които не са използвали възможността на Земята да развият петия принцип, няма да има налична форма. Те ще се появят като природни духове и тогава ще се появят с четири принципа, като четвъртият е най-висшият. Докато нормално напредналият човек ще има принципите 5, 4, 3, 2 на етапа на Юпитер, тези хора ще имат 4, 3, 2, 1. Това би била съдбата на онези, които не са развили постепенно своите висши принципи, използвайки земния живот. Те стават природни духове, така да се каже, на бъдещи еволюционни периоди, действащи невидимо. Същото се е случило и с нашите настоящи природни духове в по-ранните периоди на еволюцията, освен доколкото, разбира се, има непрекъснати промени според характера на различните периоди. Всичко сега е степенувано, така да се каже, според моралната отговорност и тъй като това е така,Природните духове, които произлизат от човешката раса, ще имат определен морал. На Юпитер ще има природни духове, които имат морална отговорност.

Нека сега си припомним казаното от мен за това как Юпитер се различава от нашата Земя. Описахме природата на Земята като тази на планетата на Любовта, за разлика от природата на Луната, планетата на Мъдростта. Както любовта се е развивала на Земята, така и мъдростта, която откриваме навсякъде около нас, се е развивала на Луната. Любовта в най-ниската си форма е възникнала в древната лемурийска епоха и се трансформира към все по-високи степени до най-висшата духовна форма. Когато в бъдеще планетата Земя се появи като Юпитер, обитателите на Юпитер ще насочат погледа си към любовта, както хората на Земята правят към мъдростта. Наблюдаваме бедрената кост, в която е вплетена мъдростта; цялата Земя е в известен смисъл кристализирана мъдрост, която се е формирала малко по малко на Луната. Но мъдростта се е формирала постепенно, точно както на нашата Земя постепенно се формира любовта. И точно както ние се удивляваме на мъдростта във всичко, което ни заобикаля, така и този, който един ден ще обитава Юпитер, ще почувства как към него се носи любовта, която ще се крие във всички неща. Тази любов ще струи от всички същества и ще ни говори, както ни говори мъдростта, която е секретирана в Земята чрез старото лунно съществуване. Така космосът се движи напред от етап на етап. Земята е космосът на Любовта и всяко състояние има своята специална задача. Както общата мъдрост преобладава на нашата Земя, така и общата любов ще преобладава в целия Юпитер. И както разрушителните сили на мъдростта произлизат от онези същества, които са останали на Луната, така и на Юпитер ще се появят разрушителните сили на любовта от същества, които са останали. В средата на общия гоблен на юпитерското съществуване ще бъдат поставени отвратителните форми на изостаналите същества с егоистични изисквания за любов и те ще бъдат могъщите опустошителни сили в юпитерското съществуване. Престоят на човешките същества в отделните въплъщения създава разрушителните природни сили на Юпитер. Така виждаме как е изтъкан светът, вредни елементи, както и благотворни; имаме морален елемент, вплетен в световния процес. Следната таблица показва всички форми на природните духове:

	Физическо тяло и по-високо	**По-долу**
Гноми	1	3
Ундини	2	2
Силфи	3	1
Саламандри	4	0

Така гномите имат 3 принципа отдолу и 1 отгоре, ундините имат 2 принципа отдолу и 2 отгоре, силфите имат 1 отдолу и 3 отгоре. Всички те са изостанали същества, които се промъкват през фигурата и формата на земята като елементарни същества. Те не са успели да достигнат дух; те се състоят единствено от тяло и душа. Гномите, ундините и силфите са двучленни същества. Сега ще ме попитате откъде всъщност идват саламандрите.

Те всъщност са четвърти вид. Ако попитате – мога само да посоча това в заключение – откъде идват тези три вида, гноми, силфи, ундини, мога само да отговоря, че те са същества, които са останали назад. Но саламандрите по някакъв начин са хора, тъй като са развили частично четвъртия принцип. Те обаче не са

достатъчно напреднали, за да могат да приемат човешка форма. Откъде идва този четвърти вид?
Ще обясня това в заключение. Когато разберете това, ще можете да разберете много от тайните на заобикалящата ни природа. Знаете, че когато проследяваме човека назад в неговата еволюция, стигаме до все повече и повече духовни форми. Човекът е напреднал малко по малко към физическо съществуване. Знаем, че различните животински видове постепенно са били изхвърлени, така да се каже, като изостанали братя на напредващата човешка еволюция. Човекът е постигнал такова напреднало развитие, като е бил последният от всички, който е приел физическа форма. Другите животински същества са на изостанал етап, защото не са могли да чакат, защото са се намесили в земните органи и физическа организация по-рано. Но животните имат групови души, които работят във физическия свят, въпреки че съществуват само на астрален план. Виждаме мъдростта, дадена от Луната на нашата еволюция, най-цялостно развита в животинското царство от груповите души. Човекът създава своята цивилизация *чрез мъдрост* , но не бива да си приписва мъдрост. Всяка човешка мъдрост не е само в човека, а присъства по далеч по-цялостно на цялата ни земна планета. Някой, който цени човечеството, може да каже: „Какъв напредък е постигнало човечеството в мъдростта! Последните изобретения например са свидетелство за това.“ А сега помислете за ученическите си години и за основните открития, за които ни разказаха тогава. Може би ще си спомните и откриването на хартията. Човешката мъдрост стигна до етапа на изобретяването на хартията. Това със сигурност беше постижение на човешката мъдрост. Но осата я е знаела много по-рано! Всички познавате гнездата на оси. Те са направени от същото вещество като хартията, направена от човека. Бихме могли да преминем през цялата природа и бихме намерили управляващата мъдрост навсякъде. Колко по-рано от човека духът на осата е открил хартията! Индивидуалната оса не го прави, това е груповото его.
И така, виждаме, че това, което съставлява човешката мъдрост, е вплетено и запечатано в цялата земя. Но отношението на животното към неговата групова душа е само до определен момент това, което всъщност би трябвало да бъде от космическа гледна точка - ако мога така да се изразя. Какво е това отношение на груповата душа към отделното животно? Вземете може би груповата душа на един вид насекомо. Когато отделното насекомо умре, за груповата душа е точно същото, както когато загубите косъм и порасне друг. Животинските форми, които възникват, са само нови творения на груповата душа. Можете да проследите животинските редици дълго време и навсякъде ще откриете, че това, което е на физически план, има точно същото действие, както облакът, който се разтваря и преобразува. Груповият дух се метаморфозира и физическите му членове просто се обновяват. Това обаче се случва само до определен етап, след което в животинското царство се случва нещо друго. Това е много важно точно когато стигнете до така наречените

висши животни. Именно там се случва нещо, което вече не изглежда съвсем да се вписва в това, което описах. Нека вземем като ярък случай маймуните. Например, маймуната внася твърде много от груповата душа в собственото си индивидуално съществуване. Докато при относително по-нисшите животни цялата физическа форма се връща обратно в груповата душа, маймуната запазва нещо във физическата организация, което не може да се върне обратно. Това, което маймуната отдели от груповия дух, вече не може да се върне. Така и в случая с човека имате егото, което преминава от въплъщение в въплъщение и е способно чрез развитие да достигне различните си етапи. И тук няма възможност за връщане в груповия дух. Маймуната има нещо, което е подобно на човешкото его. Цяла поредица от животни извличат твърде много от груповата душа, други пък извличат нещо по друг начин. И това остава в нашата еволюция и действа като четвърти клас елементарни духове. Те са отделени групови души на животни, чиито индивидуални души не могат да се върнат в груповата душа, защото са пренесли развитието си отвъд нормалната точка. От безброй животни остават такива егоподобни същества. Те се наричат саламандри. Това е най-висшата форма, защото са егоподобни.
С тези бележки ви запознах с природата на поредица от същества, които ще се научим да опознаваме по-точно, защото днес научихме само за техния вид съществуване и връзки. Но те действат по определен начин в нашия свят. Класификацията всъщност може да даде малко; с течение на времето обаче ще стигнем и до тяхното описание. Тези същества, подобни на саламандри, се появяват дори днес по странен начин, когато определени човешки природи от особено нисък порядък, които въпреки това със сигурност ще се въплътят отново, оставят след себе си част от по-нисшата си природа. Има такива хора. Никое човешко същество днес, разбира се, не може да бъде толкова зло, че да изпадне напълно от еволюцията, но може да остави след себе си част от природата си. Това са особено вредни елементи в нашата еволюция - тези частично отделени човешки природи, които са останали като вид дух и проникват в нашето съществуване. Голяма част от това, което прониква в нашето духовно пространство и за което нямаме и най-малка представа, се проявява твърде добре във външни явления. Много лоши неща в цивилизацията, които днес изглеждат естествени, ще бъдат обяснени само когато хората знаят с какви смущаващи, забавящи сили имат работа. Последиците ще бъдат очевидни в много упадъчни явления на нашата цивилизация. Само защото това е предвидено от онези, които знаят как да разчитат знаците на времето, е възникнало Антропософското движение. Този, който стои в света без знание, трябва да позволи на нещата да действат върху него. Този, който има прозрение, обаче, ще бъде в състояние да предпази човека от смущаващите влияния на тези същества. Ако размислите върху това по правилния начин, ще видите дълбоката духовност и лечебната природа на Антропософското движение. Целта му е да освободи човека от силите, които искат да го спънат. Бихме изпаднали напълно в упадък, ако не

желаем да се занимаваме със знания за тези неща. В близко бъдеще ще преживеете всякакви груби културни явления. Ще откриете, че тези, които стоят в тях, ще гледат на тези хора като на мечтатели, които наричат нещата с истинските им имена. Светът е стигнал до точката, в която тези, които познават реалността, се наричат мечтатели и визионери, докато истинските визионери са тези, които искат да се придържат само към външното. Прогресът на цивилизацията се основава на проникването на човека със знание в характера на враждебните сили. Знанието, разбирано в смисъла, често изразяван тук, е нещо, което ще доведе от антропософския духовен поток определено изречение до истинско осъзнаване. Това е изречението, което сме научили в християнския езотеризъм и което Водачът на християнския живот е провъзгласил на своите последователи: „Ще познаете истината и истината ще ви направи свободни.“ Познанието за пълната и цялостна истина и реалност може да направи човека свободен и изцяло и изцяло човек.

Лекция девета

В последната ни лекция се осмелихме да навлезем в доста необичайна област, когато насочихме вниманието си към определени същества, които определено съществуват сред нас. Те са духовни същества, които по някакъв начин излизат от обичайния ход на еволюцията и именно този факт им придава значение. Разглеждахме елементарните същества, чието съществуване естествено се възприема от просветения ум на днешния ден като най-голямо суеверие, но които ще играят значителна роля в не много далечно време на нашата духовна еволюция, именно чрез позицията, която заемат в космоса. Видяхме как такива елементарни същества възникват като вид неправилно откъснати части от групови души. Трябва само да си спомним казаното в края на лекцията и ще сме поставили пред духовните си очи природата на такива елементарни същества. Разглеждахме един от последните оформени видове на тези елементарни същества. Посочихме факта, че всяка животинска форма – или, казано по друг начин – съвкупност от подобно оформени животни е представена от групова душа. Казахме, че тези групови души играят същата роля в астралния свят, както нашата човешка душа – доколкото е надарена с „аз“ – във физическия свят. Човешкото его всъщност е групово его, което е слязло от астралния план във физическия план и по този начин се превръща в индивидуално его. Животинските егота обикновено все още са на астралния план, а това, което е тук на физическия план като отделно животно, притежава само физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. Егото е в астралния свят, подобно оформените животни са членове на своето групово его. От този факт можем да разберем как раждането и смъртта в човешкия живот нямат същото значение в живота на животното. Защото, когато отделно животно умре, груповата душа или груповото его остава живо. Точно така е, както ако – ако приемем, че е възможно – човек загуби ръка и е способен да я замести. Неговото его не би казало: „Умрях чрез загубата на ръката си“; то би почувствало, че е подновило крайник. Така груповото его на лъвовете подновява крайник, когато лъв умре и бъде заменен от друг. По този начин можем да разберем, че раждането и смъртта нямат никакво значение за груповите души на животните, каквото имат за човека от настоящия цикъл на еволюция. Груповата душа на животните познава промените, метаморфозите; познава, така да се каже, разделянето на членовете, които след това се простират във физическия свят, загубата на тези членове и тяхното обновяване.

Казахме обаче, че има определени животински форми, които отиват твърде далеч в процеса на разделяне, които вече не са в състояние да изпратят обратно в астралния план това, което донасят на физическия план. Когато едно животно умре, това, което отпада, трябва да се изчерпи напълно в околния свят, докато душевната и духовната природа на животното трябва да се върне обратно в груповата душа, за да се разшири отново и да израсне до нова индивидуална същност. Всъщност има определени животински форми, които не могат да изпратят всичко обратно в груповата душа; и тези части, които остават, които са откъснати, откъснати от груповата душа, след това водят изолиран живот като елементарни същества. Нашата еволюция е преминала през най-разнообразни етапи и на всеки етап такива елементарни същества са били отделени, така че можете да си представите, че имаме доста голям брой такива елементали около нас в това, което наричаме свръхсетивния свят.

Когато например просветленият човек каже, че хората говорят за елементарни същества и ги наричат Силфи, Лемури, но такива неща не съществуват – тогава трябва да отговорите, че той не вижда тези неща, защото не си е направил труда да развие органите на познанието, които биха му позволили да ги разпознае. Но просто попитайте пчелите, или по-скоро душата на кошера. Те не биха могли да се затворят за съществуването на Силфи или Лемури! Защото елементарните същества, които са обозначени с тези имена, се намират на съвсем определени места, а именно там, където има известен контакт на животинското царство с растителното царство. Това обаче няма общо приложение; те се намират само на места, където контактът се осъществява при определени обстоятелства. Когато волът яде трева, има контакт между животинското и растителното царство, но това е обичайно, нормално протичане; то се крие в обичайния ход на еволюцията. Контактът, който се случва между пчелата и цвета, стои на съвсем различна страница от космическата еволюция. Пчелите и цветовете са много по-отдалечени една от друга по организация и се събират отново по специален начин – освен това при техния контакт се разгръща забележителна сила. Особената аурична обвивка, която винаги възниква, когато пчела или подобно насекомо смуче цвете, принадлежи към „интересните“ наблюдения на духовно-свръхсетивните светове – ако може да се използва изразът, но имаме толкова малко подходящи изрази за тези фини неща. Особеното, уникално преживяване, което малката пчела изпитва, когато смуче цвете, присъства не само в дъвкателните органи или в тялото на пчелата, но обмяната на вкус между пчелата и цвета разпространява един вид мъничка етерна аура. Всеки път, когато пчелата смуче, има тази аура и винаги, когато нещо подобно възникне в свръхсетивния свят, съществата, които се нуждаят от нея, пристигат на мястото. Те са привлечени от нея, защото там намират храната си – казано по-грубо.

При друг случай казах, че не бива да се занимаваме с въпроса: Откъде идват всички същества, за които говорихме? Където и да се даде възможност за определени същества, те винаги са там. Ако човек излъчва лоши, зли чувства, те живеят около него и привличат същества, които чакат там, точно както някакво физическо същество чака храна. Веднъж сравних това с факта, че в чиста стая няма мухи; ако в стаята има всякакви остатъци от храна, тогава има мухи. Така е и със свръхсетивните същества: човек трябва само да им осигури средства за храна. Пчелата, която смуче цвета, разпространява малко етерна аура и тогава такива същества се приближават, особено когато цял рояк пчели кацне на дърво и след това се отдалечава с усещането за вкус в тялото. Тогава целият рояк е обвит в тази етерна аура и също така е изцяло проникнат от духовните същества, които наричаме Силфи или Лемури. В граничните райони, където различни царства се докосват едно до друго, тези същества присъстват и те наистина играят роля. Всъщност те не само се намират там, където възниква тази фина етерна аура, те не само се приближават, за да се задоволят, но и са гладни и изразяват този глад, като насочват определени същества към определени места. В известен смисъл те са малки водачи.

Така виждаме, че същества, които, можем да кажем, са прекъснали връзката си с други светове, с които преди са били свързани, в замяна са поели странна роля. Те са същества, които могат да бъдат използвани в други светове. Във всеки случай, когато бъдат използвани по този начин, се установява един вид организация, те попадат под подчинението на по-висши същества.

В началото на днешната лекция беше казано, че в не много далечно време ще бъде напълно необходимо човечеството да знае тези неща. В не много далечно бъдеще науката ще поеме по необикновен път. Науката ще става все по-материалистична, ще се ограничава просто до описание на външни факти на физическите сетива. Науката ще се ограничи до грубо материалното, въпреки че днес все още преобладава странно преходно състояние. Време на чист, неразреден материализъм в науката не е много далеч зад нас. Този груб материализъм най-много все още се разглежда като възможност от хора с чисто аматьорски мироглед, макар че малко мислители си правят труда да поставят нещо друго на негово място. Виждаме как се появяват цял ред абстрактни теории, в които плахо се споменава свръхсетивното, свръхтелесното. Ходът на събитията обаче и силата на външните физически факти напълно ще объркат тези странни, фантастични теории, които са създадени от онези, които днес са недоволни от физическата наука. И един ден учените ще се окажат в особена ситуация по отношение на тези теории. Всичко, което са изплели за Всебитието и Всеодушевлението на този или онзи свят, всичките им спекулации ще бъдат разрушени и хората няма да имат нищо повече в ръцете си освен чисти сетивни факти в областта на геологията, биологията, астрономията и т.н. Теориите, създадени днес, ще бъдат много краткотрайни и за този, който е способен да надникне в специфичния ход на науката, се представя абсолютна пустота на чисто физическия хоризонт.

Тогава обаче ще дойде и времето, когато доста голям брой представители на човечеството ще узреят, за да признаят свръхсетивните светове, за които говори днес духовно-научното светогледно схващане. Такъв феномен като пчелния живот във връзка с това, което може да се знае за свръхсетивните светове, предлага чудесен отговор на голямата загадка на съществуването. Тези неща са от голямо значение и от друга страна. Ще става все по-необходимо да се разбере природата на груповите души и подобно познание ще играе голяма роля дори в чисто външната еволюция на човечеството. Ако се върнем хиляди и хиляди години назад, ще открием самия човек като същество, все още принадлежащо към групова душа. Човешката еволюция на нашата Земя е от груповата душевна природа към индивидуалната душа. Човекът напредва чрез постепенното спускане на надарената с егото си душа във физически условия, където има възможност да стане индивидуален. Можем да наблюдаваме различни етапи в еволюцията на човечеството и да видим как груповата душа постепенно става индивидуална.

Нека се върнем към времето на първата третина от епохата на Атлантската култура. Там животът на човека е бил съвсем различен; в телата, в които сме били въплътени по това време, душите ни са имали съвсем различни преживявания. Има едно преживяване, което играе роля в живота на човека днес – независимо дали като индивид или член на социална група – което е претърпяло голяма промяна оттогава, а именно редуването на бодърстване и сън.

В древните атлантски времена не бихте преживели същото редуване на бодърстване и сън, каквото съществува днес. Каква е тогава характерната разлика в сравнение със сегашното човечество?

Когато физическото и етерното тяло лежат в леглото, астралното тяло с егото се издига и това, което наричаме съвременно съзнание, потъва в неопределен мрак. На сутринта, когато астралното тяло и егото се прибират отново в другите членове, те използват физическите органи и съзнанието се осветява. Това състояние на ежедневно бодърстване в съзнание, нощно спане в безсъзнание, не е съществувало преди. Когато е било ден и човекът е потапян във физическото си тяло, доколкото е било тогава, той по никакъв начин не е виждал физически същества и предмети в определени граници, както вижда днес. Той е виждал всичко с неясни очертания, точно както вие, когато вървите по улиците в мъглива вечер и виждате лампите, обградени от мъглива аура. Така е виждал всичко човекът от онова време.

Ако това е било дневното състояние, какво е било нощното състояние? Когато човешкото същество е излизало от физическото и етерното тяло през нощта, не е било обзето от абсолютно безсъзнание, а само от различен вид съзнание. По това време човекът все още е бил наясно с духовните процеси и духовните същества около себе си, не ясно и точно, както при истинското ясновидство, а с последен остатък от древното ясновидско зрение. През деня човекът е живял в свят с мъгливи, неясни очертания, а през нощта е живял сред духовни същества, които са били около него, както имаме различните обекти около нас днес. Следователно не е имало рязко разделение между ден и нощ и това, което се съдържа в сагите и митовете, не е някаква народна фантазия, а спомени за преживяванията, които ранният човек е имал в свръхсетивния свят в тогавашното си състояние на съзнание. Вотан или Зевс или други свръхсетивни духовни божества, които са били известни на различни народи, не са измислици на фантазия, както се твърди на съвета на ерудицията. Такива твърдения могат да бъдат направени само от някой, който не знае нищо за природата на народната фантазия. На ранните народи изобщо не им е хрумвало да се персонифицират по този начин. Това са били преживявания в древни времена. Вотан и Тор са били същества, с които човекът е общувал, както днес общува със своите събратя, а митовете и сагите са спомени за вековете на древното ясновидство.

Трябва да сме наясно обаче, че нещо друго е било свързано с това пребиваване в духовните свръхсетивни светове. В тези светове човекът се е чувствал не като индивидуално същество, а като един вид крайник на духовни същества. Той е принадлежал към висши духовни същества, както нашите ръце принадлежат към нас. Слабото чувство за индивидуалност, което човекът е притежавал по това време, е придобил, когато се е потопи във физическото си тяло и се еманципирал от „танца“ на божествените духовни същества. Това е било началото на неговото чувство за индивидуалност. По това време човекът е бил напълно наясно със своята групова душа, той се е чувствал потопен в груповата душа, когато е напускал физическото си тяло и е влизал в свръхсетивното съзнание. Това е било древно време, когато човешкото същество е имало живо съзнание за принадлежност към групова душа, групово его.

Нека разгледаме втори етап от човешката еволюция – ще пропуснем междинните етапи – етапът, за който се говори в историята на патриарсите от Стария завет. Вече разказахме какво всъщност стои в основата на това. Дадохме причината, поради която патриарсите Адам, Ной и т.н. са имали толкова дълъг живот. Това е било така, защото паметта на ранното човечество е била доста различна от тази на съвременния човек. Паметта на съвременния човек всъщност също е станала индивидуална. Той помни това, което е преживял от раждането си – много всъщност от много по-късен момент от времето. Това не е било така в древността. По онова време това, което бащата е преживял между раждането и смъртта, това, което е преживяло дядото, прадядото, е било също толкова обект на паметта, колкото и собствените преживявания на човека. Колкото и странно да изглежда на съвременния човек, е имало време, когато паметта е надхвърляла индивида и се е връщала обратно чрез кръвното родство. Външният знак за съществуването на такава памет са именно имена като Ной, Адам и т.н. Тези имена не означават отделни индивиди между раждането и смъртта. Днес име се дава на единствения човек, чиято памет е затворена между раждането и смъртта. Преди даването на име е стигало дотам, докъдето паметта е достигала назад в поколенията, докъдето кръвта е текла през поколенията.

„Адам“ е просто име, което е траяло толкова дълго, колкото е траял и споменът. Този, който не знае, че даването на имена в миналото е било съвсем различно от това, което е днес, изобщо няма да може да разбере природата на тези неща. В древността е съществувало фундаментално съзнание, посредничащо по съвсем различен начин. Представете си, че прародителят е имал две деца, всяко от тях отново по две, следващото поколение отново по две и така нататък. Във всички тях споменът е достигал до прародителя и те са се чувствали *едно цяло* в спомена, който се среща горе, така да се каже, в обща точка. Хората от Стария завет са изразявали това, като са казвали – и това се отнася за всеки отделен привърженик на Стария завет – „Аз и отец Авраам сме едно". Всеки индивид се е чувствал скрит в съзнанието на груповата душа, в „отец Авраам".

Съзнанието, с което Христос е дарил човечеството, надминава това. Егото чрез своето съзнание е пряко свързано с духовния свят и това се изразява в: „Преди да се роди Авраам, беше Азът – или Аз съм." Тук импулсът за стимулиране на „Аз съм" се проявява напълно в отделния индивид.

И така, виждаме втори етап от еволюцията на човечеството: епохата на груповата душа, която намира своя външен израз в кръвната връзка на поколенията. Народ, който е развил това особено, отдава много специално значение на непрекъснатото подчертаване: Като народ ние имаме обща народно-групова душа. – Това е било особено валидно за хората от Стария завет и консерваторите сред тях затова силно се противопоставяли на акцента върху „Аз съм" на индивидуалното его. Който чете Евангелието на Йоан, може да схване с духовни ръце, така да се каже, че това е истина. Достатъчно е да прочетете историята за разговора на Исус със самарянката при кладенеца. Тук изрично е посочено, че Христос Исус отива и при онези, които не са кръвно свързани. Прочетете колко забележително е посочено: „Защото юдеите нямаха работа със самаряните." Този, който може да преживее това постепенно, медитативно, ще види как човечеството е напреднало от груповата душа към индивидуалната душа.

Историята се е превърнала в изцяло външен въпрос, в нещо като „басня", защото е написана от документи. Да предположим, че днес е трябвало да се напише нещо от документи и най-важните документи са изгубени! Тогава каквито и случайно достъпни документи да са налични, се събират заедно и се съставят доклади. За въпроси, свързани с духовната реалност, не са необходими документи; те са записани в Акашовите записи, които са верен запис и не заличават нищо. Трудно е обаче да се чете в Акашовите записи, защото външните документи са пречка дори за читателя на духовни „писмени текстове". Но можем да видим как се е случил преходът от групова душа към индивидуална душа във времена, намиращи се много близо до нашето.

Този, който наблюдава историята от духовна гледна точка, ще трябва да признае един изключително важен период от време в ранното Средновековие. Преди това човекът все още е бил затворен в различни групи, макар и само външно. В много по-голяма степен, отколкото съвременният човек може да си представи, хората в началото на Средновековието все още са получавали своята значимост и ценност дори по отношение на работата си, от роднински и други връзки. Естествено следствие е било синът да прави това, което е правил бащата. След това идва времето на великите изобретения и открития. Светът започва да изисква повече от чисто личните умения и човекът все повече е откъсван от старите връзки. Можем да видим израза на това през цялото Средновековие, когато градове от един и същи тип са били основани в цяла Европа. Все още можем да различим днес градовете, построени върху този тип, от тези, построени върху други основи.

В средата на Средновековието отново е имало преход от груповата към индивидуалната душа. Ако погледнем в бъдещето, трябва да кажем: Все повече човек се еманципира от стария елемент на груповата душа и се индивидуализира. Ако можехме да погледнем назад към по-ранните фази на човешката еволюция, щяхме да видим как тези култури са били отливани в същия калъп - като например Египет и Рим. Това е само в много малка степен вярно за днес. Човечеството вече е слязло до точката, където не само маниерите и обичаите са индивидуални, но дори и мненията и вярванията. Сред нас вече има хора, които гледат на това като на възвишен идеал всеки да има своя собствена религия. Идеята, че трябва да дойде време, когато ще има толкова религии и истини, колкото и хора.

Това няма да бъде ходът на човешката еволюция. Тя би поела по този път, ако хората продължат да следват импулса, идващ днес от материализма. Това би довело до дисхармония, до разделяне на човечеството на отделни индивиди. Човечеството обаче няма да поеме по този път само ако бъде прието такова духовно движение като Духовната наука. Какво ще влезе тогава? Ще се осъзнае великата истина, великият закон, че най-индивидуалните истини, тези, които се намират по най-вътрешен начин, са едновременно и тези, които важат за всички. Вече коментирах факта, че днес наистина има общо съгласие единствено относно истините на математиката, защото те са най-тривиалните от всички. Никой не може да каже, че открива математически истини чрез външен опит; ние ги откриваме чрез вътрешното им осъзнаване. Ако някой иска да покаже, че трите ъгла на триъгълник образуват 180°, тогава той начертава линия през върха, която е успоредна на основата, и полага трите ъгла заедно ветрилообразно; тогава ъгълът $a = d$, $b = e$, $c =$ себе си и така трите ъгла са равни на права линия, т.е. 180°. Всеки, който веднъж е схванал това, знае, че трябва да е така, веднъж завинаги, точно както човек знае, че $3 \times 3 = 9$, след като веднъж е било схванато. Не мисля, че някой би очаквал да открие това чрез индукция.

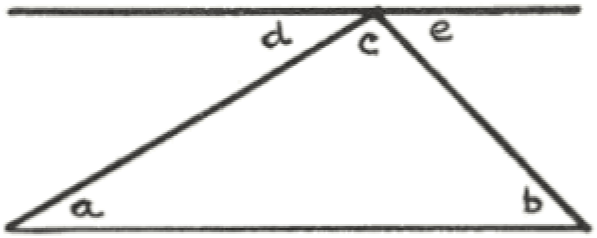

Тези най-тривиални от всички истини, аритметичната, геометричната, се намират вътрешно, но въпреки това хората не спорят за тях. Те са в абсолютно съгласие за тях, защото човекът е достатъчно напреднал, за да ги схване. Съгласието на мненията преобладава само докато чистата истина не е помрачена от страсти, симпатия и антипатия. Ще дойде време, макар и все още далечно, когато човечеството ще бъде все повече обхванато от познанието за вътрешния свят на истината. Тогава въпреки целия индивидуализъм, въпреки че истината се намира от всеки сам за себе си вътрешно, хармонията ще преобладава. Ако математическите истини не бяха толкова прости и очевидни, тогава страстите, възникнали при признаването им, щяха да доведат до много трудности. Защото, ако се появи алчност, тогава може би много домакини щяха да определят, че 2 x 2 = 5, а не 4. Тези неща са само толкова очевидни и прости, че вече не могат да бъдат помрачени от симпатия и антипатия. Все по-широки области ще бъдат обхванати от тази форма на истина и повече мир може да дойде за човечеството, ако истината бъде схваната по този начин. Човешкото същество е израснало извън груповото душевно състояние и все повече се еманципира от него. Ако разглеждаме групите, вместо душите, ще имаме семейни връзки, връзки на племе и нация и накрая свързани раси. Расата съответства на групова душа. Всички тези групови връзки на ранното човечество са това, което човекът надраства и колкото повече напредваме, толкова повече концепцията за раса губи смисъла си.

Днес се намираме в преходна точка; расата постепенно ще изчезне напълно и нещо друго ще заеме нейното място. Тези, които отново ще схванат духовната истина, както е описана, ще бъдат водени заедно по собствена свободна воля. Това ще бъдат връзките на по-късна епоха. Човешките същества от по-ранни времена са се раждали във връзки, раждали са се в племето, в расата. По-късно ще живеем във връзките и асоциациите, които хората създават за себе си, обединявайки се в групи с хора с подобни идеи, като същевременно запазват пълната си свобода и индивидуалност. Осъзнаването на това е необходимо за правилното разбиране на нещо като Антропософското общество. Антропософското общество е предназначено да бъде първи пример за такова доброволно сдружение, въпреки че може би сме добре наясно, че то все още не е стигнало много далеч. Трябваше да се направи опит да се създаде група, в която хората да се намират заедно без диференциацията на природата на древната групова душа и в бъдеще ще има много такива асоциации. Тогава вече няма да се налага да говорим за расови връзки, а за интелектуално-етично-морални аспекти по отношение на асоциациите, които се формират.

Индивидите доброволно позволяват на чувствата си да се слеят и това отново води до формирането на нещо, което надхвърля просто еманципирания човек. Еманципираното човешко същество притежава своята индивидуална душа, която никога не се губи, след като веднъж е постигната. Но когато хората се окажат заедно в доброволни асоциации, те се групират около центрове. Чувствата, стичащи се по този начин към един център, отново дават на съществата възможност да работят като вид групова душа, макар и в съвсем различен смисъл от ранните групови души. Всички ранни групови души са били същества, които са направили човека несвободен. Тези нови същества обаче са съвместими с пълната свобода и индивидуалност на човека. Всъщност, в известен смисъл можем да кажем, че те поддържат съществуването си върху човешката хармония; от самите души на хората ще зависи дали ще дадат възможност на колкото се може повече от такива висши души да се спуснат при човека. Колкото повече хората са разделени, толкова по-малко възвишени души ще се спуснат в човешката сфера. Колкото повече се формират асоциации, където чувствата на другарство се развиват с пълна свобода, толкова повече възвишени същества ще се спуснат и толкова по-бързо ще се одухотвори земната планета.

И така, виждаме, че ако човек иска да придобие някаква представа за бъдещата еволюция, той трябва да има задълбочено разбиране за характера на груповия душевен елемент. Защото в противен случай, ако неговата индивидуална душа се държи твърде дълго настрана на земята и не намери връзката с другарството, може да се случи така, че да пропусне възможността за съюз. Тогава тя самата би се превърнала в един вид елементарно същество, а елементарните същества, произлизащи от човека, биха били от доста зла природа. Докато тези, които са възникнали от по-ранните царства, са много полезни за нашия подреден ход на природата, човешките елементарни същества по никакъв начин няма да притежават това качество.

Видяхме, че такива откъснати същества възникват в определени гранични области, а също и на границата, образувана от прехода от груповата душевна природа към независимите групови обединения, където връзките са от естетически, морален и интелектуален характер. Където и да възникнат такива връзки, там са и груповите същества.

Ако можехте да наблюдавате определени места, като например извори, където отдолу има камък, обрасъл с мъх, образувайки по този начин един вид преграда между растението и камъка, и след това вода се стича върху него - това също е съществено - тогава бихте видели, че това, което се нарича Нимфи и Ундини, е съвсем реално, действителност. Отново, където металите влизат в контакт с останалата част от земното царство, се намират цели снопове от съществата, които наричаме Гноми. Четвърти вид са Саламандрите, които образуват, така да се каже, най-младото поколение в редиците на елементарните същества. Въпреки това те съществуват в голям брой. До голяма степен те дължат съществуването си на процес на отделяне от животинските групови души. Тези същества също търсят възможности за намиране на храна и я намират по-специално там, където понякога съществуват не съвсем нормални отношения между човешкото и животинското царство. Тези, които знаят нещо за тези неща, са наясно, че елементарните същества - и определено добрите същества - се развиват чрез интимната връзка на ездача и неговия кон. Чрез топлата връзка на определени хора с животински групи възникват чувства, мисли и импулси, които осигуряват добра храна за тези елементарни същества от саламандрова природа. Това може да се наблюдава особено в обединения живот на овчаря и неговото стадо, в случая на пастирите като цяло, които живеят в тясна връзка с животните си. Някои саламандроподобни елементарни същества могат да намерят храната си в чувствата, които се развиват чрез тази близост между човек и животно, и те остават там, където се намира тази храна. Те са и доста проницателни, пълни с естествена мъдрост. У овчаря се развиват способности, чрез които тези елементарни същества могат да му нашепнат какво знаят, и много от рецептите или предписанията, идващи от такива източници, са възникнали по този начин. Човек сред такива условия може да бъде заобиколен сякаш от фини духовни същества, които го снабдяват със знания, за които нашите съвременни интелектуалци нямат и най-малка представа. Всички тези неща са основани на добри основи и определено могат да бъдат наблюдавани чрез методите, които окултната мъдрост може да усъвършенства.

Бих искал да завърша, като посоча още едно явление, което може да ви покаже как някои неща, които днес се обясняват доста абстрактно, често са произлизали от дълбока мъдрост. Вече говорих за атлантските времена и как, когато хората напускали телата си през нощта, те живели сред духовните същества, които наричали богове. Тези хора са се спускали все по-дълбоко във физическата телесност; но съществата, които са почитали като богове, а именно Зевс, Вотан, са на друг път на еволюция. Те не се спускат чак до физическото тяло, не докосват физическия свят. Но дори и там откриваме определени преходни състояния. Човекът е възникнал чрез втвърдяване на цялата му душа и дух за физическото му тяло. В случая с човека груповите души в своята цялост са слезли на физическия план и физическото тяло на човека се е превърнало в отпечатък на груповата душа. Да предположим, че същество като Зевс – който е положителна реалност – само леко се е докоснало до физическия план, само се е проектирало съвсем малко в него. Това е все едно да потопите топка във вода и тя е мокра отдолу. По същия начин някои същества в атлантската епоха са били само докосвани от физическия свят. Физическите очи не виждат това, което остава в духовния свят като астрално-етерно. Видима е само частта, която се проектира във физическия свят. От такива проекции е възникнал символизмът в митологията. Ако Зевс има орела за символ, това е така, защото неговата орлова природа е малката проекция, където същество от висшите светове се е докоснало до физическия свят. Голяма част от птичия свят са откъснати части от такива еволюиращи същества на свръхсетивния свят. Както при гарваните на Вотан и орела на Зевс, така е навсякъде, където символизмът се връща към окултните факти. Много ще ви стане по-ясно, ако вземете предвид по този начин природата, дейността и еволюцията на груповите души в най-разнообразните области.

Лекция десета

Това, което изучаваме от известно време в нашите групови лекции, е замислено като допълване или разширяване на темите, които са ни занимавали през зимата. Възможно е някоя забележка тук или там да ни се е сторила донякъде афористична и чрез тези изследвания искаме да разширим или закръглим мислите и понятията, които са се породили у нас.

В последната лекция бяхме особено заети с присъствието на всякакви духовни същества, които се намират, така да се каже, между сетивните царства на природата, които ни заобикалят. Видяхме по-специално как на мястото, където съществата от различни природни царства се събират, където растението е притиснато близо до камъка при извор, където обикновен камък се докосва до метал, както постоянно се случва под земята, където има общуване, както между пчела и цвят, как навсякъде на такива места се развиват сили, които привличат различни същества, които нарекохме елементарни същества, в земното съществуване. Освен това, във връзка с тези елементарни същества бяхме заети с факта на известно прекъсване, откъсване на съществата от цялостната им връзка. Видяхме, че елементарните същества, наричани от духовната наука „Саламандри“, произхождат отчасти от отделени части от групови души на животните. Те, така да се каже, са се осмелили да отидат твърде далеч напред в нашия физически свят и не са успели да намерят пътя си обратно и да се съединят отново с груповата душа след смъртта и разпадането на животното. Знаем, че в обичайния ход на нашия живот, съществата на нашата земя, съществата от животинското, растителното и минералното царство, имат своя „его душа“ – ако може така да се нарече, наистина имат такива его души като човека, различаващи се само по факта, че его душите на други същества са в други светове. Знаем, че човекът е онова същество в нашия цикъл на еволюция, което има индивидуално его тук, на физическия план – поне по време на будния си живот. Знаем още, че съществата, които наричаме животни, са толкова обусловени, че – казано свободно – подобно оформените животни имат групова душа или групово его, което е в така наречения астрален свят. Освен това, съществата, които наричаме растения, имат безсънно спящо съзнание за физическия свят тук, но имат групови егота, които живеят в по-нисшите части на деваканския свят; и накрая, камъните, минералите, имат своите групови егота във висшите части на Девакан. Този, който се движи ясновидски в астралния и деваканичния свят, общува там с груповите души на животните, растенията и минералите по същия начин, както тук, във физическия свят, общува през деня с други човешки души или егота.

Сега трябва да сме наясно, че в много отношения човекът е много сложно същество – често сме говорили за тази сложност в различни лекции. Но той ще ни изглежда все по-сложен, колкото по-надълбоко навлизаме във връзките с велики космически факти. За да осъзнаем, че човекът не е съвсем простото същество, каквото може би изглежда на едно наивно наблюдение, трябва само да си спомним, че през нощта, от заспиването до събуждането, човекът от настоящия еволюционен цикъл е съвсем различно същество от това, което е през деня. Неговото физическо и етерно тяло лежат в леглото, егото с астралното тяло е издигнато от тях. Нека разгледаме и двете състояния, и на първо място физическото и етерното тяло. Те лежат там и ако пренебрегнем преходното състояние на съня, те имат това, което можем да наречем сънно съзнание, лишено от съдържание, възприятия или сънища. Но егото и астралното тяло отвън имат в този настоящ цикъл на еволюция точно същото сънно съзнание без сънища. Спящият човек, независимо дали в членовете, оставащи тук във физическия свят, или в тези, които са в астралния свят, има същото съзнание като растителната покривка на земята. Трябва да се занимаем малко с тези две отделни части на спящото човешко същество.

От други лекции знаем, че човекът на настоящето се е появил бавно и постепенно. Знаем, че е получил първите зачатъци на физическо тяло във въплъщението на нашата Земя, намиращо се в първично минало, което наричаме еволюция на Сатурн. Знаем, че след това във второ въплъщение на нашата Земя, еволюцията на Слънцето, той е получил етерното или жизненото тяло, че в третото въплъщение, еволюцията на Луната, е получил и астралното тяло и че в сегашното земно въплъщение на нашата планета е придобил това, което наричаме его. Така човешкото същество се е развило доста бавно и постепенно. Това физическо тяло, което човекът носи днес, всъщност е най-старата му част, частта, която е преминала през повечето метаморфози. То е претърпяло четири промени. Първият рудимент, получен от човека на древен Сатурн, е преминал през три модификации - на Слънцето, на Луната и накрая на Земята, и се изразява в сегашните сетивни органи на човека. Те са били съвсем различни органи на древен Сатурн, но първите им зачатъци са били там, докато все още не е съществувала друга част от физическото тяло. Можем да разглеждаме древния Сатурн като едно цяло, състоящо се изцяло от сетивни органи. На Слънцето е добавено етерното тяло, физическото тяло е претърпяло промяна и са възникнали органите, които днес наричаме жлези, макар че първоначално са съществували само в зачатъци. След това на Луната, когато физическото тяло е претърпяло трета трансформация чрез отпечатъка на астралното тяло, са добавени онези органи, които познаваме като нервни органи. И накрая, на Земята е добавена сегашната кръвоносна система, израз на егото, както нервната система е израз на астралното тяло, жлезистата система на етерното тяло, а сетивната система е физическият израз на самото физическо тяло.

В предишни лекции видяхме, че кръвоносната система се появява за първи път в нашата земна еволюция и се питаме: Защо кръвта тече в сегашната си форма в кръвоносните канали? Какво изразява тази кръв? Кръвта е израз на егото и с това ще разгледаме едно възможно недоразумение, а именно, че човекът всъщност не разбира сегашното физическо човешко тяло. Човешкото тяло, каквото е днес, е само една от многото форми. На Луната, на Слънцето, на Сатурн то е било там, но винаги различно. На Луната например все още не е имало минерално царство, на Слънцето не е имало растителен свят в нашия смисъл, а на Сатурн не е имало животинско царство - имало е само човешкото същество в първите му физически зачатъци. Сега, когато размишляваме върху това, трябва да сме наясно, че сегашното човешко тяло не е само физическо тяло, а физико-минерално тяло и че според законите на физическия свят - следователно е „физическо тяло“ - то е усвоило законите и веществата на минералното царство, които го пронизват днес. На Луната физическото човешко тяло все още не беше усвоило тези закони: ако човек я беше изгорил, нямаше да има пепел, защото нямаше минерали в сегашния земен смисъл. Нека помним, че да си физически и да си минерален са две съвсем различни неща. Човешкото тяло е физическо, защото се управлява от същите закони като камъка; то е едновременно минерално, защото е импрегнирано с минерални вещества. Първият зародиш на физическото тяло е присъствал на Сатурн, но нямаше твърди тела, вода, газове. На Сатурн нямаше нищо друго освен състояние на топлина. Съвременният физик не знае за такова състояние, защото смята, че топлината може да се появи само във връзка с газове, вода или твърди предмети. Но това е грешка. Физическото тяло, което днес е усвоило минералното царство, е било на древен Сатурн център на физическите закони. Ние сме физически закони, работещи в линии, във форми, това, което вие се учите да познавате като закони във физиката. Външно физическият човек се е проявил на Сатурн чисто като същество, което живее в топлина. Следователно трябва ясно да разграничим минералния елемент от действителния физически принцип на човешкото тяло. Физическият закон управлява физическото тяло. Например, към физическия принцип принадлежи фактът, че нашето ухо има такава форма, че възприема звука по съвсем определен начин; към минералната природа на ухото принадлежат веществата, които са импрегнирани в това скеле от физически закони. След като вече сме изяснили това и осъзнаваме по-специално как сетивните органи, жлезите, нервите и кръвта са изрази на нашата четворна природа, нека се обърнем отново към наблюдението на спящия човек. Когато човек спи, физическото и етерното тяло лежат на леглото, астралното тяло и егото са отвън. Но сега нека си спомним, че астралното тяло е принципът на нервната система, а егото - на кръвоносната система. Така през нощта астралното тяло е изоставило онази част от физическото тяло, чиято, така да се каже, е причината - а именно нервната система. Защото едва когато астралното тяло се е вляло в човека на Луната, е могла да възникне нервната система. Така астралното тяло безчувствено изоставя това, което му принадлежи, това, което всъщност трябва да поддържа, и по същия начин егото изоставя това, което е призвало към живот. Принципите на кръвта и на астралното тяло са отвън, а спящите физическо и етерно тяло са абсолютно сами. Но сега нищо от материална физическа природа не може да съществува във формата, която е била предизвикана от духовен принцип, когато този духовен принцип вече не е там. Това е напълно изключено. Никога нервната система не може да живее, ако в нея не са активни астрални същества, и никога кръвоносната система не може да живее, ако в нея не са активни его-същества. Така всички вие подло изоставяте през нощта нервната и кръвоносната си системи и ги преотстъпвате на други същества от астрална природа. Същества, които са от същата природа като вашето его, сега се спускат във вашия организъм. Всяка нощ човешкият организъм е зает от същества, предназначени да го поддържат. Физическото тяло и етерното тяло, които лежат на леглото, са едновременно проникнати от тези астрални и его същества; те всъщност са във физическото тяло. Можем да ги наречем натрапници, но това в никакъв случай не е правилно. В много отношения би трябвало да ги наречем духове-пазители, защото те са поддържащите това, което човек безчувствено изоставя през нощта.

Сега не е толкова лошо за човека да напуска телата си всяка нощ. Вече казах, че астралното тяло и егото са постоянно активни през нощта. Те освобождават физическото тяло от износването, което денят е причинил, което в широк смисъл наричаме умора. Човекът е освежен и обновен сутрин, защото през нощта астралното му тяло и егото са премахнали умората, причинена от впечатленията от ежедневието. Тази целодневна активност на астралното тяло по освобождаване от веществата на умората е категоричен факт за ясновидското възприятие. Егото и астралното тяло работят отвън върху физическото и етерното тяло. Но в настоящия цикъл на своята еволюция човекът все още не е достатъчно напреднал, за да може да извършва такава дейност съвсем самостоятелно. Той може да го прави само под ръководството на други, висши същества. Така че човешкото същество всяка нощ бива отвеждано в обятията на висши същества, така да се каже, и те го даряват със силата да работи по правилния начин върху физическото и етерното си тяло. Това са същевременно съществата – ето защо не можем да ги наречем натрапници – които се грижат по правилния начин за кръвоносната и нервната система на човека през нощта.

Докато не възникват аномалии, сътрудничеството на духовните същества с човека е оправдано. Но подобни нередности могат да се появят и тук стигаме до глава от духовната наука, която е изключително важна за практическия живот на човешката душа. Би било желателно тя да бъде позната в най-широки кръгове и не само теоретично, но и като основа за определени дейности от човешкия душевен живот. Обикновено не се предполага, че фактите от душевния живот имат широкообхватно въздействие. В определени случаи също така обърнах вниманието ви върху факта, че само когато се разглеждат в светлината на духовната наука, събитията в живота на душата могат да намерят истинското си обяснение. Всички знаем дълбокото значение на твърдението: „Разглеждана от духовно-научна гледна точка, лъжата е вид убийство.“ Обясних, че в астралния свят наистина се случва един вид експлозия, когато човек изрича лъжа – дори, по определен начин, ако само я мисли. Нещо се случва в духовния свят, когато човек лъже, което има далеч по-опустошително въздействие за този свят, отколкото всяко нещастие във физическия свят. Но нещата, за които човек разказва на определен етап от духовно-научното наблюдение, характеризирайки ги доколкото е възможно тогава, получават все по-голяма яснота и потвърждение, когато човек напредва в познанието на духовната наука.

Днес ще научим за друг ефект от лъжата, клеветата, въпреки че тези думи не се използват тук в обикновения, груб смисъл. Когато по-фино, например от условност, или от всякакви социални или партийни съображения, хората оцветяват истината, ние имаме работа с лъжа в смисъла на духовната наука. В много отношения целият живот на човека е наситен, ако не с лъжи, то все пак с проявления, носещи неистинно оцветяване. Просветленият материалист може поне да види, че върху физическото му тяло се оставя отпечатък, ако получи удар по черепа с брадва, или ако главата му бъде отрязана от железопътната линия, или има язва някъде, или е нападнат от бацили. Тогава той ще признае, че се получават ефекти върху физическото тяло. Това, което обикновено изобщо не се взема предвид, е, че човекът е духовно единство, че това, което се случва във висшите му членове, астралното тяло и егото, има положителен ефект чак до физическата му природа. Не се счита например, че изричането на лъжи и неистина, неистина дори в житейските дела, има определен ефект върху човешкото физическо тяло. Духовното зрение може да изпита следното: Ако човек, да речем, е излъгал през деня, ефектът от това остава във физическото тяло и може да се види чрез ясновидско възприятие, докато човекът спи. Да предположим, че този човек е напълно нечестен, трупа лъжи, тогава той ще има много такива ефекти във физическото си тяло. Всичко това се втвърдява, така да се каже, през нощта и тогава се случва нещо много важно. Тези втвърдявания, тези „заграждения“ във физическото тяло изобщо не са приятни за съществата, които от висши светове трябва да завладеят физическото тяло през нощта и да изпълняват функциите, иначе упражнявани от астралното тяло и егото. Резултатът е, че в хода на живота и поради тяло, болно – може да се каже – от лъжи, части от тези същества, които слизат в човека през нощта, се отделят. Тук отново имаме процеси на откъсване и те водят до факта, че когато човек умре, физическото му тяло не просто следва пътищата, които би поело нормално. Остават определени същества, същества, които са били създадени във физическото тяло чрез ефекта на лъжа и клевета и са били откъснати от духовния свят. Такива същества, откъснати по този заобиколен път, сега се реят и вихрят в нашия свят и принадлежат към класа, който наричаме „фантоми“. Те образуват определена група от елементарни същества, свързани с нашето физическо тяло и невидими за физическото зрение. Те се размножават чрез лъжи и клевети и всъщност населяват нашия земен свят с фантоми. По този начин ние се научаваме да опознаваме нов клас елементарни същества.

Но сега не само лъжите и клеветите, но и други неща, принадлежащи към душевния живот, оказват влияние върху човешкото тяло. Именно лъжите и клеветите действат върху физическото тяло по такъв начин, че предизвикват отделяне на фантомите. Други неща също действат по подобен начин върху етерното тяло. Не бива да се учудвате на подобни явления на душата: в духовния живот човек трябва да може да приема нещата с пълно спокойствие. Нещата, например, които имат вреден резултат върху етерното тяло, са лоши закони или лоши социални мерки, преобладаващи в една общност. Всичко, което води до липса на хармония, всичко, което създава лоши отношения между човек и човек, действа по такъв начин чрез чувството, което създава в общия живот, че ефектът се продължава в етерното тяло. Натрупването в етерното тяло, причинено от тези преживявания на душата, отново води до отделяне от съществата, действащи от духовните светове, и те също сега могат да се намерят в нашата среда – те са „призраци“ или „духове“. Така тези същества, които съществуват в етерния свят, в жизнения свят, ние виждаме да израстват от живота на хората. Много хора могат да се разхождат сред нас и за този, който е способен да вижда тези неща духовно, физическото му тяло е претъпкано, може да се каже, с фантоми, етерното му тяло е претъпкано с призраци и като правило след смъртта на човек или скоро след това всичко това се издига, разпръсква и населява света.

И така, виждаме колко фино продължават духовните събития в нашия живот, как лъжите, клеветите, лошите социални договорености отлагат своите творения духовно сред нас на нашата земя. Но сега можете също да разберете, че ако в нормалния ежедневен живот физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и егото принадлежат заедно и физическото тяло и етерното тяло трябва да позволяват на други същества да натиснат и да действат върху тях, тогава астралното тяло и егото също не са в нормално състояние. Във всеки случай те са в малко по-различно положение по отношение на физическото и етерното тяло. Тези две тела имат в спящия човек съзнанието на растенията. Но растенията, от друга страна, имат своето его по-горе в Девачан. Следователно физическото и етерното тяло на спящия човек също трябва да бъдат поддържани от същества, които разгръщат съзнанието си от Девачан. Вярно е, че астралното тяло и егото на човека са в по-висш свят, но самият той също спи без сънища като растенията. Това, че растенията имат само физическо и етерно тяло и че човекът в спящото си състояние притежава освен това астрално тяло и его, не прави разлика по отношение на растителната природа. Вярно е, че човекът е бил привлечен нагоре в духовния, астралния свят, но все пак не е бил достатъчно високо със своето его, за да оправдае състоянието на сън. Следствието е, че сега същества трябва да влизат и в астралното му тяло, когато човекът заспива. И така е: влиянията от деваканичния свят непрекъснато натискат астралното тяло на човека. Те в никакъв случай не е необходимо да са ненормални влияния, те могат да идват от това, което наричаме висше его на човека. Защото знаем, че човекът постепенно се издига към деваканичния свят, доколкото се приближава все повече до състояние на одухотвореност, и това, което се подготвя там, изпраща своите влияния в него днес, когато спи.

Но не става въпрос само за тези нормални влияния. Това би било така, ако човешките същества напълно разбираха какво е да цениш и уважаваш свободата на другия. Човечеството в днешно време е все още много далеч от това. Помислете само как съвременният човек в по-голямата си част иска да контролира ума на друг, как не може да понесе някой друг да мисли и харесва различно, как иска да въздейства върху душата на другия. Във всичко, което действа от душа на душа в нашия свят, от даването на неоправдани съвети до всички онези методи, които хората използват, за да потиснат другите, във всяко действие, което не позволява на свободната душа да се изправи срещу свободната душа, а използва, дори в най-малка степен, насилствени средства за убеждаване и убедителност, във всичко това действат сили от душа на душа, които отново влияят на тези души така, че това се изразява в нощта в астралното тяло. Астралното тяло получава тези „заграждения“ и по този начин съществата се отделят от други светове и отново се носят през нашия свят като елементарни същества. Те принадлежат към класа на демоните. Тяхното съществуване се дължи единствено на факта, че нетърпимостта и потискането на мисълта са били използвани по различни начини в нашия свят. Ето как тези войнства от демони са се появили в нашия свят.

Така днес отново научихме да познаваме същества, които са също толкова реални, колкото и нещата, които възприемаме чрез физическите си сетива, и които определено произвеждат ефекти в човешкия живот. Човечеството би се развило по съвсем различен начин, ако нетърпимостта не беше създала демоните, които проникват в нашия свят и непрекъснато влияят на хората. Те са едновременно духове на предразсъдъци. Човек разбира тънкостите на живота, когато научи за тези преплетения между духовния свят във висш смисъл и нашия човешки свят. Всички тези същества, както казахме, са там и те префучават и въртят из света, в който живеем.

Сега нека си спомним нещо друго, което също беше казано преди. Посочихме, че при човека от последната третина на Атлантската епоха, преди Атлантския потоп, отношението на етерното тяло към физическото тяло е било съвсем различно от това, което е било по-рано. Днес физическата част на главата и етерната част практически съвпадат. Това е било съвсем различно в древна Атлантида; там имаме етерната част на главата, която стърчи далеч навън - особено в областта на челото. Сега имаме централна точка за етерната и физическата част приблизително между веждите. Тези две части са се събрали в последната третина на Атлантската епоха и днес съвпадат. По този начин човекът е способен да каже „аз“ на себе си и да почувства независима личност. Така етерното и физическото тяло на главата са се съединили. Това се е случило, за да може човекът да стане сетивното същество, което е в нашия физически свят, за да може да обогати вътрешния си живот чрез това, което приема чрез сетивните впечатления, чрез обонянието, вкуса, зрението и т.н. Всичко това се въплъщава във вътрешното му същество, така че след като го придобие, той може да го използва за по-нататъшното развитие на целия космос. Това, което той придобива по този начин, не може да бъде придобито по никакъв друг начин и затова винаги сме казвали, че не бива да приемаме Духовната Наука в аскетичен смисъл, като бягство от физическия свят. Всичко, което се случва тук, е взето със себе си от физическия свят и би било загубено за духовния свят, ако не беше събрано първо тук.

Но човечеството сега се приближава все повече и повече до едно ново състояние. В тази следатлантска епоха ние сме преминали през различни културни епохи: староиндийската, древноперсийската, която е съществувала преди времето на Заратустра, след това епохата, която нарекохме вавилоно-асирийско-халдейско-египетска, след това гръко-латинската и сега се намираме в петата културна епоха на следатлантската епоха. Нашата ще бъде последвана от шеста и седма епоха. Докато в хода на миналите епохи и до нашето време единната структура на нашето етерно и физическо тяло винаги е ставала по-твърда, по-тясно обединена вътрешно, човекът се приближава до период в бъдещето, когато етерното тяло постепенно се разхлабва отново и става независимо. Пътят назад е поет. Днес има хора, които имат много по-разхлабено етерно тяло от другите. Това разхлабване на етерното тяло е правилно за човека само ако по време на различните си превъплъщения в тези културни епохи той е погълнал толкова много в себе си, че когато етерното му тяло отново излезе, то ще отнесе със себе си правилните плодове от физическия сетивен свят на Земята, плодове, подходящи за включване във все по-независимото етерно тяло. Колкото по-духовни са понятията, които човек намира във физическия свят, толкова повече отнася със себе си в етерното си тяло. Всички утилитарни идеи, всички понятия, свързани с машината и индустрията, които обслужват само външните нужди и външния живот и които човек усвоява в настоящото си земно съществуване, са неподходящи за включване в етерното тяло. Но всички понятия, които той усвоява за артистичното, красивото, религиозното – и всичко може да бъде потопено в сферата на мъдростта, изкуството, религията – всичко това дарява етерното тяло на човека със способността и възможността да бъде организирано самостоятелно. Тъй като това може да се види предварително, тук често е подчертавано, че светогледът на духовната наука трябва да изпраща своите импулси и дейности в практическия живот. Духовната наука никога не трябва да остава тема на разговор за чаени партита или каквото и да е друго занимание, различно от обикновения живот; тя трябва да си проправи път в цялата ни цивилизация. Ако духовно-научните мисли един ден бъдат разбрани, тогава хората ще разберат, че всичко, което нашата епоха постига, трябва да бъде пропито от духовни принципи. Много човешки същества, сред които Рихард Вагнер, са предвиждали в определени области такова проникване с духовни принципи. Някой ден хората ще разберат как да построят железопътна гара, така че тя да излъчва истина като храм и всъщност да бъде просто израз, подходящ за това, което е вътре в нея. Все още има много работа. Следователно тези импулси трябва да бъдат ефективни и ще бъдат ефективни, когато духовно-научните мисли бъдат по-пълно разбрани. Все още имам жив спомен за ректорска реч, произнесена преди около двадесет и пет години от известен архитект. Той говореше за стила в архитектурата и произнесе забележителното изречение:„Архитектурните стилове не се изобретяват, те израстват от духовния живот!" Същевременно той показа защо нашата епоха, ако наистина създава архитектурни стилове, само съживява стари и е неспособна да намери нов стил, защото все още няма вътрешен духовен живот. Когато светът отново създаде духовен живот, тогава всичко ще бъде възможно. Тогава ще усетим, че човешката душа свети към нас от всичко, което погледнем, точно както през Средновековието всяка ключалка на врата изразяваше това, което човешката душа е разбирала за външните форми. Духовната наука няма да бъде разбрана, докато не ни срещне навсякъде по този начин, сякаш кристализирана във форми. Но тогава и човечеството ще живее като дух в духа. Тогава обаче човекът ще подготвя все повече и повече нещо, което ще вземе със себе си, когато отново се издигне в духовния свят, когато етерното му тяло стане самостоятелно. Така хората трябва да се потопят в духовния свят, ако еволюцията иска да продължи по правилния начин.

Нищо не символизира проникването на света с духа така красиво, както историята за чудото на Петдесетница. Когато го съзерцавате, сякаш взаимопроникването на света с духовния живот е било пророчески посочено чрез слизането на „огнените езици". Всичко трябва да бъде съживено отново чрез духа, онази абстрактна интелектуална връзка, която човекът има с годишните празници, също трябва да стане отново конкретна и жива. Сега, в това време на Петдесетница, Петдесетница, нека се опитаме да заемем душите си с мислите, които могат да произтекат от днешната лекция. Тогава Празникът, който, както знаем, е основан на духовна основа, отново ще означава нещо живо за човека, когато етерното му тяло е узряло за духовно творчество. Но ако човек не поеме духа на Петдесетница, тогава етерното тяло излиза от физическото тяло и е твърде слабо, за да преодолее това, което вече е създадено, онези светове на призраци, фантоми, демони, които светът създава като феномени, съществуващи до него.

Единадесета лекция

В последните ни учебни вечери бяха представени различни аспекти, които сочеха към скритото сътрудничество между човека и духовните светове. Духовните същества всъщност са около нас непрекъснато и не само около нас, но в известен смисъл непрекъснато преминават през нас; ние живеем с тях през цялото време. Не бива обаче да предполагаме, че се установява връзка между човека и духовните същества на неговата среда само в малко по-грубия смисъл, който разгледахме в последните ни изследвания. Връзка се формира и между човека и духовния свят чрез неговите многобройни интереси на мисли и дела.

В последните ни две изследвания трябваше да посочим духовни същества с донякъде подчинен характер. Но от по-ранни лекции знаем, че имаме работа и с духовни същества, които стоят над човека, и че връзки и взаимоотношения също съществуват между човека и по-възвишени духовни същества. Казахме, че около нас живеят възвишени духовни същества, които не се състоят от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и т.н. нагоре, както човекът, а имат етерно тяло като свой най-нисък член. Те са невидими за обикновеното зрение, тъй като телесната им природа е фина етерна и човешкият поглед гледа през нея. И тогава стигаме до още по-висши духовни същества, чийто най-нисък член е астралното тяло, представляващо още по-малко плътна телесна природа.

Всички тези същества стоят в определена връзка с човека и основният момент за нас днес е следният: Човекът може положително да действа така, че да влезе в съвсем определени отношения с такива същества тук, в живота си на земята. Според това, как хората тук на земята правят това или онова в своето житейско положение, така те установяват непрекъсната връзка с висшите светове, колкото и невероятно да изглежда това на човека от настоящата просветена епоха – както се казва – която ни най-малко не е просветена по отношение на много дълбоки истини на живота.

Нека вземем на първо място съществата, които имат за най-нисша телесна природа етерно тяло, които живеят около нас в това фино етерно тяло и ни изпращат своите сили и проявления. Нека поставим мислено пред себе си такива същества и се запитаме: Може ли човекът да направи нещо на тази земна планета - или по-добре - правили ли са хората от незапомнени времена нещо, за да дадат на тези същества връзка, мост, чрез който те да окажат по-интензивно влияние върху цялото човешко същество? Да, от незапомнени времена хората са правили нещо в тази насока! Трябва да се задълбочим в много чувства и идеи, които засегнахме в последните лекции, ако искаме да си изградим ясна мисъл за този мост.

Представяме си тогава, че тези същества живеят, така да се каже, извън духовните светове и оттам разширяват етерното си тяло напред; те не се нуждаят от физическо тяло като човека. Но има физически телесен елемент, чрез който те могат да доведат етерното си тяло във връзка с нашата земна сфера – земен телесен елемент, който можем да създадем и който образува връзка на привличане за тези същества да слязат с етерните си тела и да намерят възможност да живеят сред хората. Такива възможности за духовните същества да живеят сред хората се дават например от храма на гръцката архитектура, готическата катедрала. Когато създадем в нашата земна сфера тези форми на физическа реалност със съотношението на линиите и силите, притежавано от храм или пластично скулптурно произведение, тогава те образуват възможност за етерните тела на тези същества да се притиснат от всички страни в тези произведения на изкуството, които сме създали. Изкуството е истинска и действителна обединяваща връзка между човека и духовните светове. В тези форми на изкуство, изразени в пространството, ние имаме на земята физически телесни условия, в които съществата с етерни тела потъват.

Съществата, които имат астралното тяло като свой най-нисш член, се нуждаят обаче от нещо различно тук, на земята, като връзка между духовния свят и нашата земя, а това е музикалното изкуство, фонетичното изкуство. Пространството, през което струят музикални тонове, е възможност за свободно променящото се, самоопределено астрално тяло на висши същества да се прояви в него. Изкуствата и това, което те представляват за човека, по този начин придобиват много реално значение. Те формират магнитните сили на привличане за духовните същества, чиято мисия е да имат връзка с човека и които желаят да я имат. Нашите чувства се задълбочават към човешкото художествено творчество и придобиват оценка за изкуството, когато гледаме на нещата по този начин. Но те могат да се задълбочат още повече, ако осъзнаем от духовната наука истинския източник на човешкото художествено творчество и художествена оценка. За да стигнем до това осъзнаване, трябва да разгледаме малко по-подробно различните форми на човешкото съзнание.

Както знаете, в различни случаи сме посочвали, че при будния човек физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и егото са пред нас, докато при спящия човек физическото и етерното тяло лежат на леглото, а егото и астралното тяло са извън тях. За настоящата ни цел ще бъде добре да наблюдаваме по-подробно тези две състояния на съзнанието, които се редуват за всеки в рамките на двадесет и четири часа. На първо място човекът има физическото тяло, след това етерното или жизненото тяло, след това това, което наричаме грубо астрално тяло, душевното тяло, което принадлежи на астралното тяло, но е съединено с етерното тяло. Това е членът, който се притежава и от животното тук долу на физическия план. Но след това знаем - и можете да го прочетете в моята *Теософия* - че съединено с тези три члена е това, което човек обикновено обхваща под „Аз“. „Азът“ всъщност е тройно същество: сетивна душа, интелектуална или разумна душа, съзнателна душа и знаем, че съзнателната душа е отново свързана с това, което наричаме духовно-аз или Манас. Ако поставим пред себе си това по-конкретно членуване на човешкото същество, тогава можем да кажем:

Това, което наричаме сетивна душа – която освен това принадлежи на астралното тяло и е от астрална природа – се отделя, когато човек заспи, но част от душевното тяло остава във връзка с етерното тяло, което лежи в леглото. Това, което по същество се отдръпва, е сетивната душа, интелектуалната или умствената душа и съзнателната душа; при будния човек всичко това е свързано и активно в него през цялото време. Така всичко, което се случва във физическото тяло, действа върху цялата вътрешна природа, върху сетивната душа, интелектуалната душа, а също и върху съзнателната душа. Всичко, което действа върху човека в обикновения живот с неговия безпорядък и хаос, разхвърляните впечатления, които той получава от сутрин до вечер – помислете само за впечатленията от шума и трясъка на голям град – всички те се продължават в членовете, които в будното съзнание са съединени с физическото и етерното тяло. През нощта вътрешното същество на човека – сетивната душа, интелектуалната душа, съзнателната душа – е в астралния свят и оттам черпи за себе си силите и хармониите, които са били загубени за него чрез хаотичните впечатления на деня. Това, което в по-широк смисъл наричаме човешка его-душа, се намира в един по-подреден, по-духовен свят, отколкото през деня. Сутрин вътрешната душевна природа излиза от тази духовност и навлиза в тройната телесна природа на физическо тяло, етерно тяло и онази част от астралното тяло, която е съединена с етерното тяло, дори през нощта.

Ако човекът никога не спеше, тоест никога не черпеше нови, укрепващи сили от духовния свят, тогава всичко, което живее във физическото му тяло и го пронизва със сили, би се подкопавало все повече. Тъй като обаче всяка сутрин силна вътрешна природа се потапя в силите на физическото тяло, настъпва нов ред, може да се каже, че има прераждане на силите. Така душевният елемент на човека носи със себе си от духовния свят нещо за всеки от членовете на тялото, нещо, което действа, когато вътрешната душевна природа и външният физически инструмент са заедно.

Това, което се случва във взаимодействието на душевната вътрешност и действителния физически инструмент, е способно – ако човек е чувствителен през нощта за приемане на хармониите в духовния свят – да проникне в силите – а не в веществата – на физическото тяло, с това, което бихме могли да наречем „сили на пространството“. Тъй като в нашата съвременна цивилизация човекът е толкова отчужден от духовния свят, тези „пространствени сили“ имат малък ефект върху него. Където вътрешното същество на душата се сблъсква с най-плътния член на човешкото тяло, силите трябва да бъдат много силни, за да се проявят в здравото физическо тяло. В по-старите културни епохи душата е носила със себе си импулси, които са прониквали във физическото тяло, и затова хората са възприемали, че силите винаги преминават през физическото пространство, че то в никакъв случай не е безразлично празно пространство, а е преплетено от сили във всяка посока. Имало е чувство за това разпределение на силите в пространството, което е било причинено от описаните взаимоотношения. Можете да осъзнаете това чрез един пример.

Помислете за един от художниците, принадлежащи към великите епохи на изкуството, когато все още е имало силно чувство за силите, действащи в пространството. В работата на такъв художник можете да видите как той рисува група от трима ангели в пространството. Заставате пред картината и имате определено чувство: Тези ангели не могат да паднат, очевидно е, че те се реят, те се поддържат взаимно чрез активните сили на пространството. Хората, които правят тази вътрешна динамика своя чрез това взаимодействие на вътрешната душа и физическото тяло, имат чувството: Това трябва да е така, трите ангела се поддържат в пространството. Ще откриете това при много от по-старите художници, по-малко при по-новите. Колкото и високо да ценим Бьоклин, фигурата, която се рее над неговата „Пиета", поражда у всеки чувството, че всеки момент трябва да се срути, тя не се поддържа в пространството.

Всички тези сили, които се движат напред-назад в пространството и се усещат толкова силно, са реалности, актуалности – и цялата архитектура произтича от това усещане за пространство. Произходът на истинската архитектура е единствено полагането на камък или тухла в линиите, които вече са в пространството – човек не прави нищо друго, освен да прави видимо това, което вече е налично в пространството, идеално, духовно разположено; човек запълва материал. В най-чиста степен това усещане за пространство е притежавал гръцкият архитект, който е проявил във всички форми на своя храм това, което живее в пространството, това, което човек може да усети там. Простата връзка, че колоната поддържа или хоризонталните, или наклонените маси – въплътени линии, така да се каже – е чисто възпроизвеждане на духовните сили, които се намират в пространството, и целият гръцки храм не е нищо друго освен запълване с материал на това, което живее в пространството. Следователно гръцкият храм е най-чистата архитектурна мисъл, кристализирано пространство. И колкото и странно да изглежда на съвременния човек, тъй като гръцкият храм е физическа телесност, съставена от мисли, той е възможността за онези фигури, които гърците са познавали като фигури на своите богове, да влязат с етерните си тела в реален контакт с познатите им пространствени линии и да могат да пребивават в тях. Повече от просто фраза е да се каже, че гръцкият храм е обиталище на Бога. За някой, който има истинско чувство по такива въпроси, гръцкият храм има качество, което го кара да си представи, че нашироко не е съществувало човешко същество, нито е имало някой вътре в него. Гръцкият храм няма нужда никой да го наблюдава, никой да влиза в него. Представете си гръцкия храм, стоящ сам и нашироко няма никой. Тогава той е такъв, какъвто трябва да бъде в най-интензивния си вид. Тогава той е убежището на

Бога, който трябва да обитава в него, защото Бог може да обитава във формите. Само така човек наистина разбира гръцката архитектура, най-чистата архитектура в света.

Египетската архитектура – да речем, в пирамидите – е нещо съвсем различно. Сега можем само да се докоснем до тези неща. Там пространствените отношения, пространствените линии, са така подредени, че в своите форми те сочат пътищата към душата, за да се издигне до духовните светове. Формите, които са изразени в египетските пирамиди, ни са дадени от пътищата, поети от душата от физическия свят към духовния свят. И във всеки вид архитектура имаме мисли, които могат да бъдат разбрани само чрез духовно познание.

В романската архитектура със заоблените си арки, която е образувала църкви с централен и странични кораби, с трансепт и апсида, така че цялото е кръст и е затворено отгоре от купол, имаме пространствени мисли, произлизащи от гробницата. Не можете да мислите за романската сграда така, както мислите за храма. Гръцкият храм е обиталище на Бога. Романската сграда може да се мисли само като представяне на погребално място. Криптата изисква хора в разгара на живота да стоят в нея, но това е място, което обединява всички чувства, свързани със запазването и убежището на мъртвите.

В готическата сграда отново има разлика. Точно както е вярно, че гръцкият храм може да се мисли без човешка душа наблизо – макар че е обитаем, бидейки обиталище на Бога – така е вярно, че готическата катедрала, затворена отгоре със своите заострени арки, не може да се представи без събранието на верните вътре. Тя не е завършена сама по себе си. Ако стои сама, тя не е цялото. Хората вътре принадлежат към нея със скръстените си ръце, сгънати точно както заострените арки. Цялото е само там, където пространството е изпълнено от чувствата на благочестивите верни. Това са силите, които действат в нас и се усещат във физическото тяло като чувство за себе си в пространството. Истинският художник усеща пространството по този начин и го оформя архитектурно.

Ако сега преминем нагоре към етерното тяло, отново имаме това, което най-съкровената душа усвоява през нощта в духовния свят и носи със себе си, когато се плъзга отново в етерното тяло. Това, което по този начин се изразява в етерното тяло, се възприема от истинския скулптор и той го отпечатва в живата фигура. Това не е пространствената мисъл, а по-скоро склонността да покаже чрез живата форма това, което природата му е предложила. По-голямото разбиране, притежавано от гръцкия художник, например в неговия Зевс, е било донесено със себе си от духовния свят и е оживено за него, когато влезе в контакт с етерното тяло.

Освен това, подобно взаимодействие се осъществява и с това, което наричаме душевно тяло. Когато вътрешната душевна природа се срещне с душевното тяло, възниква по същия начин чувството за първите елементи на живописта, както и чувството за насочване на линията. И чрез факта, че сутрин сетивната душа се съединява с душевното тяло и го прониква, възниква чувството за хармонията на цвета. Така, за начало, имаме трите форми на изкуство, които работят с външни средства, като вземат своя материал от външния свят.

Тъй като интелектуалната или умствената душа всяка нощ се излита в астралния свят, се случва и нещо друго. Когато използваме израза „интелектуална душа“ в смисъла на духовната наука, не бива да мислим за сухия, банален интелект, за който говорим в обикновения живот. За духовната наука „интелект“ е чувството за хармония, което не може да бъде въплътено във външната материя, чувството за хармония, преживявано вътрешно. Ето защо казваме „интелектуална или умствена душа“. Когато тази интелектуална или умствена душа всяка нощ се потапя в хармониите на астралния свят и ги осъзнава в астралното тяло – макар че същото това астрално тяло в съвременния човек няма съзнание за вътрешната си природа – тогава се случва следното. През нощта душата е живяла в това, което винаги е било наричано „Хармония на Сферите“, вътрешните закони на духовния свят, онези Сферични Хармонии, към които е посочвала древната питагорейска школа и които този, който може да възприема в духовния свят, разбира като взаимоотношенията на великата духовна вселена. Гьоте също посочва това, когато в началото на поемата оставя Фауст да бъде пренесен в рая и казва:

„Слънцето, с много свои сестрински сфери,
все още пее съперничещия псалм на чудото
и все още предопределената му кариера
се осъществява с гръмотевични тропоти.“

И той остава в образност, когато във втората част, където Фауст отново е издигнат в духовния свят, използва думите:

„И за духовните уши силен звън,
Сега новороденият ден настъпва.
Скални портали звънят,
колелата на Феб се търкалят с гръм.
Какъв шум носи светлината!
Силно прозвуча тръбата на зората,
Окото е заслепено, ухото е изумено,
Нечутото никое ухо не може да удари.“[1]

Тоест, душата живее през нощта в тези звуци на сферите и те се разпалват, когато астралното тяло осъзнае себе си. При творческия музикант възприятията на нощното съзнание се борят през дневното съзнание и се превръщат в спомени – спомени за астрални преживявания или по-специално за интелектуалната или умствената душа. Всичко, което хората познават като музикално изкуство, са изразите, отпечатъците на това, което се преживява несъзнателно в хармониите на сферата, а да си музикално надарен не означава нищо друго освен да имаш астрално тяло, което е чувствително през деня към това, което бръмчи през него през цялата нощ. Да си немузикален означава, че състоянието на астралното тяло не позволява възникването на такава памет. Това е вливането на тонове от духовен свят, което човек преживява в музикалното изкуство. И тъй като музиката създава в нашия физически свят това, което може да се разпали само в астралното, затова казах, че тя свързва човека с онези същества, които имат астралното тяло като свой най-нисък член. С тези същества човек живее в нощта; Той преживява техните дела в сферните хармонии и в дневния живот ги изразява чрез своята земна музика, така че в земната музика сферните хармонии изглеждат като сянка на образа. И доколкото елементът на тези духовни същества пробива в тази земна сфера, вплита се и живее през нашата земна сфера, те имат възможността да потопят астралните си тела отново в океанските вълни на музиката и така се изгражда мост между тези същества и човека чрез изкуството. Тук виждаме как на такъв етап възниква това, което наричаме музикално изкуство.

Какво възприема съзнателната душа, когато е потопена в духовния свят през нощта – макар че в настоящия човешки цикъл човекът не осъзнава това? Тя възприема думите на духовния свят. Тя получава прошепнати вести, които могат да бъдат получени единствено от духовния свят. Думите ѝ се прошепват и когато бъдат доведени до дневното съзнание, те се появяват като фундаментални сили на поетичното изкуство. Така поезията е сянка на образа на това, което съзнателната душа преживява през нощта в духовния свят. И тук нека осъзнаем в мислите си как чрез връзката на човека с висшите светове – и само така – в петте изкуства – архитектура, скулптура, живопис, музика, поезия, той създава на нашия земен свят отблясъци, проявления на духовната реалност. Това обаче е така само когато изкуството е действително издигнато над простото външно сетивно възприятие. В това, което днес, казано по-общо, наричаме натурализъм, където човек просто имитира това, което вижда във външния свят, няма нищо от това, което той носи със себе си. Фактът, че днес в много области имаме такова чисто външно изкуство, което копира само това, което е външно, е доказателство, че хората в наше време са загубили връзка с божествения духовен свят. Човекът, чийто целият интерес е слят във външния физически свят, в това, което външните му сетива считат единствено за ценно, работи толкова силно върху астралната си телесна природа чрез този изключителен интерес към физическия свят, че той става сляп и глух, когато е в духовните светове през нощта. Най-възвишените сферични звуци могат да отекнат, най-възвишените духовни тонове могат да нашепнат нещо на душата, но не носят нищо обратно със себе си в дневния живот. И тогава хората се присмиват на идеалистичното, на духовното изкуство и твърдят, че единствената цел на изкуството е да снима външната реалност, защото само там то има солидна почва под краката си.

Така говори материалистът, тъй като не знае нищо за реалностите на духовния свят. Истинският творец говори различно. Той може би ще каже: Когато тоновете на оркестъра звучат за мен, сякаш чувам речта на архетипна музика, чиито тонове са звучали преди още да е имало човешки уши, които да ги чуят. — Той може да каже също: В тоновете на симфонията се крие познание за висши светове, което е по-възвишено и по-значимо от всичко, което може да се докаже чрез логика, анализирано в заключения.

Рихард Вагнер е изразил и двете тези изказвания. Той е искал да доведе човечеството до силно чувство, че където има истинско изкуство, трябва едновременно да има и извисяване над външния сетивен елемент. Ако духовната наука казва, че в човека живее нещо, което надхвърля човека, нещо свръхчовешко, което трябва да се яви във все по-голямо съвършенство в бъдещите въплъщения, така чувства и Рихард Вагнер, когато казва: Не искам фигури, крачещи по сцената като обикновени хора в земната сфера. – Той иска хора, издигнати над обикновения живот, и затова приема митологични фигури, които са оформени в по-голям мащаб от нормалния човек. Той търси свръхчовешкото в човешкото. Той иска да представи в изкуството цялото човешко същество с всички духовни светове, както те сияят върху човека на физическата земя. В сравнително ранен етап от живота си пред него са стояли две картини – Шекспир и Бетовен. В своите артистично блестящи видения той е виждал Шекспир по такъв начин, че е казал: Ако събера всичко, което Шекспир е дал на човечеството, виждам там в Шекспир фигури, които се движат по сцената и извършват дела. Делата – а думите също са дела в тази връзка – се случват, когато душата е почувствала това, което не може да се покаже външно в пространството, това, което вече се крие зад него. Душата е почувствала цялата скала от болка и страдание до радост и щастие и е преживяла как от този или онзи нюанс се извършва това или онова дело. В шекспировата драма, смята Рихард Вагнер, всичко се появява само в своите последици, където придобива пространствена форма, където се превръща в дело. Това е драматично изкуство, което единствено може да покаже вътрешната природа навън; и човек може най-много да гадае какво живее в душата, какво се случва, докато делото се извършва.

Освен това пред него се появи образът на симфониста и той видя в симфонията възпроизвеждането на това, което живее в душата, в цялата емоционална скала на скръбта и болката, радостта и щастието във всичките им нюанси. В симфонията то оживява – така си каза той – но не се превръща в действие, не излиза в пространството. И той представи пред душата си картина, която го доведе до усещането, че някога тази вътрешна природа сякаш се е разпаднала в художественото творчество, за да се излее навън в Деветата симфония.

От тези две творчески визии в душата му се зародила идеята за обединяване на Бетовен и Шекспир. Ще ни се наложи да извървим дълъг път, ако искаме да покажем как чрез уникалното си боравене с оркестъра Рихард Вагнер се е стремял да създаде онази велика хармония между Шекспир и Бетовен, така че вътрешното да се изрази в тон и едновременно с това да се влее в действието. Светската реч не му била достатъчна, тъй като тя е изразното средство за събитията на физическия план. Езикът, който единствен може да бъде даден в тоновете на песента, станал негов израз на това, което надхвърля физически човешкото като свръхчовешко. Духовната наука не е нужно просто да бъде изразена с думи, да бъде почувствана с мисли; Духовната наука е живот. Тя живее в световния процес и когато някой каже, че тя е да обедини различните разделени течения на човешката душа в един голям поток, виждаме това чувство да живее у твореца, който се е стремял да комбинира различните изразни средства, така че това, което живее в цялото, да може да се изрази в едното. Рихард Вагнер не желае да бъде просто музикант, просто драматург, просто поет. Всичко, което сме видели да се стича от духовните светове, се превръща за него в средство за обединяване във физическия свят с нещо още по-висше. Той има предчувствие за това, което хората ще преживеят, когато се запознаят все повече с онази еволюционна епоха, в която човечеството наистина трябва да навлезе, когато духовното Аз или Манас се обедини с това, което човекът е донесъл със себе си от минали епохи. И предчувствие за този велик човешки импулс за обединяване на това, което векове наред е изглеждало разделено, се крие у Рихард Вагнер в сливането на отделните начини на художествено изразяване. Той имаше предчувствие за това какъв ще бъде човешкият културен живот, когато всичко, което душата преживява, бъде потопено в принципа на духовното аз или Манас, когато пълната природа на душата бъде потопена в духовните светове. От дълбоко значение е, когато се разглежда като духовна история, че в изкуството се е появила първата зора за човечеството за подхода към бъдещето – бъдеще, което зове човечеството, когато всичко, което човекът е спечелил в различни сфери, ще се слее в една Всекултура, една всеобхватна култура. Изкуствата по някакъв начин са действителните предвестници на духовност, която се разкрива в сетивния свят. Много по-важно от отделните изказвания на Рихард Вагнер в неговите прозаични произведения е основната черта, която живее в тях, религиозната мъдрост, свещеният огън, който струи през всичко и който намира най-добър израз в блестящото му есе за Бетовен, където трябва да четете между редовете, но където можете да усетите полъха на въздуха на приближаващата зора.

Така виждаме как духовната наука може да даде по-дълбок поглед върху това, което хората постигат с делата си. Днес видяхме в областта на изкуствата, че там човек постига нещо, чрез което, ако можем така да се каже, боговете могат да живеят с него, чрез което той осигурява на боговете обиталище в земната сфера. Ако чрез духовната наука се доведе до съзнанието на човека, че духовността е във взаимна връзка с физическия живот - това е направено във физическия живот чрез изкуството. И духовното изкуство винаги ще прониква в нашата култура, ако хората само обърнат умовете си към истинската духовност. Чрез такива размисли самото учение, самото светоглед на духовната наука се разширява до импулси, които могат да проникнат в живота ни и да ни кажат какво трябва да стане и трябва да стане. За музикално-поетичното изкуство именно в Рихард Вагнер е изгряла новата звезда, която изпраща на земята светлината на духовния живот. Такъв жизнен импулс трябва все повече да се разширява, докато целият външен живот отново не стане огледало на душата.

Всичко, което ни среща отвън, може да се превърне в огледало на душата. Не приемайте това просто като повърхностност, а като нещо, което човек може да придобие от духовната наука. Ще бъде както преди векове, когато във всяка ключалка, във всеки ключ сме срещали нещо, което е отразявало това, което майсторът е чувствал и преживявал. По същия начин, когато отново има истински духовен живот в човечеството, целият живот, всичко, което ни среща отвън, ще ни се яви отново като образ на душата. Светските сгради са светски само докато човекът е неспособен да отпечата духа в тях. Духът може да бъде отпечатан навсякъде. Образът на гарата може да проблесне, художествено замислен. Днес не го разбираме. Но когато отново осъзнаем какви трябва да бъдат формите, човек ще почувства, че локомотивът може да бъде оформен архитектурно и че гарата може да бъде свързана с него като външна обвивка на това, което локомотивът изразява в своите архитектурни форми. Само когато са архитектурно замислени, те ще бъдат взаимно свързани като две неща, принадлежащи едно на друго. Но тогава не е безразлично как лявото и дясното се използват във формите.

Когато човекът научи как вътрешното се изразява във външното, тогава отново ще има култура. Наистина е имало епохи, когато все още не е съществувала романска, готическа архитектура, когато онези, които са носили в душите си зората на нова култура, са били събирани в катакомбите под стария римски град. Но това, което е живяло в тях и е могло да бъде гравирано само в оскъдни форми в древните земни пещери, това, което намирате върху гробниците на мъртвите, то е светело слабо там и е това, което тогава ни се явява в романските арки, романските колони, апсидата. Мисълта е била пренесена в света. Ако първите християни не са носили мисълта в душата си, тя нямаше да ни срещне в това, което се е превърнало в световна култура. Теософът се чувства като такъв само когато е наясно, че в душата си носи бъдеща култура. Други може да попитат какво вече е постигнал. Тогава той си казва: Какво са постигнали християните от катакомбите и какво е израснало от това? Слабият емоционален импулс, който живее в душите ни, когато седим заедно, нека се стремим да го разширим в духа, донякъде както мислите на християните са могли да се разширят до сводестите чудеса на по-късната катедрала. Това, което имаме в часовете, когато сме заедно, нека си представим разширено навън, пренесено в света. Тогава имаме импулсите, които би трябвало да имаме, когато осъзнаваме, че духовната наука не е хоби за отделни хора, седящи заедно, а нещо, което трябва да се пренесе в света. Душите, които седят тук във вашите тела, ще открият, когато се появят в ново въплъщение, много неща вече осъзнати, които живеят в тях днес. Нека донесем такива мисли със себе си, когато сме заедно за последен път от сезона, и да прегледаме духовно-научните мисли от зимата. Нека ги трансформираме така, че да действат като културни импулси. Нека се стремим по този начин да потопим душите си в чувства и усещания и да ги оставим да живеят в лятното слънце, което ни показва външно във физическия свят активните космически сили. Тогава нашата душа ще може да поддържа настроението и да пренесе във външния свят това, което е преживяла в световете на духа. Това е част от развитието на теософа. Така ние отново ще направим крачка напред, ако вземем със себе си такива чувства и поемем с тях укрепващите сили на лятото.